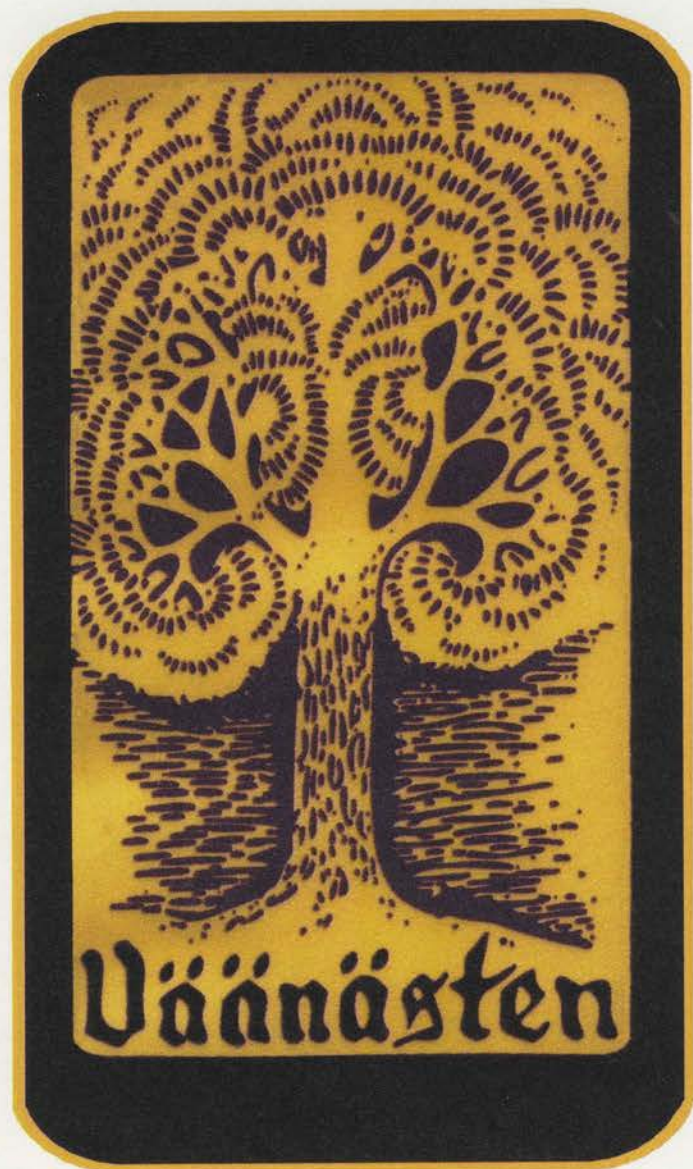

N:o 17 • 2009

Sukupuu

Perustettu Helsingissä
14. 11. 1917

VÄÄNÄSTEN SUKUSEURA RY:N JÄSENLEHTI

JULKAISIJA

Väänästen Sukuseura ry
Kotikatu 6 E 11
33710 Tampere

www.vaanastensukuseura.fi

TOIMITUS

PÄÄTOIMITTAJA:
Pentti Väänänen

JULKAISUTOIMIKUNTA:

Riitta Mäkinen, toimitussihteeri
Eeva-Riitta Piispanen
Annikki Vuoti

SUKUSEURAN HALLITUS

ESIMIES:
Pentti Väänänen, Tampere, 040 721 7605

VARAESIMIES:

Sinikka Aaltonen, Helsinki

JÄSENET:

Marjatta Liljeström, Kauniainen
Eeva-Riitta Piispanen, Helsinki
Heikki Väänänen, Kuopio
Jari A. Väänänen, Kuopio
Matti Väänänen, Siilinjärvi
Mauno Väänänen, Kerava
Otto Väänänen, Helsinki
Pentti Väänänen, Oulu

SUKUSEURAN SIHTEERI:

Marjatta Liljeström, 040 504 3138

TALOUDENHOITAJA:

Jari A. Väänänen, 044 528 5500

ULKOASU JA TAITTO

Pasi Väänänen, Luova toimisto Bolder Helsinki Oy, www.bolder.fi

PAINOPIIKKA

Kopio Niimi Finland Oy, Tampere
ISSN 1797-1780

4 Esimiehen tervehdys

PENTTI VÄÄNÄNEN

ELÄMÄTÄ ENTISTEN IMMEISTEN — SUKUTUTKIMUSTA JA MUISTELUA

5 Rantasalmelta Pielavedelle

ASSAR VÄÄNÄNEN

12 Vastuuntunto Väänästen selkärankana
vaikeinakin aikoina

EEVA-RIITTA PIISPANEN

14 Nilsin Sänkimäen Väänälästä maailmalle;
Kalle Väänänen ja Kyllikki-tytär

LEENA AHTIAINEN

21 Nilsin Palonurmelta Kemiin ja kauemmaksikin;
Kalle Väänänen ja hänen perhekuntansa

JUHANI VÄÄNÄNEN

26 Anselm-isän lysterilasinen tuhkakuppi

ANNIKKI VUOTI

27 Veljenpoikien muistoja Betty-tädistä

ESKO JA MARKKU VÄÄNÄNEN

ETTÄ HOJJETTAIS SITÄ LEIVISKEE — MERKILLE PANTAVIA VÄÄNÄSIÄ

30 Kahden työteliaan veljeksien muistolle

PEKKA PASANEN

33 Pietari Väänänen 200 vuotta sitten valtiopäivillä

MARJATTA VÄÄNÄNEN

35 Veteraanijuoksija Kalle Väänänen

PENTTI VÄÄNÄNEN

VÄÄNÄSTEN VEISTÄMÄÄ JA VÄÄNÄSISTÄ VEISTETTYÄ

36 Runoja joulukuusta kesään

HELGA PARKKINEN

37 Muistikuvia työkomennuksilta Neuvostoliitosta

MATTI VÄÄNÄNEN

40 Näkymätön Väänänen

JOPE PITKÄNEN

41 Kalla-laivan lähtö Kuopio ryvistä

HEIKKI VÄLISALMI

KUJ JÄSENIÄ YHTEISEN PERREEN — SUKUSEURA TOIMII

43 Vuosikokous pidettiin Keravalla

EEVA-RIITTA PIISPANEN

44 Sukutapaminen Suhmurassa

KALEVI VÄÄNÄNEN

46 Alavan haara kokoontui Vieremällä

MARJATTA LILJESTRÖM

47 Sukuseura Virossa

EVA PAAJANEN

51 Totta tai tarua, mutta Väänä kiehtoi

RIITTA MÄKINEN

55 Varpaisten Väänästen sukukirja valmistui

PERTTI VÄÄNÄNEN

58 Stipendiraportti

JENNI KOPONEN

59 Stipendeistä

SINIKKA AALTONEN

60 Hallitus tiedottaa ja vuosikokouskutsu

Esimiehen tervehdys

PÄÄTTYVÄ VUOSI 2009 muistetaan lamavuotena. Pörssikurssit laskivat ja työttömyys paheni koko vuoden. Ulkomaankaupassa vienti hiljeni kolmanneksien. Silti kotimaan ykkösuutinen on ollut vaalirahoitus, sen epäselvyydet ja väärinkäytökset.

Sukuseuran toiminnassa mieleen jää Viron matka, jonka teimme kesäkuun alussa Tallinnan, Tarton ja Pärnun kautta Väana-kylään, jossa matka huipentui Väanan kartanon esittelyyn. Pietarin ja Viron matkojen tunnelma ja palaute on ollut niin positiivista, että vastaavia matkoja kannattaa järjestää myös jatkossa.

Väänäset ovat olleet positiivisella tavalla esillä mediassa. Kalervo Väänänen valittiin uuden Itä-Suomen yliopiston tutkimuksesta vastaavaksi akateemiseksi rehtoriksi. Ossi Väänänen nimi mainitaan lukemattomia kertoja jääkiekkomaailman selostuksissa. Timo Väänänen on maamme johtavia kanteleen soittajia. Kunniajäsenemme Kalle Väänänen saavutti sarjassa H80 joukkuemaailmanmestaruuden 8 km:n maastojuoksussa.

Väänäset ovat järjestäneet erilaisia sukutapaamisia muun muassa Pohjois-Karjalassa Suhmurassa ja Pohjois-Savossa Vieremällä. Tällaiset tapaamiset muistetaan ja järjestäjät saavat parhaan kiitoksen osallistujien palautteesta. Tapaamisissa saa tietoa omasta sukuhaaran, sukututkimuksesta, sukuseurasta ja Väänästen sukupuusta. Usein kokouksesta tulee perinne, mikä on tietenkin toivottavaa.

Väänäs-tutkijat ovat tehneet pyyteetöntä työtä ja koonneet esivanhempiemme tietoja Juuret-ohjelmaan. Suurimman tallennustyön on tehnyt Kalevi

Väänänen, mistä hänelle lämpimät kiitokset. Tällä hetkellä on saatu koottua lähes 20 000 sukuhaaran jäsentä sisältävät sukuhaarat. Kaikkia nimiä ei kuitenkaan ole vielä saatu sukutietoaaineiston piiriin.

Nyt tarvitaan jokaisen Väänäs-sukuisen apua. Tietoja pitää tarkistaa ja puuttuvat henkilöt lisätä tiedostoihin. Sukutaulujen tietoja täydennetään kertomuksin ja valokuvin. Tällä aineistolla elävöitetään tulevaa sukukirjasarjaa. Nämä tarinat eivät synny itsestään, vaan tarvitaan aktiivisia Väänäsiä, jotka lähettävät tietoja sukuhaaran tutkijoille. Toivottavasti sukuhaaroittain tehtävät historiikirjat etenevät ensi vuoden aikana pitkin harppauksin.

Vuosi 2010 on sukututkimusvuosi ja järjestötoiminnassa niin sanottu väli vuosi. Vuosikokous pidetään Lapinlahdella ja muut kokoontumiset riippuvat sukuhaarojen aktiivisuudesta. Toivottavasti lehden lukijat toimivat tiedonvälittäjinä kertoen muille Väänäs-sukuisille sekä sukuseurasta ja seuraan liittymisestä, että opiskelijoille jaettavista stipendeistä.

Kiitän eri tapahtumien järjestelijöitä ja niihin osallistuneita Väänäs-sukuisten hyväksi tehdystä vapaaehtoisesta työstä. Esitän myös lämpimät kiitokset tämän lehden valmistumisesta Riitta Mäkiselle, muulle toimituskunnalle ja aineistoa toimittaneille henkilöille.

Toivotan lehden lukijoille
Hyvää Joulua ja onnea vuodelle 2010

Pentti Väänänen
Esimies

ASSAR VÄÄNÄNEN

Rantasalmelta Pielavedelle

VÄÄNÄSTEN SUKUPUUSSA n:o 16/2008 kertoi pielavetinen *Anna-Liisa Huuskonen* o.s. *Väänänen* omasta esi-isästään Ananias Väänäsestä ja hänen jälkeläisistään. Väänästen sukuhistoriahankkeen yhteydessä on tästä sukuhaarasta löydetty jo vanhempaakin tietoa kokonaisuuden rakentamiseksi.

Seuraava, osittain jopa oletuksiinkin perustuva katkelma on poimittu sukutauluina laajemmasta, Pohjois-Savon asuttamista selvittelevästä koosteesta. Sen vanhempien osien lähteenä on Kyösti Väänäsen tekemä sukututkimus *Savon Väänästen vaihteita keski- ja uuden ajan vaihteesta 1700-luvun alkuun* viitenumeroinen. Myöhemältä ajalta lähteinä ovat seurakuntien rippi- ja historiakirjat.

II SUKUPOLVI. TAULU 450.

OLLI VÄÄNÄNEN

Rantasalmen Tuusmäen kolmannesta kymmenyskunnasta merkittiin vuoden 1546 maakirjaan verotalonpoika Olli Väänänen "*O(lli) / Olli / Ollij vaenen / veneine(n) / vänein / vänen / Vänen / Vänenn / vänäin / vänäine(n) / Vänäine(n)*".

Tämän Ollin voisi arvioida syntyneen noin 1485–95, ja alkuperäkin on aivan oletusten varassa. Pelloksen Pitkälähdellä Olli kyllä esiintyy Väänäs-sukuisten miesten etunimenä aivan huomiota herättävän runsaasti, jopa niin, että sen voisi mieltää siellä aivan perinteiseksi. Niinpä tämän Rantasalmeltakin tavatun Ollin juuret voivat olla Mikkelin tienoilla.

Hyvin tavallista on, että sukujen vaihteita pitempään seurattaessa niissä nousevat esille jotkut määrätyt, juuri sille sukuhaaralle tyypilliset henkilönimet. Tämän, ainakin osittain periytyvän nimistön todistusvoimaa suvun jäsenten polveutumisesta sumentaa kuitenkin normaali nimistön kehitys. Suvun jäseniltä tavataan aina myös muutamia perinteisestä nimistöstä poikkeavia uusia nimiä. Yleensä ne ovat aivan ilmeisesti lainoja voimakkaiden äitien suvuista, mutta perheen asuinpaikan muuton jälkeen lapselle saatettiin antaa myös joku perinteistä poikkeava, uuden elinympäristön mielenkiintoinen "muoti-nimi".

Tuusmäen Olli Väänänen on kirjattu vuodesta 1546 alkaen myös työveroluetteloon ja sakkoluetelossakin nimi näkyy vuonna 1555. Rantasalmen käräjillä Olli Väänänen "*Ol(uf) venen / Vänein*" mainitaan myös 11.10.1563.¹⁶³

Tämän Ollin perheestä ei ole tietoja.

II SUKUPOLVI. TAULU 451.

JUSSI VÄÄNÄNEN

Tuusmäen neljänneskunnan kolmannesta kymmenyskunnasta vuosina 1546–51 tavattava verotalonpoika Jussi Väänänen "*Ioan(nes) / Jo(h) an(nes) vaene(n) / Veneine(n) / venoine(n) / Väne(n) / Vänenn / vänä(n)*" syntyi luultavasti noin 1480–90. Tämän miehen isä lieene ollut Olli, sillä 1549 mainitaan sakkoluetelossa talollinen Jussi Ollinpoika Väänänen "*Jo(h)an(nes) Olli(npoica) vänayn*".¹⁵⁹

Rantasalmen Tuusmäellä on asunut Väänäsiä ainakin 1500-luvulta. Tenhulanmäen talon sukutilaviiriin on merkitty vuosi 1541. Tietoisuus pitkästä historiasta ilmenee myös 1950-luvulla maalatussa kuvassa talon pihapiiristä.

Kuvat: Riitta Mäkinen

mät, mutta Jussilla saattoi olla pojat:

1. ANTTI "An(tti) / Antti / An(ders) / Andbers veneij(n)", s. n. 1505-15. Luultavasti juuri hän muutti 1540-luvulla Rantasalmelta Tavinsalmen Kehvolle.¹⁶¹ (Taulu 452.)
2. MATTI "Ma(tti) / Matts Venein", s. arviolta n. 1510-20.¹⁶⁹ (Taulu 453.)
3. HEIKKI "Hen(rik) Ioan(inpoi)ca Venäine(n)", s. arviolta n. 1515-25.¹⁶⁸ (Taulu 454.)

III SUKUPOLVI. TAULU 453.

MATTI VÄÄNÄNEN

Jussi Ollinpojan (Taulu 451.) toinen (?) poika Matti (II) "Ma(tti) / Matts Venein / vene(n) / väne(n) / Matti ioaninpoica / Mattz Ioan(inpoi)ca Vänäin / Veneine(n) / Madz Ian(son) / Madz Jönsson Vänein / Vänäin" lienee syntynyt noin 1510-20.

Matti Jussinpoika Väänänen on kirjattu Rantasalmen hallintopitäjän Tuusmäen neljännekunnasta erilaisiin lähteisiin vuosina 1556-93. Näyttää kuitenkin siltä, että siinä on merkintöjä kahden eri miehen, Jussi Ollinpojan ja Jussi Heikinpojan Matti-nimisistä pojista.

Jussi Ollinpojan Matti (II), lienee merkitty papinveroluetteloihin vuosina 1556-59. Maakirjaan hänet kirjattiin 1561 lähtien, asuinpaikkana Tuusmäen neljännekunnan Mielittylän (?) kymmenyskunta. Seuraavana vuonna asuinpaikaksi on merkitty Väänälän kymmenyskunta. Mahdollisesti sama mies mainitaan vielä Rantasalmen käräjillä 10 tammikuuta 1563.¹⁶⁹ Tällä Matilla saattoi olla myös pojat:

1. MATTI "Matz / Madz Matzson / Madzson Vänein / Vänäin / Vänäin", s. n. 1540-50. (Taulu 455.)¹⁷⁶
2. HEIKKI "Henrich Vänein", s. n. 1545-55. (Taulu 456.)^{182, Ts. 47}
3. JUSSI "Jöns Madzson Vänein / Venäinen", s. n. 1545-55. (Taulu 457.)¹⁸³
4. OLLI "Olof / Oluff Matzs(son) / Madzson

Todennäköisenä ei voi kuitenkaan pitää, että tämä Jussi olisi ollut edellä mainitun Ollin (Taulu 450.) poika. Pikemminkin he sopisivat veljeksiksi ja isä oli joku vanhempi Olli. Sellainen voisi olla esim. Pellosniemen Pitkälahdelta vuoden 1541 maakirjaan merkitty verotalonpoika Olli Väänänen "olli Väne(n)". Kun hän sitten katoaa (?) sieltä tämän merkinnän jälkeen, mahdollisesti jopa ikämiehenä kuolee, sopisi hän ikänsäkin puolesta Jussin isäksi. Rantasalmelta kirjatun Ollin isän nimeä (patronyymia) ei kuitenkaan mainita.

Oletusta näiden miesten tämänsuuntaisesta alkuperästä tukee mm. jo edellä esiin tuotu huomio, että samat sukuhaaralle tyypilliset etunimet saattavat periytyä sukupolvelta toiselle, joskus hyvinkin pitkään. Toinen varsin painava peruste on eräiden asutushistorian tutkijoiden omaksuma näkemys, että ainakin Rantasalmen pitäjän lounaisosat on asutettu Mikkelin tienoilta päin. Kun verotustietoja Tuusmäen Jussi ja Olli Väänäsestä on vain muutaman vuoden ajalta, taisivat he kuolla viimeistään 1560-luvulla. Tiedot näiden miesten perheistä ovat sitäkin vähäisem-

Vänäin / Väne(i)nen", s. n. 1550–60. (Taulu 458.)^{181 Ts. 66}

5. PAAVO "Päuall Vänäin" (sukunimi epäselvä), s. n. 1550–60. (Taulu 459.)¹⁷⁷

IV SUKUPOLVI. TAULU 455.

MATTI VÄÄNÄNEN

Näyttää hyvin vahvasti siltä, että Matti Jussinpojalla (Taulu 453.) oli Matti -niminen poika "Matz / Madz Matzson / Madzson Vänein / Vänäin / Vänäin", joka syntyi arviolta noin 1540–50. Hänet on kirjattu (ehkä isänsä jälkeen) talolliseksi Rantasalmen Väänälästä 1589 ja lieene sitten noin 1592 ottanut viljeltäväkseen jonkun autio-tilan Tuusmäen Kolkontaipaalelta. Luultavasti sama Matti mainitaan sieltä ilman patronymia 1594 ja 1595 ja Matti Martinpoikana 1596–1602.

Vuoden 1602 jälkeen tätä Mattia ei ole tunnistettu Kolkontaipaaleen (Pohjaskylältä ?) ja on hyvin mahdollista, että jos mies oli vielä elossa, savusivat hänen myöhemmät kaskiraivionsa vieläkin pohjoisempana, eli jossakin Kuopion tienoilla.^{169, 176, Ts. 57}

Matin vaimosta ei ole mitään mainintaa, mutta hänellä näyttää olleen pojat:

1. MIKKO "Michel Wänäin / Wänäinen", s. noin 1570–80. Oli talollisena Savilahden neljän-

neskunnan Kuopionniemen kymmenyskunnassa vuosina 1613–24. (Taulu 884.)^{58, 63}

2. MATTI "Madz / Mats Wenein / Wänäin / Wänäinen / Wäänäin / Wäänäinen", s. n. 1575–85. Hänet mainitaan Kuopionniemen kymmenyskunnasta 1612–39, ja lieene ollut em. Matin toinen poika, vaikka häneltäkään ei mainita isää (patronymia). (Taulu 885.)^{57, 63}
3. LAURI "Lars Venäin", s. n. 1580–90. Hänet mainitaan Tavinsalmelta talollisena 1624 ja saattoi myös olla samoja veljeksiä. (Taulu 886.)⁵⁹

V SUKUPOLVI. TAULU 885.

MATTI VÄÄNÄNEN

Tavinsalmen hallintopitäjän Savilahden neljänneskunnan Kuopionniemen kymmenyskunnasta mainitaan 1612–39 Väänälänrannan ja Kehvon talollisena myös Matti Väänänen "Madz / Mats Wenein / Wänäin / Wänäinen / Wäänäin / Wäänäinen", s. n. 1575–85.

Hänet on kirjattu Kuopionniemen talollisena 1612 ja 1616–24. Vuosina 1625 ja 1626 hänen asuinpaikakseen ilmoitetaan Väänälänranta⁵⁷. Luultavasti samalta mieheltä on vuoden 1634 karja- ja kylvöveroluetteloon kirjattu kaksi hiehoa ja 15

Väänästen sukuseura pystytti kesällä 1939 muistokiven Kehvon Antti Väänäselle. Vasemmalla seuran sihteeri Erkki Vaheri ja oikealla Kehvon Haapalahden Uudenpaikan nuori isäntä Aarre J. Väänänen. Kuva: Tellervo Väänäsen kotialbumi

kapen kylvö. Tuolloin hänen asuinpaikakseen ilmoitetaan Kehvo. Matti mainitaan vaimoineen ja lapsineen myllytulliluettelossa 1635 sekä karja- ja kylvöverolueteissa 1636, 1638 ja 1639.⁶⁵

Tämä Matti saattoi olla esim. Kehvon Antti Väänäsen pojanpoika, mutta sitä ajatusta ei tue mikään asiakirjamerkintä. Niinpä jo yksistään tutkimuksellisista syistä hänen juuriaan kannattaa etsiskellä muualtakin, jopa Kuopion eteläpuolelta, mm. Rantasalmelta. Ehkä Mattikin oli siinä Väänästen joukossa, joka tuli sieltä asuttamaan Pohjois-Savoa. Tuohon aikaan savolaisten uudisasutuksen muuttosuunta oli yleensä pohjoinen.

Tältä pohjalta arvioiden näyttää hyvin vahvasti siltä, että nämä Tavinsalmen Kuopionniemen kymmeneskunnasta tavatut Mikko (Taulu 884.), Matti (Taulu 885.) ja Lauri (Taulu 886.) olivat Rantasalmen Kolkontaipaleelta vielä 1602

kirjatun Matti Väänäsen (Taulu 455.) poikia.

Kalastuksen ja metsästyksen ohella savolaisen ”kaskikansan” toinen pääelinkeino, kuusikoiseen metsään kaadettu ja poltettu huuhta oli niin työläs, että yhtiömiehet ja ns. kirvesmiehet olivat lähes välttämättömiä. Niinpä voidaan pitää jokseenkin varmana, että Matti Matinpoika ei muuttanut näille, ehkä jo aikaisemmin valla- tuille eräalueilleen (?) yksin, vaan mukana seurasi ainakin veljiä jopa isäkin, jos oli elossa.

Matti Väänäsen vaimosta ei ole minkäänlaisia nimitietoja, mutta heillä lienee ollut pojat:

1. MATTI ”Madz / Mats / Matz Madzson / Mattzsson / Matsson Wänein / Wäneinen / Wänäin / Wänäinen”, s. n. 1610–20. Matti Matinpoika mainitaan talollisena Savilahden neljänneskunnan Haatalan kymmeneskunnasta 1638 ja 1641.⁶⁷ Kyseessä saattoi olla sama Matti ja mahdollisesti juuri hän muut-

ti sitten Nilsin Syvärilän, eli myöhemmän Reittiön kylän talolliseksi ja on sieltä kirjattu 1643 ja ehkä poika 1664?⁹² (Taulu 1025.)

2. MIKKO "*Michel Wänein*", s. n. 1615–25, k. (?) 1679.^{69–71} (Taulu 887.)
3. YRJÖ "Jöran / Jören Matsson", s.n. 1620–30, talollinen 1675, Väänälänranta. Vuonna 1677 mainitaan myös Paavo Yrjönpoika, joka saattoi olla tämän poika.^{63, 86}
4. LAURI "*Lars Matsson*", s.n. 1620–30, Yrjön veli, Väänälänranta ja Honkaniemi eli Pakolanmäki 1675.⁸⁶ (Taulu 932.)

VI SUKUPOLVI TAULU 887.

MIKKO VÄÄNÄNEN

Jorma Kallenpoika Väänänen (Väänäs-suvun tutkija jo 1930-luvulla) oli sitä mieltä, että Kehvon, myöhemmin Puiroonlahti -nimellä tunnettua taloa asunut Nuutti Kallisen vävy Mikko Väänänen "*Michel / Michell Wänein / Wänäin*" oli Matin poika. Siitä ei ole tietoa, mistä Jorma on tämän tiedon saanut.

Jos näin kuitenkin oli, lienee tämä Mikko ollut em. Matti Matinpoika Wäänäsen (Taulu 885.) poika. Tätä Puiroonlahden taloa noin 1670 lähtien isäntänä asunut Mikko näyttää myös syntyneen joskus 1620 tienoilla (arv. 1615–25.) ja sopisi ikänsä puolesta mainitun Matin pojaksi. Ehkä sama mies kuoli 1679, jolloin Kuopion emäseurakunnan kirkonkirjojen mukaan haudattiin Mikko Väänänen -niminen mies.⁶⁹

Tämä Mikko avioitui kaksi kertaa ja ensimmäiselle vaimolleen hänellä oli ainakin poika:

1. Matti "*Matz / Mats / Matts Michelsson Wänäin*", s. n. 1646, k. kevättälvellä 1730 ja haudattiin 12 huhtikuuta.⁷² (Taulu 888.)

Mikko lienee jäänyt leskeksi 1650-luvun lopulla ja avioitui uudelleen n. 1662 Nuutti Niilonpoika Kallisen nimeltä tuntemattoman tyttären kanssa.^{69–71}

Ks. seuraavaa.

KALLISET

Kallaveden pohjoisrannan Kehvon – Räimän seudun vanhimpia uudisasukkaita Antti Väänäsen lisäksi olivat Juvalta tullut Jännevirran Rissasten esi-isiiin kuuluva Heikki Rissanen

"*Henrik Rissainen*" ja niin ikään todennäköisesti Juvalta lähtenyt Tuomas Kallinen "*Thomas Kallin*". Myöhemmän kyläjoon mukaan Rissasen ja Kallisen talot sijaitsivat Kehvon naapurikylän Räimän puolella ja on pantu verolle 1561, jolloin asuinpaikaksi ilmoitetaan Jännelahti, Kehvo, Paloistenmäki.

Kallisista Nuutti "*Cnut Kallin*" on kirjattu vuoden 1634 karja- ja kylöveroluetteloon kaksi lehmää omistavana talollisena Kehvolta. Hänen lisäksi Kuopioniemen – Kehvon alueella oli jo 1600-luvun alkupuolelta lähtien useita itsenäisiä Väänästen asumia savuja. Mainittuun veroluetteloonkin on heitä merkitty neljä, joista myöhempien lähteiden mukaan "puiroonlahtelaisia" olivat ainakin em. Matti Väänänen⁶⁴ ja (Kehvolan) Heikki Heikinpoika Väänänen.⁷¹ Toiset olivat Mikko Väänäsen (?) leski 58, 63 ja Lauri Matinpoika Väänänen.⁵⁹ Asuinpaikkojen tarkka määrittely tuottaa kyllä vaikeuksia.

Vuoden 1664 verollepanomaakirjaan on Nuutti Niilonpoika Kallinen merkitty "yhdesä erään vävynsä kanssa" "*Cnut Nillsson Kallin medh en sin mågh*". Tämän vävyn nimi Mikko Väänänen "*Michel Wänein*" tulee näkyviin mm. 1673, jolloin hän ja Kehvolan Lauri Heikinpoika esiintyvät kumpikin itsenäisinä talollisina Kehvolla. Ikääntynyt appi Nuutti Kallinen oli siis jo luovuttanut isännyyden vävyllään Mikolle.^{69–71}

Mikko Väänäsellä ja hänen vaimollaan N. N. Kallittarella näyttäisi olleen pojat:

2. MIKKO "*Michel Michelsson Wänäin*", syntyi noin 1664 ja kuoli 1734. Hänet mainitaan vaimoineen 1701 henkikirjassa Matti Mikonpoika Väänäsen isännöimästä Kehvon talosta talollisen veljenä "*Br(oder) Michel m(edb) b(ustr)o*". Lisäksi siihen on kirjattu toisen veljen Nuutin vaimo "*Br(oder) Cnutz b(ustr)o*".⁷⁴ (Taulu 934.)
3. NUUTTI "Knut", s. n. 1665–70. Kanssa-asukas ja oletettavasti isäntä 1712–22. (k. luultavasti 1722.)⁷⁵ (Taulu 889.)

VII SUKUPOLVI. TAULU 934.

MIKKO VÄÄNÄNEN

Kehvolla kuoli punatautiin (rödsot) (haud.) 1734 vanha isäntä Mikko "*Michel Mich.ss*" Väänänen, "70-vuoden" ikäisenä; syntyi siis 1664.

Näyttää jopa todennäköiseltä, että hän oli em. Puuroonlahden Mikko Matinpoika Väänäsen ja hänen vaimonsa N. N. Kallisen poika. Mikko mainitaan vaimoineen Matti Mikonpoika Väänäsen isännöimästä Kehvon talosta talollisen veljenä vuoden 1701 henkikirjassa "*Br(oder) Michel m(edh) b(ustr)o*".⁷⁴

Nimitietoja tästä vaimosta ei ole, mutta heillä lieene ollut mm. pojat:

1. MATTI "*Mats Mich.ss*", s. 1700, (Taulu 935.)
2. ANTTI "*And. Mich.ss*", s. 1713, k. 13.5. 1771. (Taulu 936.)

VIII SUKUPOLVI. TAULU 935.

MATTI VÄÄNÄNEN

Kuopion emäseurakunnan Maaningalla vihittiin 1739 Väänälästä kotoisin ollut Matti Mikonpoika "*Mats Mich.ss Wänäin*" ja Inka Iivarintytär "*Ingeborg Ifvarsdr Wänätär*". Matti oli syntynyt (r.k.) 1700, ja kuoli 21.10.1785. Inka oli syntynyt n. 1721, mutta kuoli jo 28.9.1740 "19-vuotiaana". Ei tiedossa lapsia.

Voitaneen lähteä siitä olettamuksesta, että tämä Matti oli em. Mikon (Taulu 934.) poika ja hänet vihittiin toiseen avioon 19.3.1744. Puolisona mainitaan käärmelahtelainen Anna Hannuntytär Korhonen "*Hansdr Korbotar*", s. (r. k.) 1722, k. 1789. Perheen asuinpaikaksi ilmoitetaan Väänälä 4.

Heillä lapsia:

1. MIKKO "*Michael*", s. 28.4.1745, (Taulu 937.)
2. ELINA "*Elin*", s. 1.5.1746,
3. INKA "*Ingeborg*", s. 7.11.1747,
4. NUUTTI "*Knut*", s. 15.1.1749, k. Väänälässä näivetystautiin (tvinsot) 8.1.1787 "37-vuotiaana". Naimaton.
5. TIINA "*Christina*", s. 23.9.1750, k. ???
6. ANNA, s. 21.12.1752, k. ???
7. MATTI "*Mats*", s. 7.2.1755, (Taulu 938.)
8. PAAVO "*Påbl*", s. 8.4.1757, (Taulu 939.)
9. MARIA, s. (r.k.) 1759 (?), k. ???
10. HANNU "*Hans*", s. 15.5.1759, (Taulu 940.)
11. VENLA "*Wendla*", s. 17.6.1761, pso 1786 Erkki Erkinpoika Takkinen, s. 1758, k. 16. 4.1791. Koivusaari Martikkala¹.
12. AAPPO "*Abraham*", (r.k.) 1762, (?)
13. ANNA "- *Catharina*", s. (r.k.) 1770, (?)

IX SUKUPOLVI. TAULU 937.

MIKKO VÄÄNÄNEN

Matti Mikonpojan (Taulu 935.) jälkeen Kuroonlahden-Väänälänrannan (?) Väänälästä n:o 4 kirjattiin talollisena Mikko "*Michel*" Väänänen, joka kuoli 20.2.1817 "72-vuotiaana". Kuoliniästä päätellen hän oli mainitun Matin 28.4. 1745 syntynyt poika, vaikka rippikirjaan on hänen syntymäajakseen merkitty 1747. Mikko vihittiin 7.6.1767 ja puolisona oli torpparin tytär Kaisa Rautiainen "*Carin / Catharin Rautiatar*", s. (r. k.) 1749, Norola ?, k. leskenä 26.4.1828, Väänälä.

Heillä lapsia:

1. MATTI "*Mathias*", s. 23.2.1768, (Taulu 942.)
2. TIINA "*Stina Catharina*", s. (r.k.) 1770.
3. PAAVO "*Påbl*", s. 20.3.1773, (Taulu 1308.)
4. JUSSI / Juho "*Johan*", s. 15.3.1775, (Taulu 943.)
5. MIKKO "*Michel*", s. 22.4.1778, k. 1.6. 1808.
6. LIISA "*Elisabeth*", s. 18.1.1781, k. 8.11. 1832, pso Pekka "*Pebr*" Korhonen, s. 1790.
7. TAAVI "*David Johan*", s. 9.1.1784, (Taulu 944.)
8. REETA "*Margareta Lovisa*", s. 17.3.1786, pso Elias Kukkonen, s. 1786-87 ?.
9. PEKKA "*Petter*", s. 7.4.1791. Kulkumies ja renki. Kuoli naimattomana itsellisenä Iisalmen Haapajärvellä 16.1.1863.

X SUKUPOLVI. TAULU 942.

MATTI VÄÄNÄNEN

Mikko Matinpojan (Taulu 937.) vanhin poika Matti "*Matts / Mathias Michels*", s. 23.2.1768, k. 14.10.1820. Hänet vihittiin 1.1.1794 ja puolisona oli käärmelahtelaisen talollisen tytär (deja) Liisa "*Elisabeth*" Räsänen "*Räsäin*", s. (r. k.) 1768-69, k. 19.4.1821. Aviopari näyttää asuneen ensin Väänälänrannalla ja muuttaneen sieltä noin 1796 Haatalan Tuovilanlahti 4:n Kiukosenrannalle.

Heiltä on tiedossa lapset:

1. MATTI "*Matts*", s. 5.9.1795, (Taulu 949.)
2. MIKKO "*Michael*", s. 25.3.1798, k. 24.7. 1800.
3. EEVA "*Eva Christina*", s. 25.2.1802, k. 12.9.1809.

XI SUKUPOLVI. TAULU 949.

MATTI VÄÄNÄNEN

Matti Mikonpojan (Taulu 942.) poika Matti "Matts Väänän", s. 5.9.1795, k. Pielavedellä 8.11.1871. Matti asui talollisena Tuovilanlahden Kiukosen- / Luikkosenrannalla, mutta on kirjattu jo 1820-luvun alussa Pielaveden Lampaanjärvi 6:sta ja 1850-luvulla n:o 14:n Peltomäestä. Puolisona hänellä oli 27.12.1816 vihitty Maja / Maria Kallentytär Rytönen "Rytköin", s. (r. k.) 1789 Taipal 3.

Lapsia:

1. MARIA, s. 21.10.1817, (kaksonen)
2. LIISA "Elisabeth", s. 21.10.1817, k. 2.4.1897. Naimaton. Tytär.

2.1. JOHANNA, s. 16.3.1852. Lampaanjärvi.

--

3. KAISA "Carin", s. 10.8.1820,
4. AAKA "Agatha", s. 23.2.1823, k. 28.8.1824.
5. ANANIAS, s. 12.8.1828. (Taulu 1402.)

XII SUKUPOLVI TAULU 1402.

ANANIAS VÄÄNÄNEN

Tuovilanlahdella asunut Matti Matinpoika Väänänen (Taulu 949.) muutti noin 1850-luvun alussa Pielaveden Lampaanjärven Peltomäen tilalle n:o 14. Matti myös vihittiin siellä toiseen avioon 7.11.1858 ja puolisona oli itsellinen naisihminen ja leski Maria Eskelinen, s. 13.6.1815, k. 16.10.1868. Marialle ilmoitetaan myös tytär Aune "Agneta", s. 13.2.1853, mutta ei ole tietoja, oliko hän Matille.

Matin poika Ananias, s. 12.8.1828, k. 8.3.1917, vihittiin Pielavedellä 6.12.1849 ja puolisona oli Hetta Penttinen "Hedda / Hedvig Bengtinen", s. 21.1.1825 Löytynmäki 2, k. 5.10.1893.

Heillä lapsia:

1. PEKKA "Petter Johan", s. 30.8.1850, k. 23.4.1851.
2. RIIKA "Erika", s. 10.6.1852, k. 23.12.1854.
3. AAPELI "Abel", s. 1.3.1855, k. 19.1.1939 Naimaton.
4. MATTI "Matts", s. 10.1.1857.
5. MIINA "Wilhelmina", s. 3.4.1860.
6. MARIA SOFIA, s. 11.12.1862, vihittiin 21.10.1883, pso Fredrik Partanen, s. 27.3.1859.
7. REITTU "Fredrik Wilhelm", s. 23.4.1865. (Taulu 1403.)

Kirjoittaja puolisonsa Sanna Väänänen kanssa Kadriorgin linnassa 2009.

Kuva: Pentti Väänänen

8. HILDA, s. 17.1.1868, kuulutettiin 5.11.1887, pso Johan Rytönen, s. 6.1.1860.
9. ANTTI, s. 9.12.1870.

--

Perheessä asui myös Ananiaksen itsellinen sisko Liisa "Elisabeth", s. 21.10.1817.

Ananias Väänäsestä alkoi Anna-Liisa Huuskosen kirjoitus Sukupuussa 16 (2008).

Vastuuntunto Väänästen selkärankana vaikeina aikoina

Maailman talous on aiemminkin heijastunut suomalaisten elämään. Luonnonvoimien tärähtämänä se on saanut aikaan paljon pulaa ja nälkää. Monet kaupankävijät ovat toki myös vaurastuneet noususuhdanteissa.

SUOMESSA KOETTIIN 1860-luvulla suuret kato-
vuodet. Ne syöksivät ihmisiä köyhyyteen, mikä
monin paikoin leimasi elämää Suomessa aina
1900-luvun alkupuolelle asti. Katovuosista sel-
viytymisessä auttoi muun muassa voin ja tervan
vienti sellaisiin maihin, joissa vielä elettiin kor-
keasuhdannetta. Voin tuotanto oli kannattavaa.
Suomalaiset voisaksat keräsivät tuottajilta voin
ja möivät sen edelleen laajoille ja tuottoisille Ve-
näjästä markkinoille tai Länsi-Eurooppaan. Myös
tervan hinta maailmalla oli korkea.

Isoäitini (Maria Väänänen 1882–1961) iso-
isä Jooseppi Laurinpoika Väänänen (synt.
12.12.1827) Reittiöltä koki kohtalokkaasti maail-
manmarkkinahintojen laskun ja erityisesti voin
hinnan romahduksen kauppamatkallaan Pie-
tarissa 1880-luvulla. Kertomusta omaisuutensa
voikaupalla menettäneestä Jooseppi Väänäsestä
on kerrottu suvussamme jo viiden sukupolven
ajan. Se on tositarina paitsi talousahdingon ja
riskinottamisen uhrista, myös Väänästen rehelli-
syydestä ja vastuuntunnosta.

Jooseppi Väänänen ja vaimonsa Maija-Stina
Rissanen (8.9.1830) harjoittivat maanviljelyksen
ohella kauppaa. He ostivat paikkakunnan kar-
janpitäjiltä voita ja kuljettivat sitä Viipuriin ja
Pietariin. Jooseppi oli voin vientimatalla, kun
suhdanteet olivatkin kääntymässä laskuun ja
voin hinta romahtamassa.

Viipurissa Jooseppi huomasi, että voin mark-

kinahinta oli laskenut kannattamattomalle ta-
solle. Paremman hinnan toivossa hän päätti
jatkaa matkaa Pietariin. Hinta oli matkan aika-
na romahtanut sielläkin ja Jooseppi joutui myy-
mään voierän isolla tappiolla. Jooseppi Väänänen
palasi Reittiölle painolastinaan pelkät ostovelat.
Kyläläiset odottivat saataviaan.

Joosepilla ja Maija-Stinalla oli kaksitoista
lasta, joista kaikki eivät eläneet aikuisikään asti.
Lapsista toiseksi vanhin oli poika, Niilo (synt.
16.11.1854). Äitini (Eeva Väänänen 1912–2005)
tietojen mukaan Niilo asui aikuisena Nilsin
kirkonkylässä. Hän oli itse opetellut luku- ja
kirjoitustaidon. Hänellä kerrotaan olleen hyvä
käsiala. Niilo oli myös perehtynyt 1800-luvun
oikeuskäytäntöihin ja hän toimi alioikeuksissa
(kihlakunnan oikeus, käräjäoikeus) asioitsija-
na. Asioitsijat olivat maallikkoja, jotka toimivat
syytettyjen avustajina tai asiamiehinä. Suvussa
ei tiettävästi ole perehdytty Niilon ajan oikeus-
asiakirja-arkistoihin, mutta kerrotaan hänen
menestyksellisesti avustaneen monia yksinäisiä
äitejä lapsen elatusjutuissa.

Kun Jooseppi-isä palasi tappiolliselta voi-
kauppamatkaltaan Pietarista, Niilo ehdotti isäl-
leen kauppatoiminnan konkurssia. Tällöin kylä-
läiset velkojina olisivat joutuneet itse kärsimään
tappiot. Jooseppi ei tähän suostunut, vaan hän
myi omistamansa Viitasen tilan metsäyhtiölle,
maksoi velkansa kyläläisille ja osti pienen tilan
Kontiolahden Paiholasta vuonna 1888. Jooseppi
muutti sinne vaimonsa Maija-Stinan ja nuorem-
pien lastensa kanssa.

Oikeudenmukaisuuden tunto ja rehellisyys
ohjasi sekä Niiloa oikeudessa hankkimaan lap-
sille elatuksen että Jooseppia maksamaan lupaa-

Voita!

Meijerivoita ostetaan Hankoniemessä tehdyn asiantuntevan lajittelun jälkeen. Sopimuksia tehdään säännöllisestä lähetyksestä pysyviin hintoihin Köpenhaminan hinnan merkityksen mukaan.

Talonpoikaisvoita ostetaan sovitulla hinnalla.

Kaiken lajista voita otetaan myytäväksi välityksellä.

Käsirahaa lähetetään ensi tilassa.

Arthur H. Borgström.

Hankoniemi.

(N. Pr. 8 k. 2 k. viik. 23 kr.)

Kauppa-Yhtiö Kuopiossa.

Meijeri- ja Talonpoikais-voin kauppa.

Ostaa käteisellä rahalla **Meijeri- ja Talonpoikais-voita**, välittää meijeri-voin kauppaa ja maksaa käsirahaa suunnille voim hinnan.

HUOM.! Ostopaikat kauppioiden H. Saastamoisen ja Birger Hallmanin taloissa.

Kauppa-Yhtiö Kuopiossa.

Voi oli tärkeä myyntiartikkeli 1800-luvun jälkipuoliskolta lähtien. Ennen osuusmeijereitä ja Valiota sen kaupasta huolehtivat yksityiset pitäjäläiset, kuten kirjoituksessa Jooseppi Väänänen tai kaupunkien kauppiaat, jollaisten ostoilmoituksista tämä on esimerkki. Ilmoitukset on julkaistu Savo-lehdessä 4.6.1889 ja löytyneet digitoidusta sanomalehtikirjastosta <http://digi.lib.helsinki.fi/index.html>

mansa voim kauppahinnan karjanpitäjille omalla omaisuudellaan.

Äitini tiesi Niilosta vielä hauskan anekdootin. Viinan kotipoltto oli ymmärrettävistä syistä kielletty suurten katovuosien aikaan. Niilo oli kerran suostunut avustamaan oikeudessa kotipoltosta syytettyä talollista. Nimismies oli poltopaikalla tehdyssä ratsiassa kaatanut maahan talollisen keitoksen ja rikkonut keittoastiat. Syytetyn avustajana toiminut Niilo oli selvittänyt oikeuden istunnossa, että syytetty talollinen oli keittänyt karjalle apetta, joka sisälsi pääasiassa

juureksia, kuten lanttua, naurista ja porkkanaa. Siitä johtui keitoksen imelä hajukin. Nimismies ei oikeudessa ollut kyennyt tätä väitettä kumoamaan ja lopputuloksena talollinen sai valtion varoista korvauksen menetetystä karjan ruoasta ja rikotuista keittoastioista.

Eeva-Riitta Piispanen

Lähteet: Eeva Hytösen (os. Väänänen) 1912-2005 kertomukset, Kauko Väänänen 1917-2009 sukuseuralle tekemät selvitykset

Nilsin Sankimäen Väänälästä maailmalle

KALLE VÄÄNÄNEN (1871–1941) JA KYLLIKKI-TYTÄR

SUKUSEURAN ESIMIES kirjoitti Sukupuussa 15 Nilsin Sankimäen Väänälästä, jonne Eerik (14.5.1798–18.6.1872) muutti perheineen Reittiöltä. Isäntänä jatkoi toinen Eerik (26.9.1843–25.2.1918) ja hänellä oli 13 lasta. Ensimmäisen vaimonsa Maria Heikkisen kanssa heille syntyi viisi lasta, joista Kalle oli toiseksi nuorin.

Kalle Väänänen Kyllikki-tytär (25.1.1919–19.4.2003) on kirjoittanut vanhemmistaan ja muistoja nuoruudestaan. Tämän artikkelin äitinsä omaelämäkerrasta on koonnut Kyllikin tytär Leena Ahtiainen (s. 22.11.1948) Siilinjärveltä.

VANHEMPIENI YHTEISEN

ELÄMÄN ALKUTAIVAL

Kansakoulun, karjanhoitokoulun sekä meijerikökurssin käynyt Kerppolan (Kangasalan kunta) kartanon karjakko Hilma Simula (22.12.1878–25.2.1936) hakeutui Keski-Suomeen Sumiaisen ja Multian kuntien maanviljelysseuran palvelukseen pitämään karjanhoitokursseja. Nilsiläinen Kalle Väänänen oli saman työnantajan palveluksessa veistokursseja vetämässä.

Aikaisemmin Kalle oli ollut Helsingissä veljensä Paavo Väänänen omistamassa ruumisarkkuliikkeessä puuseppänä. Vuoden 1920 alussa oli jo Helsingin kaupoissa appelsiineja. Muistan, kun sain ensimmäisen appelsiinin – tuon ihmeellisen hedelmän – Paavo-sedältä hänen käydesään meillä Nilsissä.

Kalle ja Hilma vihittiin morsiamen kotona Karkun Simulassa kesällä 1908. Morsian oli pyörtynyt, kun hän vähäisen tuttavuuden jälkeen näki sulhasensa tulevan häihin. Hääpari matkusti Kuopiosta Nilsin Ranta-Sankimäen Koivuharjuun laivalla. Se oli Hilmalle samalla

ensimmäinen matka Savoan.

Kun nuorikko näki pienen tulevan kotinsa, hän puhkesi itkuun. Tunteellinen Kalle, tuore aviomies lohdutti: ”Älä itke, laitetaan isommat rakennukset, paremmat asuinsijat”.

Em. pieneen mökkiin synnyimme me kuusi sisarusta kymmenen vuoden sisällä

- Kaarlo (Kalle) 21.10.1909 – 5.2.1941
- Rakel 20.12.1910 – 23.9.1971
- Toini Maria 2.7.1912 – 17.1.1979
- Paavo 1915, kuoli vauvana
- Suoma Iines 22.8.1917 – 27.9.1990
- ja minä Ester Kyllikki 25.1.1919 (–19.4.2003)

LAPSUTENI NILSIN KOIVUHARJULLA

Isä oli ahkera, idearikas sekä hyvin tunteellinen ja herkkä mies. Hän raivasi 6 hehtaaria peltoa (Miiiluniitty) ja rakensi tiilitehtaan, jossa poltettiin tiilet mm. uuteen navettaamme. Jos joku lapsista itki, hän kysyi: ”Mikä teki lapsen mielen murheelliseksi?” Perheellämme oli tapana koontua laulamaan Siionin virsiä, joista erikoisesti Iltavirsi oli usein laulettu: Mua siipeis suojaan kätke ... Toinen mieleeni jäänyt virsi alkaa: Tuon tästä päivästä kiitoksen sulle ...

Isä osti Iivanaisen kanssa Jänisjärvi-nimisen laivan Wärtsilän telakalta. Laiva liikennöi Kuopio – Nilsin –reitillä. Kilpailijana oli Kalervo-laiva.

Äiti oli karjanhoitokoulun käyneenä kyläyhteisössä epävirallisena eläinlääkärinä. Hänellä oli hoito- ja lääkintatarvikkeita sisältävä laukku ja sen hän otti aina mukaansa, kun sai pyynnön tulla johonkin taloon sairasta eläintä hoitamaan.

Rakel ja Toini olivat hyvin ahkeria ja huolehtivat vanhimpina tyttärinä kanoista ja karjan-

Veljekset Paavo ja Kalle Väänänen Koivuharjun pihamaalla 1920-luvulla.

hoidosta sekä osallistuivat paljon myös muihin maataloustöihin. Rakelin asennetta työhön kuvaa hyvin hänen paljon käyttämänsä miete: "Työ ei ole taakaksi, se on elon suloksi. Toinen työ taas levoksi onpi ahkeralle".

Lapsena leikimme paljon erilaisia leikkejä. Teimme saippuakuplia rukiin oljilla, pelasimme palloleikkiä, olimme kuuropiilosilla, leikimme varjoleikkejä ja pimeinä iltoina harrastimme tulleileikkiä. Ongimme paljon kesäisin. Opettajan veljentytär Kyllikki Salmenniemi (kaupungin Kyllikki) oli taitava selvittämään sotkeentuneita siimoja.

KANSAKOULU ISÄN RAKENTAMISSA KOULUTILOISSA

Kun me lapset tulimme kouluikään, edistyksellinen isämme halusi meidän käyvän koulua. Niinpä hän laajensi kotimökkiämme rakentamalla siihen kouluosan, koska lähin koulu oli noin 10 kilometrin päässä Sänkimaässä. Kotimme uuteen osaan tulivat iso luokkahuone, 2 h + k opettajan asunnoksi sekä eteinen.

Koivuharjun ensimmäinen opettaja (1920–1927) oli Olli Merikanto, jolla oli saksalainen rouva.

Kallen ja Hilman hääkuva 1908.

Seuraava opettaja oli Anni Salmenniemi, joka jäi eläkkeelle 1940-luvun lopulla. Hän oli kotoisin Kuopiosta. Käsityöopettajana oli emäntä Eeva Forssén.

Suoma ja minä olimme mallioppilaita. Meidän itsetuntoamme hivel, kun Anni-opettaja sanoi mm: "Eikös tämä olekaan muilla läksynä kuin Suomalla ja Kyllikillä"! Ihailimme opettajaamme. Kuvaavaa oli, että astelimme hänen jalanjälkiään lumihangessa ja Suoma kirjoitti ai-neessaan: "Minä alan tulla opettajaksi!" Salmen-niemi kannusti meitä menemään oppikouluun Kuopioon.

KONKURSSI – KODIN MENETYS, VANHEMPIENI AHDINKO JA SITKEYS

Laajan liiketoimintansa vuoksi (koulutilojen investointi, tiilitehtaan perustaminen, ison navetan rakentaminen ja varsinkin laivan osto) isällä oli paljon velkaa. Pörssiromahdus Amerikassa 1929 aiheutti Suomessakin sen, että silloinen Hypoteekkipankki irtisanoi lainoja vakuutena olleen omaisuuden menetettyä oleellisesti arvoaan. Niinpä isäkin määrättiin maksamaan heti takaisin kaikki velat, vaikka hän oli tunnollisesti noudattanut alkuperäisiä lainaehtoja.

Perheemme ajautui konkurssiin syksyllä 1931. Olin tuolloin 12-vuotias. Takaajille eli kylän tilallisille jäi vastattavaksi noin 30 % veloista. Koivuharjun tilan uusiksi omistajiksi tulivat Kalle ja Hilma Roivainen.

Muistan hyvin sen syksyisen päivän, jolloin kotimme myytiin pakkohuutokaupalla. Paikalla

Kalle ja Hilma lapsineen. Isän sylissä Suoma ja äidin sylissä Kyllikki. Takana Kaarlo (Kalle), Rakel ja Toini.

oli paljon kuopiolaisia liikemiehiä ja naapuripitäjien isäntiä emäntineen sekä uteliaita naapureita, jotka lähinnä tulivat vain katsomaan meille niin ikävää tapahtumaa.

Talven 1931–1932 asuimme vielä Koivuharjun nurkissa, yläkerran kamarissa. Roivaiset olivat jo isäntinä ja asuivat alakerrassa. Se oli todella ankeaa ja surullista aikaa. Anni Salmenniemi koetti lohduttaa isää, äitiä ja meitä lapsia: Viel' uusi päivä kaikki muuttaa voi... Se ei lohduttanut meitä yhtään, ei yhtään.

Kaarlo (Kalle) veljeni oli kaavaillut jatkavansa maanviljelijänä, mutta konkurssi kariutti ne toiveet. Kaarlo meni naimisiin Koivuharjun karjakon Miina Sutisen kanssa ja heille syntyi 9.10.1933 Matti-poika, joka vietti suurimman osan aikuisiästään Kanadassa. Kaarlo kuoli keuhkotautiin 1941 ja poikansa Matti 1992 Kanadassa pian sydämensiirron jälkeen vatsasyöpään. Toini kävi Tampereella 1-vuotisen suurtalouskoulun ja oli kotiapulaisena mm. Paavo Sointeen vanhempien perheessä Kuopiossa tullen sieltä välillä Sillankorvan mökille 1934 hoitamaan äitiä tämän kuolemaan saakka. Viimeisenä toiveenaan äiti oli pyytänyt Toinia huolehtimaan aina minusta eli nuorimmasta lapsestaan. Toini toteutti äidin pyynnön esimerkillisesti omaan kuolemaansa saakka.

Myöhemmin Toini oli mm. Olympia-hotel-

lissa Helsingissä keittäjänä, josta hän jäi aikanaan eläkkeelle. Toini eli elämänsä naimattomana.

SILLANKORVAN PIENESSÄ MÖKISSÄ

– MARKKA SIELTÄ, TOINEN TÄÄLTÄ

Vanhempani olivat kuulleet Vainikkalan emäntä Hanna Vainikaiselta Pajukoskella myytävänä olleesta Sillankorvan pienestä hirsimökistä. Vanhempani ostivat sen ja mukana tuli maata n. 2000 m². Kalle, Rakel ja Toini lähtivät pois kotoa ja me kaksi nuorinta (Suoma ja minä) muutimme vanhempiemme mukana mökkiin keväällä 1932.

Kalle meni Tielaitokselle tienrakennustöihin. Rakel kävi 1931–1933 Kurkijoen 2-vuotisen karjanhoitokoulun ja eli kuolemaansa saakka naimattomana karjakkona Samolan tilalla Titisä.

Isä joutui lähes kaikkien kyläläisten syrjimäksi ja hylkäämäksi. Se oli raskasta, raskasta aikaa. Onneksi vanhempieni kävivät mökillä tervehtimässä körttimummo, pyhäkoulunopettaja Leena Rissanen sekä isän Eerik-veljen leski Hilja Väänänen.

Isän piti käydä entisellä tilallaan eli itse rakentamallaan Koivuharjun koululla veistonopettajana 1930-luvun lopulle saakka, koska siitä saatu palkka oli enemmän kuin tärkeä.

KEKSELIÄS JA TAITAVA ISÄNI

Isä oli Koivuharjusta pois joutuessaan jo 60-vuotias. Voimat alkoivat vähetä, mutta siitä huolimatta hän keksi kaikenlaista tienestii. Hän hyödynsi koskivoimaa rakentamalla suuren vesirattaan, joka kevättulvien aikaan pyöri vinosti ja liukutti pärehöylän terää. Suoma ja minä otimme päreitä vastaan, kun isä syötti pärepölkkyä. Siihen aikaan pärekatot olivat yleisiä. Isällä oli vesivoimalla toimiva sahakin. Isän teroittaessa kirveitä Suoma tai minä pyöritimme tahkoa.

Isä oli hyvin taitava käsistään. Hän rakensi mökille vaatimattoman pajan, jossa takoi viikatteita ja teroitti niitä. Monet naapurit käyttivät isää seppänään. Pajulammesta saatiin kalaa. Muis-tan monta kalamatkaa. Verkonlaskut ja -nostot olivat toisinaan soutajalle hankalia. Kesällä keräsimme polttopuut seuraavaksi talveksi. Naapurin isäntä Iisakki Pitkänen antoi mielellään

Jänisjärvi-laiva

ottaa metsästään joutopuuta ja risuja, jotta heidän karjallaan olisi sopivaa laidunta. Lehmät olivat silloin metsälaitumilla.

Muistan isän joskus sanoneen surullisesti: ”Olen hävittänyt teiltä kodin.” Keksimme yhdessä lohdullisen ajatuksen, että Koivuharju oli oikeastaan vanhempiemme koti. Meillä lapsilla voi tulevaisuudessa olla omat kotimme.

Vanhempani pitivät mökin eteisessä myös pientä kauppaa, jossa myytävät tuotteet (mm. kahvi, sokeri, suola) ostettiin Minna Canthin tukkukaupasta Kuopiosta. Keväisin perheemme sai hieman lisäansiota tukkien uittomiehiltä, jotka yöpyivät meillä muutaman viikon ajan.

KESKIKOULUOPINNOT

KUOPION TYTTÖLYSEOSSA

Ennen konkurssia Suoma oli ennättänyt käydä jo yhden vuoden oppikoulua Kuopion Tyttölyseossa. Minä aloitin samassa koulussa syksyllä 1931. Asuimme syyslukukauden 1931 entisen opettajamme Anni Salmenniemen Sofia-äidin ja Almasisaren luona Puijon rinteellä.

Kuusi vuotta kestäneen oppikoulun aikana asuimme monen eri perheen luona. Meille sisoksille jäi valoisia muistoja mukavan ja ystäväl-

lisen ompelija Hilda Parkkosen keittiössä asumisesta Haapaniemenkadulla. Huonekaluina olivat isän tekemät pöytä ja levitettävä sänky (olkipatja ja peitteenä nahkasat).

Meitä ilahdutti paljon Sointeen perheeltä saadut anis-rieskat, joita Toini-sisar toi meil-le. Kerran Erik-setä yllätti kilon voipaketilla. Mieltäni niin lämmittää vieläkin tuo setämme ystävällisyys – veljensä lapsille tuoma voikilo. Hänelle jäi silloin torilla myytäväksi kiloa pienempi voimäärä.

YKSITYISHENKILÖT MAHDOLLISTIVAT VARATTOMIEN OPISKELUN

Mitään sosiaaliturvaa ei vielä ollut. Niinpä opettajat ja varsinkin luokanhoitajat etsivät varakkaita ja hyväsydämisii ihmisiä, jotka antoivat päivittäin aterian tai jopa kaksi varattomille koululaisille joko kotonaan tai kustansivat ravintolaruokailun. Minä kävin aluksi jonkin aikaa päivittäin syömässä Maaherrankatu 1:ssä sijainneessa ravintolassa. Ruokailun maksaja on jäänyt minulle tuntemattomaksi. Seuraava ruokailupaikkani oli insinööri Kortteen perhe Snellmanninkadulla Piispanpuiston lähellä.

Luokanhoitaja Sirkka Miettisen os. Gylling

avulla pääsin neljän vuoden ajaksi Minna Canthin toiseksi vanhimman tyttären, Ellin kotiin (Puijon- ja Tulliportinkadun kulmaus) ruokailemaan jokaisena viikonpäivänä. Tuntui ihmeelliseltä, kun Elli Canthin hienossa kodissa valkopukuinen taloudenhoitaja tarjoili aterian muiden lisäksi myös minulle – pienelle, köyhälle nälkäiselle.

Suoma ruokaili kauan apteekkari Halla-Korpin perheessä. Perheessä oli vanhempien lisäksi kolme poikaa, jotka kaikki kaatuivat jatkosodassa. Heidän hautansa ovat peräkkäin Kuopion sankarihautausmaalla. Hyväntahtoinen ja auttavainen perhe, jonka kohtalo on ylivoimaisen vaikea ymmärtää – saati hyväksyä. Sota lopetti koko kolmilapsisen perheen sukuhaaran.

Opettajat auttoivat varattomia opiskelijoita lahjoittamalla heille tarpeettomaksi käymiä vaatteita ja joskus aivan uusiakin. Minulle ja Suomalle ompelija Parkkonen teki lukuisia mekkoja opettajien entisistä vaatteista. Saipa Suoma kerran aivan uuden mekon, jonka minä aikanaan ”perin”, kun se kävi Suomalle pieneksi. Minä sain mm. neiti Sirkka Hukalta valkoisen puseron, jossa oli ruususomisteet kauluksessa ja helmassa. Mielestäni pusero oli kovin nätti ja se pienennettiin minulle sopivaksi. Keskikoulun viimeisellä luokalla sain Sirkka Leiskon vanhemmilta leninkikankaan ja Sirkka itse sai samaa kangasta hiukan erisävyisenä.

Teimme toukokuun lopulla 1937 luokkaretken laivalla Tuovilanlahteen Maaningalle. Mirja Ruutu oli retken johtajana. Pyysin häntä takaajaksi, jos pääsisin opiskelemaan seminaariin, jonne aioin pyrkiä elokuussa 1937. Hän lupautui mielellään takaajaksi. Minun ei kuitenkaan tarvinnut ottaa pankista lainaa, koska sain koko opiskeluni ajaksi stipendin Alfred Kordelinin säätiöltä.

Tuolloin eli keväällä 1937 rouva Ruutu tiedusteli, tietäisikö joku, mistä hän voisi ostaa kolme kanaa. Minä viittasin innokkaasti ja tarjouduin toimittamaan hänelle kanat. Tiesin, että Koivuharjun naapurissa Raitaharjun Annilla oli paljon kanoja, joista hän varmasti myisi muutamia. Ja niinpä isä laittoi kanat puulaatikoon ja ne matkustivat laivassa Kuopion satamaan. Siellä Ruudut olivat kanoja vastassa ja veivät ne Kuopion Sorsasalossa olleeseen maalaistaloon, joka

oli heidän kesänviettopaikkansa.

Luokanvalvojamme kutsui joskus meidät (40 tyttöä) kotiinsa vierailulle. Leikimme erilaisia seuraleikkejä, mm. pullonpyöritystä piirin keskellä. Pullo osasi ennustaa tulevan ammatin. Vaikka meitä oli paljon, järjestys säilyi. Emme riehaantuneet liiaksi. Luokanhoitajamme Sirkka Miettinen oli ymmärtävä, ystävällinen ihminen. Hän opetti meille kasvi- ja eläinoppia.

Keskikoulupintojeni päättyessä äitini kävi kiittämässä Elli Canthia. Lähdettyämme Canthin luota äitini sanoi aistineensa minun hävenneen häntä kiitoskäyntimme aikana. Äitini kokemusta ajatellessani minulle tulee vieläkin paha mieli. En minä mielestäni tuntenut häpeää äitini vaatimattomasta olemuksesta. Olin iloinen tekemästämme kiitoskäynnistä. Ehkäpä äiti itse häpesi omaa vaatimatonta olemustaan ja vaateustaan, kun vastakohtana oli Elli Canthin ensiluokkaiset vaatteet ja kaunis koti.

SEMINAARIOPINNOT HEINOLASSA

Pääsin siis tyttölyseon 6. luokalta keväällä 1937, eli olin tuolloin käynyt keskikoulun. Rakel-Siskon oli jo Iitin kunnassa Samolan tilalla karkakkona. Hän pyysi minua luokseen kesäksi. Läksinkin mielelläni, sillä olin päättänyt pyrkiä Heinolan seminaariin, jossa Suoma oli jo opiskellut yhden vuoden. Tytöillä oli tuolloin käytännössä kaksi vaihtoehtoista ammattia: kansakoulunopettaja tai sairaanhoitaja.

Samolassa osallistuin Rakelin apuna monenlaisiin töihin ja sain siitä työtodistuksen isännältä. Seminaarissa vaadittiin silloin kesälomalla suoritettava maatalousharjoittelu. Minulla kelpasi tämä jo ennen seminaaria suoritettu. Samola oli ns. mallitila, jossa oli agronomi- ja maamieskouluharjoittelijoita. Hyvin siellä kesä kului. Mieleeni jäi mukavana muistona, kun agronomiharjoittelija Esko Vaskela istui muutamina iltoina sänkyni laidalla ja tenttasi minulta Suomen historiaa ajatellen seminaarin pääsykokeita, jotka olivat elokuussa. Esko lauloi usein aamulla laskeutuessaan piharakennuksesta päärakennukseen aamiaiselle: Ollaan niin kuin pääskysen pesä laitetaan... Esko kaatui sodassa.

Loppukesällä 1937 olivat seminaarin pääsy-

kokeet. Ne sisälsivät sekä kirjallisen että suullisen kokeen. Suullisessa kokeessa jouduin lausumaan ulkoa mm. Psalmin 23: Herra on minun paimeneni, ei minulta mitään puutu... Osasin sen hyvin.

Jännitin kovasti pääsykokeiden tuloksia – pelkäsin, etten pääse opiskelemaan. Lopulta tulokset tulivat ja minut hyväksyttiin seminaariin parhaana hakijana. Niinpä aloitin syksyllä 1937 Heinolan 4-vuotisen seminaarin. Valmistuin kuitenkin kansakoulunopettajaksi vasta keväällä 1942, koska sotien vuoksi opiskeluun menikin 5 vuotta.

OPISKELIJA – TALVISOTA – OPISKELIJA – JATKOSOTA – OPISKELIJA – VALMIS OPETTAJA

Topakka seminaarin johtajatar Helmi Lehtonen otti kaikki opiskelijat äidilliseen hoivaansa. Hän esitteli ja järjesteli asunto- sekä apuraha-asioita. Asuimme Suomen kanssa ensin neiti Suvantolan vuokralaisena Koulukadulla lähellä seminaaria. Lämmitimme huoneemme puilla ja uunin hiiloksella keitimme kahvia – myöhemmin ostimme sprii-keittimen. Onneksi sähkövalaistus oli jo tuolloin Etelä-Suomessa.

Alfred Kordelinin säätiön stipendi, halpa vuokra sekä Rakel-siskon karjakon palkastaan lähettämät rahat mahdollistivat opiskelumme. Kävimme aina apurahan saatuamme, syys- ja kevätlukukauden alussa ”törsäämässä” hienossa Maneliuksen kahvilassa. Tapoihimme kuului myös kuunnella Kahvila Kaikussa radiosta Lauantain toivotut.

Opiskelun loppuvaiheessa asuimme kaukana seminaarista Huldalassa. Hulda oli hyvin tarkka ja piti huoneen viileänä. Johtajatar Helmi Lehtonen kierteli silloin tällöin tarkastamassa opiskelijoiden asuinoloja. Oli talvi. Suoma ja minä olimme talvitakit päällä huoneessamme. Johtajatar puhutteli Huldaa kehottaen pitämään huoneen lämpimämpänä.

Toini-sisko oli isän kanssa mökillä. Äiti oli kuollut helmikuussa 1936. Vain kesä- ja joululomilla Suoma ja minä kävimme kotona Nilsissä, koska matkustaminen oli kallista ja rahasta oli aina pula.

Heinolan seminaari toimi kristillis-siveelli-

sellä periaatteella, johon tyydyttiin mukisematta. Elämä oli varjeltua. Ilman johtaja Jukka Ranniston lupaa ei saanut mennä tansseihin Lahteen, puhumattakaan Helsinkiin. Tosin johtaja vastasi aina lupakyselyihin: ”Sopii vallan mainiosti”. Johtajatar Helmi Lehtonen evästi miehen valinnassa: ”Ei juoppoa eikä jumalatonta. Sivistynyt maanviljelijä käy!” Ajalle tyypillisiä tapahtumia on mielessäni seuraavat kaksi.

Johtaja suuttui, kun kävi ilmi, että eräs Leaniminen opiskelija oli kateissa – ei ollut koulussa, ei asunnossaan eikä ollut yöpynytkään siellä. Koulun oppilaat hälytettiin kauniina syyspäivänä etsimään Leaa metsästä. Ehkäpä hänen ruumiinsa on risukasojen alla, jonne rikollinen on laittanut hänet! Hälytys osoittautui turhaksi, sillä Lea löytyikin – joku oli nähnyt hänen tulevan miehen kanssa veneellä, huppu päässä, rantaan saaresta. Johtaja piti ankan puhuttelun heti aamuhartauden jälkeen. Kaikki 150 tyttöä oli kuuntelemassa, kun hän sanoi: ”On esiintynyt yökulukua ja hakkailua”. Sitten seurasi ankara nuhtelu ja uhkailu seminaarista erottamisella, jos häntä ei totella. Lean äiti, joka oli aikanaan käynyt Heinolan seminaarin, otti yhteyttä hänelle tuttuun johtajattareen ja saikin Lealle luvan jatkaa opiskelua tästä ”siveettömyydestä” huolimatta. Oli kyse seminaarin maineesta!

Toinen tapaus koski Sirkka Salosta. Sirkka valittiin miss Suomeksi vuonna 1938 ja sen seurauksena opettajakunta erotti hänet seminaarista. Johtajatar valisti ja varoitti toisia opiskelijoita Raamattuun vedoten moisesta toiminnasta. Tosin laski hän leikkiäkin sanoen paikalla olevan paljon kauniimpiakin tyttöjä, mutta onneksi ne eivät ole lähteneet missikisoihin. Johtajattaren mielestä Raamattu tuomitsee kauneuskilpailut. Sirkka vetosi kouluhallitukseen ja opettajakunnan erottamispäätös mitätöitiinkin. Sirkalla oli oikeus palata opiskelemaan, mutta hän ei tullut enää seminaariin. Myöhemmin hänet valittiin miss Euroopaksi.

Kun talvisota marraskuun viimeisenä päivänä 1939 syttyi, seminaarin toiminta keskeytettiin ja oppilaat hajaantuivat Heinolasta kotiseudulleen erilaisiin työtehtäviin. Osa jäi Heinolaan lottatöihin. Näihin kuului minäkin, samoin Suoma. Seminaarirakennukseen majoitettiin

Kyllikki 80-vuotiaana vuonna 1999

rintamalle vietäviä sotilaita. Me lotat muonitimme heitä. Miehet vaihtuivat – entiset rintamalle ja uusia tilalle. Seminaarin opettajiakin oli muonitustehtävissä. Järjestimme myös illanviettoja ja lauloimme isänmaallisia lauluja.

Seminaarin uusi rakennus oli valmistunut elokuussa 1939. Sekin täyttyi rajalle päin siirrettävistä sotilaista, joita oli samanaikaisesti majoitettu rakennukseen yli 300. Heitä oli myös Heinolan lähellä sijaitsevassa Nynäsin kartanossa, jonne me lotat veimme hevoskyydillä keittoja. Turkulainen Gråman-niminen sotamies saatteli lottia matkaan murteellaan: ”Älkä vain hukka vehkeit” (lusikat, veitset, lautaset).

Talvisota loppui maaliskuun 13. päivänä 1940. Olimme oppilasruokalassa, kun kuulimme radiosta rauhanneuvottelujen päättyneen. Ehdot olivat kyllä kovat, mutta sota oli loppunut! Ei tarvinnut enää lakana korvissa juosta jonnekin, kun pommikoneet lensivät kaupungin yllä. Heinolakin sai osansa.

Seminaariopinnot jatkuivat syksyllä 1940. Vuosi opiskeltiin, mutta kesäkuussa 1941 alkoi jatkosota. Minä menin muonituslotaksi Har-

jamäen sotasairaalaan Siilinjärvelle. Asuimme hoitajien asuinrakennuksessa Impilinnassa. Monta nuorta lottaa asui samassa huoneessa. Olihan meillä toisinaan hauskaakin ja kaikenlaista ilonpitoa yhdessä. Vapaapäivinä kävin jalkaisin isän ja Toini-sisareni luona Nilsiässä. Viidentoista kilometrin matka ei tuntunut missään, olinhan vasta 22-vuotias.

Lokakuussa 1941, anoin lottapäälliköltä, rouva Aino Haloselta vapautusta lottatöistä saatua viransijaisuuden Sänkimäen koulusta Nilsiässä. Sinne menin marraskuun alussa.

Isän jäätyä leskeksi helmikuussa 1936 hänen Eerik-veljensä leski Hilja Väänänen ehdotti syksyllä 1941, että isä ja Toini tulisivat asumaan heille Peukalonien taloon, joka sijaitsi lähellä Koivuharjua. Niinpä isä vietti siellä viimeiset neljä kuukautta. Joulukuussa 1941 isälle tehtiin Kuopion lääninsairaalassa suolitukoksen leikkaus. Hän kuoli pian leikkauksen jälkeen täytettyään juuri 70 vuotta. Isän, äidin ja Toinin hauta Nilsiän hautausmaalla on Eerik-setäni haudan vieressä.

Tammikuussa 1942 jatkui taas seminaari. Heinolaan oli siirtynyt myös Sortavalan seminaarin IV luokka ja saman koulun lehtoreita.

Seminaarivuodet ovat jo ajan kultaamat, kun näin 83-vuotiaana niitä muistelen.

Suoma meni naimisiin maanviljelijä Lauri Utraisen kanssa ja heille syntyi Pekka-poika 1953. Suoma ja Lauri tekivät elämäntyönsä Jäppilässä, jonne heidät on myös haudattu.

Leena-tyttären kertomaa: Kyllikki meni naimisiin maanviljelijä Toivo Pekkarisen kanssa 30.7.1944 ja heille syntyi kuusi lasta, joista vanhin sai synnytyksessä aivovaurion ja kuoli parivuotiaana keväällä 1947. Kyllikki oli opettajana Lapinlahden Naarvanlahden kylässä 1947–1965 ja Alapitkällä 1965–1979. Toivo viljeli maatilaansa Naarvanlahdessa. Heidät on haudattu Alapitkälle.

Kirjoituksen lyhentämätöntä versiota voi tiedustella
kokoajalta, leena.ahtiainen@gmail.com

Nilsin Palonurmelta Kemiin ja kauemmaksikin

KAARLE (KALLE) HEIKKI HEIKINPOIKA VÄÄNÄNEN JA HÄNEN PERHEKUNTANSA

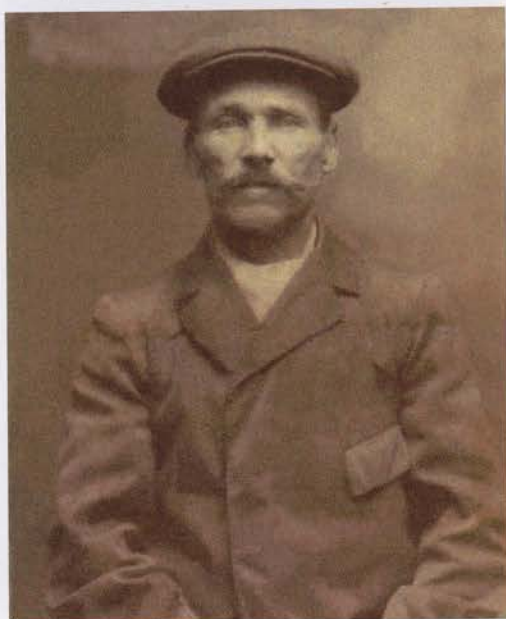
REITTIÖN ITÄPUOLELLE, Syvärijärven toisella puolella sijaitsevalle Palonurmen tilalle n:o 4, syntyi 25.7.1874 vanhemman torpparin Heikki Väänänen ja vaimonsa Briitan perheeseen poika Kalle Heikki Väänänen. Hän on suorassa isänlinjassa, kuudennessa sukupolvessa Lauri Matinpöika Väänänen (1693 -1759) jälkeläisiä Nilsin Reittiön sukuhaarassa.

(Lauri 1693 > Lauri 1732 > Lauri 1753 > Juho 1779 > Lauri 1803 > Heikki 1835 > Kalle 1874)

Kalle Väänänen, joka lyhyen vartensa vuoksi oli saanut lisänimekseen Pikku-Kalle, oli mennyt 1800-luvun lopulla rengiksi Paavo Turusen tilalle Sutela n:o 9, Nilsin. Paavo Turunen oli kaukaista sukua Kallelle, sillä Paavo Turusen äidin, Regina Väänänen isoisä (Lauri Väänänen s.9.3.1732) oli myös Kallen isän, Heikki Väänänen isoisän isoisä.

Oliko Kalle jo aiemmin tavannut talon tyttären, Maija-Liisa (Mari) Turusen (s.20.7.1876), sillä montaa kyntökautta ei tilalla ollut kerinnyt vierähtää, kun Kallen ja Marin häitä vietettiin joulun aikaan 1897. Häiden jälkeen Kalle jäi kotitöihin vaimonsa kotitaloon ja tilalla asuessaan heille syntyi kaksi lasta, Hilda Maria 25.3.1900 ja Arvid 20.8.1901.

Hilda Marian kummeiksi tulivat Ala-Tornioon 1898 muuttanut ja myöhemmin Tornion Röntässä kauppiaina toiminut Kalle Juho Väänänen (Iso-Kalle), vaimonsa Iina Koirikivi, Janne Väänänen ja loinen Maria Karvonen. Arvidin kummeiksi on merkitty äitinsä vanhin sisko Anna Turunen miehensä Heikki Ruotsalaisen kanssa.

Kalle Väänänen

POHJOISEEN

Vuonna 1902, vuotta ennen Kallen isän kuolemaa, perhe oli lähtenyt Nilsistä kohti pohjoista ja Ala-Tornioon heidät on kirjattu 15.11.1902. Siellä he eivät olleet kuin kuukauden päivät, sillä jo jouluksi he olivat muuttaneet Ala-Torniosta Kemiin.

Lieneekö Kemiin muuton syynä ollut noina vuosina kaupungissa työllistävät rakentaminen. Kemin kirkko valmistui 1902, rautatien rakentaminen ulottui samoihin aikoihin Kemiin ja Kemijoen terässillat valmistuivat 1903. Laitakarin höyrysaha oli perustettu jo 1860-luvun alussa, mikä sekä työllisti asukkaita.

Eino, Iida, Anna ja Mari Väänänen

Kemissä heille syntyi kaksi poikaa, Vilho Väinö (Wille) 25.3.1903 ja Lauri 20.8.1905.

Kalle ja Mari lapsineen muuttivat 1907 takaisin Ala-Tornioon, jossa syntyi Eino 26.7.1908. Tämän jälkeen he olivat siirtyneet asumaan Ruotsin Ala-Tornioon. Heidän siellä asuessaan vanhin poika Arvid hukkuu keväthäiden aikaan 6.5.1912, nykyisin Haaparantaan kuuluvan Seittemkaaren ja mantereen väliseen salmeen. Iida syntyi Ruotsin Ala-Torniossa 22.5.1913 ja Anni Elmiina 8.4.1915.

Sisällissodan jälkeen joulukuussa, elintarvikkeiden aikoihin Kalle oli lähtenyt rengiksi Ala-Tornion Nilsiaän Reittien kylään, jossa hänen asuinpaikkanaan oli ollut Reittien tila n:o 3. Kyseisen tilan pitäjänä oli tuolloin Hanno Juho Väänänen, jonka isä oli Kallen isoisän pikkuserkku. Vuoden päivät Reittiossa oltuaan Kalle oli palannut Ala-Tornioon.

Lokakuussa 1922 Kalle osti 0.086 ha:n tilan n:o 33/43, nykyisen Kemin Ristikankaalta 100 markalla. Talon rakentamista ei päästy aloittamaan, sillä Kalle kuoli keuhkotautiin 50-vuotiaana 14.11.1924 Kemissä. Mari muutti lasten kanssa Ala-Torniolta Kemin Peurasaareen, jossa he asuivat Paldaniuksen talossa, kunnes kaikki lapset olivat lähteneet omille teilleen.

Kallen kuoltua ensimmäinen lainhuudatus Väänänen nimiselle perintömaalle tehtiin vuoden 1926 talvikäräjillä huhtikuussa. Toinen lainhuudatus tehtiin seuraavassa marraskuussa ja kolmas toukokuussa 1927. Perintömaa huu-datettiin uudemman kerran Kallen ja Marin

vanhimmalle lapselle Hilda Marialle sekä hänen aviopuolisolleen Eino Yliniemelle 19.11.1930 sillä perusteella, että Marille tulisi oma asuinrakennus pihanperälle, jossa hän viettäisi vanhuudenpäiviään.

Rakennus valmistui aikanaan nykyiselle Ristikankaankadulle ja Mari muutti Hildan ja Eino Yliniemen luokse pihan perällä olevaan mökkipahaseen, missä talviset asuinolosuhteet olivat kuitenkin karut.

Nuorin pojista, Eino, osti Kemi Oy:ltä talonpaikan Kemin Ristikankaalta yhden markan kauppahintaan. Talo valmistui 1954, mutta Mari kuoli 29.4.1954 eikä hän päässyt muuttamaan hänelle varattuun asuntoon.

HILDAN PERHE

Kallen ja Marin vanhin lapsi Hilda oli vihitty Muoniosta kotoisin olevan Eino Yliniemen kanssa 16.7.1922 ja heille syntyi Ala-Torniossa tyttö Vieno Hildegart 24.12.1922. Ala-Tornion he muuttivat 1924 Kemiin ja siellä heille syntyi toinen tytär Svea Ester 30.5.1925. Vieno kuoli kolme kuukautta Svean syntymän jälkeen 30.8.1925.

Hilda kuoli syöpään 65-vuotiaana 2.3.1965 Kemissä ja Eino 23 vuotta myöhemmin, 9.3.1978, 81-vuotiaana. Heidät on haudattu Keminmaan hautausmaahan.

Tuleva vävy Stanislaw Kobusinski syntyi 16.1.1924 Puolan Garwolinissa ja päätyi Suomeen, kun saksalaiset jatkosodan aikana toivat sotavankeja pakkotyöhön Pohjois-Suomeen. Vuonna 1944 Stanislaw ja Svea olivat tapailleet ja tämän seurauksena Svea oli tullut loppusyksystä raskaaksi.

Suomalaisten katkaistua aseveljeyden saksalaisten kanssa saksalaiset käynnistivät 4. syyskuuta 1944 Operaatio Birken, jonka tarkoituksena oli joukkojen vetäminen uusiin aseisiin. Kun suomalaiset aloittivat Siilasvuon käskystä varsinaiset sotatoimet saksalaisia vastaan 28. syyskuuta, saksalaiset aloittivat Suomeen pakkotyöhön tuotujen sotavankien siirron eteenpäin.

Kun tieto sotavankien siirrosta tuli Svean ja Stanislawin tietoon, he päättivät paeta Suomesta Ruotsin puolelle. He karkasivat kenellekään mitään ilmoittamatta ja juoksivat käsi kädessä yhden pakkasyön jäädyttämän Torniojoen ylitse

Haaparantaan. Svean kertoman mukaan he olivat luvanneet olla päästämättä toisistaan irti ja hukkuvansa yhdessä, mikäli alla rutiseva jää olisi pettänyt. Hildalle ja Einolle oli järkytys, kun tytär oli kadonnut ja hänestä ei kuulunut mitään. Muutaman kuukauden päästä he saivat tiedon, että Svea ja Stanislaw ovat turvassa Ruotsissa. He asettuivat noin 150 km päähän Tukholmasta länteen Värmlandin Visnumiin, jossa 30.5.1945 syntyi tytär Tuula. Tuulan jälkeen heille syntyi poika Josef, joka kuoli ennen kuin nuorin lapsi Bengt syntyi vuonna 1951.

Svea kuoli astmakohtauksen kesken siivouksen 39-vuotiaana, Norrköpingissä Ruotsissa 8.11.1964, vuotta ennen äitinsä kuolemaa. Stanislaw vihittiin toisen kerran Danuta-Mariannan (s.1946) kanssa. Vuonna 2009 Stanislaw viettää vielä vanhuuden päiviään Askersundissa, Ruotsissa noin 100 km Norrköpingistä luoteeseen.

WILLE JA LAURI

Kemissä 1903 syntynyt Vilho (Wille) vapautettiin kokonaan sotapalvelusta. Villen painoksi on 20-vuotiaana merkitty 47 kg ja pituudeksi 148 cm. Kesällä 1939 hän muutti naimattomana Kemistä Iisalmen kaupunkiseurakuntaan ja 27.11.1939 Iisalmesta Kajaanin kaupunkiseurakuntaan.

Talvisodan alkaessa Ville siis asui Kajaanissa ja oli työvelvollisena Kajaanin Puutavara Oy:n monotehtaalla. Jatkosodan aikana hän oli työvelvollisena Kajaanin Meijerissä, josta hän sai siirron linnoitusrakennuspataljoona 341:n sekä 15.10.1942 alkaen Lin. RP 461 kunnes kotiutettiin 5.10.1944. Sodan jälkeen 1946 hän oli muutti Kajaanista takaisin Kemiin ja pian Kemistä Rovaniemelle. Ala-Tornioista hänet on kirjattu 25.7.1956 muuttaneeksi Ruotsin Norrbotenin lääniin. Tämän jälkeen hän on muuttanut 5.12.1958 Vittangiin, lähelle Kiirunaa ja pian Kiirunan Jukkasjärvelle, joka oli aiemmin kunnan nimi. Kemissä Ville kävi Eino-veljen vielä eläessä 1960–1970-luvun vaihteessa, mutta sen jälkeen hänestä ei enää kuulunut mitään. Vilho (Wille) kuoli 14.12.1985 naimattomana 82 vuoden ikäisenä Jukkasjärvellä, jonne hänet on myös haudattu.

Willen nuorempi veli Lauri, joka oli syntynyt

Lauri Väänänen

Kemissä 1905, muutti isänsä kuoleman jälkeen Iisalmen maaseurakuntaan. Hän muutti takaisin Kemiin 24.4.1941 ja sieltä Kajaaniin 30.7.1941.

Kuten veljensä niin myös Lauri oli varsin lyhyt. Palvelusajan kantakorttiin hänen pituudekseen on merkitty 151 cm ja painoksi 53 kg. Sen aikaiseen varusmiespalvelukseen Lauri meni Mikkeliin, jossa hän suoritti aseettoman palveluksen ajo- eli hevosmiehenä 1. Polkupyöräpataljoonan 1. ja 2. komppaniassa 5.9.1925–17.9.1926.

Talvisodan aikana Lauri kutsuttiin 19.1.1940 ylimääräisiin kertausharjoituksiin 47. Kemin komppaniaan ja vapautettiin palveluksesta sodan päätyttyä 20.4.1940. Jatkosotaan Lauri kutsuttiin ylimääräisiin kertausharjoituksiin 26.6.1941

ja hän saapui 3./ I JV-Koulutuskeskukseen 30.6. Lauri karkasi palveluksesta 29.10.1941 ja lähti entiselle asuinpaikkakunnalleen Iisalmeen, jossa hänet otettiin kiinni 4.11. ja vietiin Iisalmen suojeluskuntapiiriin esikuntaan. Siellä Iisalmen SKP:n komentaja oli lykännyt syytteen toistaiseksi. Lauri lähetettiin 19.12. järjestelykeskus I:een Lappeenrantaan ja lieneekö hän siellä saanut valita joko rintamalle lähdön ja toisen huonomman vaihtoehdon välillä. Kuitenkin kahta viikkoa myöhemmin Lauri lähetettiin täydennysmiehenä ajomieheksi Maaselänkannakselle sissipataljoona 2:n 3. Komppaniaan, joka oli majoittuneena Krivin aseman lähelle. Sinne Lauri saapui lauantaina 3.1.1942. Vain neljä päivää myöhemmin, keskiviikkona 7.1. venäläisten keskityksessä teltaan tuli kaksi täysosumaa. Lauri kaatui 37-vuotiaana saatuaan kranaatin sirun selkäänsä. Hänet haudattiin 8.2.1942 Kemin sankarihautaan.

Laurin kaatumispäivänä SissiP2:n sotapäiväkirjaan on merkitty seuraavaa: "7.1.1942 Aamupäivä hiljaista. Komppania asemassa. Klo 13.30 tuli komppaniamme yhteen teltaan 2 täysosumaa jolloin 4 miestä kaatui, mm. kers. Joensalo ja yksi haavoittui. Ryssä ampuikin koko päivän kiivaasti tykistöllään asemiimme ja Sahakylään. Iltapäivällä tuli komppaniaamme vt. komppanian päälliköksi luutn. Maula, luutn. Lumialan lähtiessä 14 vrk:n lomalle. Päivän tappiot kaikkiaan 4 kaatunutta ja 3 haavoittunutta."

EINON PERHE

Nuorin veljeksistä Eino syntyi 1908 Ala-Torniolle ja suoritti varusmiespalveluksensa Mikkelisä Polkupyöräpataljoona 3:ssa ajalla 8.12.1928–28.11.1929.

Kuten kaikki Kallen lapset, myös Eino oli lyhyt varreltaan, pituus 159 cm ja paino 57 kg. Poikansa Tepon "veistelemänä" tässä saattoi olla muutama sentti liikaakin. Lyhydestään huolimatta Karihaaran Tenhossa painia harrastaneena Eino oli varsin sisukas pakkaus, minkä huomasiivat myös Kemin sisäsataman satamajätkät, kun Eino oli tapansa mukaan mennyt satamaan onkimaan. Kaksi kaverusta oli käynyt kiinni Einoon paidanrintamukseen ja vaatinut pois heidän onkipaikoiltaan. Vieno Väänäsen kertoma-

na Eino oli moisesta suivaantunut ja hoitanut kaverukset sen verran heikkoon kuntoon, että seuraavan kerran tavatessaan he olivat hyvin ystävälliseen sävyyn tiedustelleet kalaonnesta ja hyvästä syönnistä.

Eino vihittiin 12.5.1931 Simosta kotoisin olevan Vieno Emilia Haatajan kanssa. Hän osallistui talvisotaan Kuhmon rintamalla. Kantakortista puuttuvat merkinnät talvisodan ajalta, mutta tapahtumista Eino on kertonut kotiväelleen vuosina 1939–1940 lähettämissään kirjeissä. Jatkosodan aikana Eino oli ylläpitämässä Kemi Oy:n tehtaan sähkönsaantia.

Loppukesästä 1944 Teppo ja häntä kaksi vuotta vanhempi serkkunsa Paavo järjestivät Tepon ja hänen sisaruksensa Mailan ja Taiston sotatalsiksi Ruotsiin seuraavan tapahtuman myötä.

Kulkiessaan Karihaarassa Kemi Oy:tä kohti meneviä ratakiskoja pitkin he olivat huomanneet saksalaisen varsikäsikranaatin maassa. Paavo oli ottanut kranaatin käsiinsä, avannut puuvarren päässä olleen suojatulpan ja kiskaissut sytytysnarusta. Kun mitään ei näyttänyt tapahtuvan, Paavo oli pudottanut käsikranaatin maahan ja heidän onnekseen juuri ratakiskon viereen, sen toiselle puolelle. Poikien otettua muutaman askeleen kranaatti oli räjähtänyt ja ilmanpaine oli heittänyt heidät tajuttomina kiskoja viereen. Teppo selvisi säikähdyksellä ja Paavo sai sirpaleesta haavan otsaansa ja villalapasensa tuhannen nuuskaksi. Kun Tepon vanhemmat olivat menneet katsomaan räjähdyskysen syytä, kauempaa seuranneet suomalaissotilaat olivat todenneet Einolle ja Vienolle että "siinä meni taas kaksi nuorta poikaa".

Tästä hyvästä Teppo sisaruksineen löysi muutaman päivän päästä itsensä seisomasta Kemin Möllärillä proomun kannella, jolla heidät vietiin Bore II laivaan. Tästä alkoi pitkä matka Ruotsiin. Ensin laivalla Kemistä Piteån, sieltä junalla Gävlen kautta Växjön kaupunkiin, jossa ruotsalaisperhe oli heitä vastassa. Växjosta matka jatkui hevoskärryillä Linnerydin kaupunkiin ja sieltä Fryykestårpiin. Maila joutui Karl Petterssonin perheeseen, Teppo Wille Franssonin perheeseen, noin 2 km päähän Mailasta ja Taisto Antton Franssenin perheeseen Kätehultiin noin 7 km

päähän heistä. Mailan ja Tepon ruotsalaisperheet kohtelivat heitä hyvin ja he tekivät normaaleja tilalle kuuluvia maataloustöitä toisin kuin Tais-to, jota kohdeltiin huonommin ja hän joutui tekemään raskaitakin töitä. Suomeen he palasivat kesällä 1946, ammusten räjäyttely Kemlin lentokentän takana jatkui heti kotia tulon jälkeen.

Maila oli ollut jo aiemmin sotalapsena Ruotsissa, Byske nimisellä paikkakunnalla talvikauden 1941–42 sen aikaisen ystävänsä kanssa, minkä jälkeen hän oli palannut takaisin Suomeen. Ruotsalaiseen perheeseen Teppo oli säilyttänyt läheiset välit ja pitänyt yhteyttä vielä pari vuosikymmentä sodan päättymisen jälkeenkin.

Eino oli luonteeltaan hyväntahtoinen, tosin nopeasti "leimahtavaa" sorttia, minkä saimme veljeni kanssa huomata koettaessamme aloittaa metsurin uraa ja yrittäen kaataa lasten käsialalla pihamaalla kasvavaa mäntyä. Aikamme sahattumme ja Einon tämän huomattaessa oli puunkaato keskeytettävä. Kiivaan mutta lyhyen kilpajuoksun jälkeen meidän oli "luovuttava" niin metsurin varusteistamme kuin mahdollisesta metsurin urastammekin.

Leikkisyydestään Eino joutui maksamaan oppirahansa, kun serkkupoikani Jukka-Pekan kanssa olimme kotitalon kellaritiloissa sijaitsevassa työhuoneessa poikien touhuja touhuamassa.

Eino oli seinän takana korjailemassa lämmityskattilaa ja keksi huhuilla aavemaisesti. Sähködimme ja ryntäsimme ulos ja lukitsimme varmuuden vuoksi oven. Onnettomuudekseen Eino oli juuri silloin vatsataudin kourissa ja tilanne alkoi muuttua epätoivoiseksi. Sanojensa mukaan "viime hetkellä" hän oli keplotellut itsensä pienen ikkunan kautta vapauteen ja selvisi ilman likapyykkiä. Vienon mukaan hän oli pyhästi luvannut olla enää poikasia säikyttelemästä.

Eino kuoli 62-vuotiaana kotonaan Kemlin Ristikankaalla, nukkuen pois kaikessa hiljaisuudessa 14.3.1970. Eino haudattiin Kemlin pohjoiselle hautausmaalle, jonne myös Vieno haudattiin Einon viereen, 28 vuotta Einon kuoleman jälkeen.

IIDAN PERHE JA ANNI

Kallen ja Marin toiseksi nuorin tytär Iida Sofia syntyi Ruotsin Ala-Torniossa 22.5.1913. Kirkonkirjoihin on Iidan syntymäajaksi merkitty 22.3., mutta Iidan pojan Paavon mukaan Iida on sanonut merkinnän olevan virheellinen ja oikean syntymäaikansa olevan 22.5.1913.

Marraskuussa 1933 Iida on muuttanut naimattomana Vilppulaan ja 1934 takaisin Kemiin. Muuton jälkeen Iidan esikoispoika Paavo syntyi keväällä 1934. Iida vihittiin 2.11.1934 ensimmäiseen avioliittoon Kauhavalla 1902 syntyneen Lenni Johannes Forsbergin kanssa. Helmikuussa 1937 heille syntyi poika Jorma Johannes. Lenni puukotettiin kuoliaaksi helmikuussa 1939 Kemlin Kivikolla.

Jorma on vihitty Armi Dahlin kanssa ja muuttanut Ruotsiin sekä ottanut käyttöönsä kasvatusvanhempiansa sukunimen Hallberg.

Iida vihittiin toiseen avioon 17.1.1943, Turussa 1914 syntyneen Jorma Henrik Hautasen kanssa, mutta he erosivat 1945. Iida vihittiin kolmannen kerran 6.4.1947, Kolarissa 1915 syntyneen Einari Immanuel Matinpoika Joen kanssa ja helmikuussa 1948 heille syntyi tyttö, Maria Kyllikki.

Einari ja Iida siirtyivät Kemlin väestörekisterin kirjoihin 31.12.1951. He erosivat 1956 ja kahden vuoden päästä Iida otti takaisin käyttöönsä tyttönimensä Väänänen. Iida kuoli 80-vuotiaana 13.1.1994 Kemissä ja haudattiin Kallen ja Marin kanssa samaan hautaan Kemlinmaan hautausmaalle.

Sisaruksista nuorin Anni Elmiina syntyi 8.4.1915 Ruotsin Ala-Torniolla. Anni muutti 1931 Kemistä Nilsiään, jossa hän toimi piikana muutaman vuoden, kunnes palasi takaisin Kemiin. Lapin sodan aikana Kemlin Ajoksessa, Kraaselin sillan kupeessa Anni sai saksalaisten ja suomalaisten laukaustenvaihdossa luodin lonkkaansa ja eli sotainvalidina loppuelämänsä. Anni kuoli naimattomana, 70-vuotiaana 11.11.1986 Kemissä.

Kirjoittaja on Kalle Väänänen pojanpojanpoika
Häneltä voi tiedustella kirjoituksen lyhentämätöntä versiota
kaikkine kuvineen, juhani.vaananen@hotmail.com.

Anselm-isän lysterilasinen tuhkakuppi

KULJETAN HELLÄVAROEN tomuliinaa kädes-
säni olevan pyöreämuotoisen, raskaan esineen
pinnalla. Tumma oranssi eri vivahteissa ki-
maltaa sen lukemattomissa, taidokkaasti leika-
tuissa symmet-risissä kuvioissa. Sateenkaaren
värit heijastuvat esineen pohjasyvennyksessä,
kun ikkunasta tuleva valo osuu siihen sopivasta
kulmasta. Esineen ylälaidan lasitus on kulunut,
reunassa on säännöllisen välimatkan päässä neljä
kolikon puolikkaan kokoista syvennystä. Sorme-
ni hive-lee esineen pintaa, se tavoittaa vähäisen
ruhjeen kyljen lasipinnassa.

- Tiesitkö, että tämä lyster- eli myrkkyla-
situhkakuppi on joltisenkin arvokas, antiikin
asian-tuntija oli sanonut vieraillessaan kotonani.

Ajatukset hiipivät kauas menneisyyteen.
Olen taas pikkuinen tyttö Kangastalon pirtissä
isän polvella keinutuolissa. Pirtti tuoksuu lei-
vän- ja nisunpaistolta ja mäntysaippualta ja lau-
antailta. Isän tikkurissa istuu Jymytupakan haju.
Käyrävirtainen piippukänä roikkuu isän leuoissa.
Pii-punkoppa on tiukasti oikean käden käm-
menkourussa. Välillä isä ottaa piipunvarren pois
suus-taan ja mustatukkainen pää takakenossa
puhaltelee kattoa kohti pieniä vaaleita pilviä.

Pöydänkulmalla, isän paikan vieressä on
merkillinen, punaisenkeltainen tuhkakuppi, jos-
sa isän piippu könöttää ruoka-aikoina ja silloin,
kun isä nukkuu. Minulla ei ole lupa koskea tuh-
kakuppiin, ei tyhjentää eikä pestä sitä, vaikka
niin kovasti tekisi mieli.

Asetan tuhkakupin takaisin olohuoneen vit-
riiniin. Se on rakkain muisto isästä, osa lapsuu-
teni kotia.

Veli on käymässä kodissani Oulussa. Hän kei-
nuttaa kämmenellään painavaa esinettä. "Siitä

on pyöreästi kahdeksankymmentä vuotta kun
näin tämän ensi kerran", veli sanoo. "Olin sinä
syksynä mennyt Koskelankylän kouluun ensim-
mäiselle luokalle."

Veli tutkailee tarkasti kädessään välkehtivää
esinettä ja jatkaa mietteissään. "Isä-Anselmi oli
silloin Uleå-yhtiöllä peltopehtoorina. Se kynti
niitä Toppilan merenrantavainioita. Sittemmin
niillä vainioilla oli Toppilan sulfittiselluloosa-
tehdas, jonka myöhemmin omisti Kajaani-yhtiö.
Nyt se alue näkyy olevan tiheään rakennettu
kerrostalokompleksi. Joo, Isomusta veti välttiä ja
isä-Anselmi hatevana vältinsarvissa. Minä tyk-
kasin toisinaan kävellä isän perässä siinä kyntö-
vaossa ja katsoa kun maa komeasti kiivu kiivulta
kääntyi kynnökselle. Kerran kiivun kyljestä pil-
kotti punakeltaista. Minä kiireesti kaivamaan ja
eikös vain sieltä noussut tämä tuhkakuppi. Koto-
na arvailtiin, mistä se sinne peltoon oli joutunut,
vaan arvailuksi se jäi. Siitä lähtien tämä oli isä-
vaarin piipun lepuutuspaikka. Se vältti varmaan
vähän murjaisi tätä."

Veljen kädet sivelevät lysterlasin roson pin-
taa. Hän on taas polvihousuinen pellavapää Ou-
lun Toppilansalmen merenrantamaisemassa.

Annikki Vuoti, os. Väänänen

Anselm Väänänen syntyi 1892 Iisalmen maaseurakunnassa
Vieremällä

Väinö Väänänen perhe asui perhekuva otettaessa Siilinjärven Hamulan Pehkolassa. Seisomassa Väinö Väänänen ja kärryissä hänen puolisonsa Toini sekä kaksi vanhinta lasta Marjatta ja Mauno. Kameran takana molemmissa kuvissa Betty Väänänen, jonka kuvakokoelmaa säilytetään Kuopion Kulttuurihistoriallisessa museossa.

Veljenpojat muistelevat Betty-tätiä

Kuopiolainen lehtori Betty Väänänen oli yksi sukuseuramme alkukauden tärkeistä hahmoista ja monella tavoin aktiivinen ja mielenkiintoinen henkilö. Hän oli syntynyt Kuopiossa 1892 ja kuoli 1949, siis 60 vuotta sitten. Akateeminen koulutus oli hänen nuoruudessaan harvinaista ja vielä harvinaisempaa oli, että naismaisteri oli kaupunginvaltuutettu, tunnustettu harrastajavalokuvaaja ja aktiivinen jäsen tieteellisessä seurassa, Bettyn tapauksessa Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistyksessä.

Samalla Betty Väänänen oli samalla hyvin maan – ja veden – läheinen ihminen, mitä kuvaavat kahden veljenpojan muistelukset lapsuudestaan.

ALKUKEVÄÄN PUUTARHATÖITÄ

Huhtikuu oli loppuillaan ja Betty-täti oli jälleen tullut katsomaan tänne Vieremälle, miten veljen perhe voi. Tärkeimmät uutiset kun oli saatu

vaihdettua, hän ehdotti ryhtymistä puutarhatöihin. Isäni vastusti ajatusta, koska yöt olivat vielä niin kylmiä. Betty-täti kuitenkin ehdotti tehtäväksi kurkkupenkkiä. Isäni mielestä se ainakin olisi turhaa touhua, mutta täti sanoi, että tehdään lämmin penkki! Isän epäily vain lisääntyi, mutta täti jo pyysi minua ja veljeäni Ristoa avuksi hankkeeseen. Risto-veli yritti kyllä vastustella, koska kalastelu oli juuri meneillään. Betty-tätipä meni matkalaukulleen ja otti sieltä pitkän pussin, missä oli valkeita pyöreitä makeisia. Riston ja minun kalastusinto alkoi käydä vähiin.

Huomattuaan muutoksen meidän käytöksessä täti pyysi meidät ulos ja kävimme navetalta hakemassa kaksi sankkoa, lantatalikon ja liiteristä ojalapion. Täti ryhtyi kaivamaan kasvimaan Kuopiolainen lehtori Betty Väänänen oli yksi sukuseuramme alkukauden tärkeistä hahmoista ja monella tavoin aktiivinen ja mielenkiintoinen henkilö. Hän oli syntynyt Kuopiossa 1892 ja kuoli 1949, siis 60 vuotta sitten. Akateeminen koulu-

tus oli hänen nuoruudessaan harvinaista ja vielä harvinaisempaa oli, että naismaisteri oli kaupunginvaltuutettu, tunnustettu harrastajavalokuvaaja ja aktiivinen jäsen tieteellisessä seurassa, Bettyn tapauksessa Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistyksessä.

Samalla Betty Väänänen oli samalla hyvin maan – ja veden – läheinen ihminen, mitä kuvaavat kahden veljenpojan muistelukset lapsuudesta.

ALKUKEVÄÄN PUUTARHATÖITÄ

Huhtikuu oli lopuillaan ja Betty-täti oli jälleen tullut katsomaan tänne Vieremälle, miten veljen perhe voi. Tärkeimmät uutiset kun oli saatu vaihdettua, hän ehdotti ryhtymistä puutarhatöihin. Isäni vastusti ajatusta, koska yöt olivat vielä niin kylmiä. Betty-täti kuitenkin ehdotti tehtäväksi kurkkupenkkiä. Isäni mielestä se ainakin olisi turhaa touhua, mutta täti sanoi, että tehdään lämmin penkki! Isän epäilyks vain lisääntyi, mutta täti jo pyysi minua ja veljeäni Ristoa avuksi hankkeeseen. Risto-veli yritti kyllä vastustella, koska kalastelu oli juuri meneillään. Betty-tätipä meni matkalaukulle ja otti sieltä pitkän pussin, missä oli valkeita pyöreitä makeisia. Riston ja minun kalastusinto alkoi käydä vähiin.

Huomattuaan muutoksen meidän käytöksessä täti pyysi meidät ulos ja kävimme navetalta hakemassa kaksi sankkoa, lantatalikon ja liiteristä ojalapion. Täti ryhtyi kaivamaan kasvimaan reunaa. Risto ja minä saimme työksemme kantaa tallitunkista hevosentantaa. Lanta tuli kaivaa tunkion sisältä, missä se oli alkanut palaa ja oli aivan lämmintä. Täti kaivoi ojaa, mikä oli lapionterän syvyistä ja levyistä. Tyhjensimme sankot ojaan ja kävimme kantamaan lisää. Kun noin

viisi metriä pitkä oja oli kaivettu ja täytetty, Betty-täti peitti sen kaivamallaan mullalla ja niin siihen muodostui penkki. Tämän jälkeen meidän tuli etsiä kuusi sopivan mittaista lautaa. Myös otettiin vintiltä viisi sinne vietyä, kesäajaksi irrotettua tupla-ikkunaa. Näiden ikkunoiden mitoilla teimme karmit kurkkupenkin päälle. Lasit laitettiin paikoilleen tiiviisti ja rakennelmamme oli valmis.

Täti kävi taas laukullaan ja toi kurkunsiemeniä. Hän pisteli sormella multaan reikiä ja laittoi niihin siemenet. Isäni tuli katsomaan ja myönsi nyt meidän hankkeen kukaties ehkä onnistuvan.

Tämä työ oli valmis. Risto-veljeni ja minä pääsimme vihdoinkin kalastelemaan. Täti ryhtyi talikolla muokkaamaan ryytimaata, jota myös kasvimaaksi sanotaan. Muokatessaan hän otti rikkaruohon juuret toiseen sankkoon ja lierot sekä kastemadot pienempään astiaan. Ne madot olivat Riston ja minun mielestä yhtä arvokkaita kuin kurkut!

Vieremällä, Betty Väänänen Väinö-veljen poika Esko Väänänen

BETTY-TÄDIN KANSSA KALASSA

Elettiin sodanjälkeistä aikaa, joten vuonna 1940 syntyneenä muistikuvat ovat enemmän tai vähemmän udunomaisia.

Betty-tädillä oli tapana viettää kesälomansa kotonamme Vieremällä. Oli kesän merkkitapaus, kun tädin tulo oli ajankohtainen. Maantieltä meille oli matkaa noin puolitoista kilometriä, sääoloista riippuen enemmän tai vähemmän savista tietä pitkin. Tädillä oli mukkeassa kapsäkissään koko viikkojen lomavarustus, joten sen raahaaminen maantieltä oli manööveri melkoinen. Vapaaehtoisia laukunkantajia kumminkin löytyi, sillä laukusta löytyisi aivan varmasti mieluisia tuomisia. Kun sitten laukku ja kuumissaan astellut lomalainen oli johdatettu perille ja olo oli hieman tasaantunut, koitti odotettu laukun avaamisen hetki. Sieltä sitten löytyi noin puolen litran vetoinen värikäs peltirasia, jossa oli ennen sotia jemmattuja lakritsapatukoita, niitä maailman makeimpia. Saattoihan niiden ”parasta ennen” –päiväys olla ohitettu jo vuosia sitten, mutta eivätpähän olleet ”raakoja.” Tarvittiin

Maanviljelijä Adam "Aatu" Väänänen, hänen puolisonsa Heta Väänänen ja lapset Betty, Eenokki ja Väinö vuoden 1910 tienoilla Kuopiossa. Kuva Marjatta Liljeströmilä.

kunnon painallus veitsellä, että patukasta irtosi kullekin kuuluva sentin puolentoista pätkä. Siinä riittikin imeskeltävää tuntikausiksi, mutta seuraava saatiinkin vasta huomenna – jos oli aihetta palkita jostakin.

Betty-tädin suuri kesäinen intohimo oli mato-onginta. Minä oli jo isän ja isoveljien mukana päässyt sen verran kalastamisesta jyvälle, että olin vapaaehtoinen kokkapaino veneeseen. Paino olikin tarpeeseen, sillä sittenkin savolaisveneen perä ui arveluttavan syvällä tuhtitekaisen tädin istahtaessa perätuholle. Minun mieluisana velvollisuutenani oli huolehtia onkimatojen kaivamisesta ruusupensaan takaisesta kompostihaudasta.

Mieleeni on jäänyt kirkkaana muisto heinäkuisesta poutapäivästä, kun karkasin heinäpellolta mieluisamman harrastuksen pariin. Minun, kuusivuotiaan miehenalun, olisi pitänyt jäädä pellolle hevosta ajamaan heiniä koottaessa. Jalo lupaus rakastamalleni naiselle lähteä puolipäivän onkireissulle ohitti hevostiehen velvollisuudet. Sinä päivänä Betty-täti sai elämänsä kalan, lähes kiloisen ahvenen körilään. Kyllä

siinä melkoinen mekkala kävi, ennen kuin saalis oli veneessä. Sitten mentiinkin kiireen vilkkaa keittämään kalasoppaa päivälliseksi. Vähäisenä riemullista retkimuistoa himmentävänä seikkana jäi kumminkin mieleen selkäsauna, jonka pelolta karannut hevostmies sai oikein isän kädestä. Kuulin kyllä Betty-tädin antavan illalla isällekin hieman "sananruoskaa".

Kerran Betty-täti lähti isoveljeni Riston mukaan katiskoita kokemaan. Osa pyydyksistä oli koettu ilman mainittavaa saalista. Täti pitkästyi turhan pyytämiseen ja rantautui kävellen kotiin. Veljeni kävi yksin kokemassa viimeisen katiskan, jossa olikin sitten viisi jättiahventa, kaikki puolentoista kilon luokkaa. Kun Betty sitten näki kotona pojan saaliin, hän itkua pusertaen antoi Ristolle oikein kunnon ripityksen. "Sinä tiesit, että ne ovat siellä. Tahallasi jätit minut maalle!"

Pientä onkikaveriaan täti sitten jälkisäädöksessään muisti avaralla sydämellä, mutta Risto isompana taisi jäädä vähemmälle.

Muisteli Pallastunturin kainalossa Väinö Väänäsen kuopus Markku

Kahden työteliään veljeksen muistolle

KAUKO ALVAR VÄÄNÄSEN MUISTOTILAISUUDESSA 28.2.2009 NILSIÄSSÄ

OLIMME SAATTAMASSA haudan lepoon Nilsin Reittion Väanästen sukuhaaran vanhinta jäsentä, sotaveteraani Kauko Alvar Väanästä. Hän saavutti 91 v 7 kk iän. Minä Antti Pasanen olen velipuoli Kaukolle. Terveystilasta syistä veli Niilo ei ole täällä, eivät myöskään kolme siskoa.

Kauko syntyi 30.6.1917 Suomen Suurruhtinaskunnassa, Nilsissä Lehtomäen kylässä, Myllypuron tilan savusaunassa Anna ja Niilo Väanäsen vanhimpana lapsena. Syntymäpaikka on Reittion kylä.

Kaukon syntymäkotia kutsuttiin Terva-Jussin mökiksi. Terva-Jussi eli Juho Sirviö oli mummomme toinen mies, joka oli kuollut vuosi ennen Kaukon syntymää. Hän piti tervamiiluja ympäri kan-
kaita.

Mummomme oli hyvä apu, kun äidin ensimmäisestä avioliitosta syntyi kolme poikaa: Kaukon jälkeen Lauri ja Niilo. Poikain isä kuoli umpisuolen tulehdukseen vain 31-vuotiaana. Niilo syntyi keskosena kolme päivää isän kuoleman jälkeen. Niilo on nyt 86-vuotiaana tämän Väanästen sukuhaaran vanhin.

Äitimme jäi mummon kanssa mökkiä pitämään. Äidin piti hankkia elantoa ompelemalla ja käymällä töissä taloissa. Reilun kolmen vuoden päästä hän meni uudelleen naimisiin Taavetti Pasasen kanssa ja tästä avioliitosta syntyi kuusi lasta. Vanhin Hilja (kuoli palovammoihin kolmevuotiaana), Aune, Hilikka (Hilma), Antti, Heikki ja Helmi. Heikki hukui 1970, Lauri kuoli marraskuussa 2008. Myllypuron lapsikatraasta meitä on elossa vielä viisi.

Uuden avioliiton lapset syntyivät uuteen rakennukseen joka valmistui 1926. Taavetti Pasanen oli pojille hyvä isäpuoli ja opetti tekemään kaikenlaisia töitä.

KAUKO VANHIMPANA LAPSISTA joutui ensimmäisenä tekemään töitä: Polttopuut oli hankittava pihaan ja käsisahalla ja kirveellä pienennettävä uuniin sopiviksi. Taavetti-isäpuoli oli hevosen kanssa savotoilla ja toi mökkiin rahaa.

Kauko sai 1937 kutsunnoissa laihuuden vuoksi lykkäystä. Näinpä Kaukosta tuli toisen luokan nostomies. Siinä oli onneakin kun sota alkoi, muutoinhan tämä ikäluokka joutui olemaan viisi vuotta eri sotatantereilla. Kauko oli tärkeä henkilö sota-aikana Salmisella. Tati oli myynyt firmalle koivutukkeja, jotka oli kesällä kaadettu ja nämä piti tehdä valmiiksi.

Tammikuussa hänet katsottiin kelvolliseksi armeijan hommiin. Nilsin suojeluskunnan päällikkö sai kuitenkin anottua lykkäystä ja Kauko jatkoi metsätöissä. Kirvesmiehen opin hän sai Salon Viljo Väanäselä Salmisen hirsisaunan rakennuksella 1939. Kesällä 1941 Kauko oli työvelvollisena hevosen kanssa Rissalan lentokenttätömaalla.

Vuonna 1942 kävi sotilaspiiristä käsky, että Nilsistä piti löytyä 12 miestä ja hevosta Valtimolle Rumoon ajamaan ropsia. Pasalasta sinne joutuivat Kauko ja ainut hevonen Teppo. Katsoin piha-
maalla Kaukon lähtöä Rumoon, jonne matka kesti kolme päivää. Siinä olivat kahdet reet, lavetti sekä hevosen ja miehen matkaeväät.

Seuraava kutsu tuli 10.6.1944 ja Kauko joutui hevoskenttäsaaraalaan Kirvuun, sitten hevosten parissa Lapin sotaan. Marraskuun 28. päivä 1944 Kauko pääsi siviiliin, reserviin. Hän ja Niilo selvisivät ehjin nahoin, Lauri haavoittui jalkaan. Sodan jälkeen veljesten tiet veivät kotoa opituilla tiedoilla ja taidoilla erilaisiin ammatteihin.

KAUKO MENI NAIMISIIN Alma Keinäsen (os. Sa-

volainen) kanssa 1946. Liitosta syntyi yksi poika, Niilo Pekka, 1956. Koti oli alussa Pasalan vinttikammariissa, kunnes Kaukon rakentama Rantakallion talo valmistui samalle peltoaukealle, Loukkulammen rannalle. Alma ja Kauko olivat hyvin vieraanvaraisia. Heillä kävi paljon vieraita, sukulaisia ja kyläläisiä. Täytyy lämmöllä muistella niitä aikoja.

Poliittiseen toimintaan Kauko meni mukaan sodan jälkeen. Nilsin kunnanvaltuustossa hän istui Helsinkiin muuttoonsa saakka 1961 ja hän kuului myös Lehtomäen koulun johtokuntaan. Helsingissä aktiivinen järjestötoiminta jatkui eläkepäiviin saakka.

Kaukolle olivat tuttuja metsätyöt, uitot, mii-lunpoltot, muuraukset, pellon tekemiset, kaskien kaato, viertäminen ja viljely, kuten myös kaivos-työt Nilsissä Cilica oy:n avolouhoksella. Otamäen maanalaisessa kaivoksessa ja kivipölyssä Kauko ei viihtynyt, vaan lähti neljän kuukauden päästä pois todeten, että ”maan alla kerkii olla kuoltuaankin ihan tarpeeksi”. Sodan jälkeen tienrakennusta oli paljon, Kauko oli niissä töissä mukana, samoin kirvesmiehenä rautatienteossa Siilinjärvi-Juankoski välillä.

OLIN KAUKON KANSSA kevättalvella 1951 Nilsin kunnan hätäaputyössä. Työmaa oli Saarvonmäki-Suurimäki välinen tie.

Siihen aikaan oli hyvin lumisia talvia ja pak-kasetkin kovempia. Ensin luotiin lumi pois uuden tien kohdalta ja ojan kohta linjattiin. Puut kaadettiin pokasahalla ja isommat kannot räjäytettiin trotyylillä pois. Isoja kiviä porattiin kiviporilla le-kojen avulla, tehtiin reikiä dynamiittipötkyjä var-ten. Joukossa oli jopa joku henkilö, joka oli saanut koulutusta räjäyttämiseen. Työvälineinä olivat kirves, pokasaha, rautakanki, kiviporat, leka, lu-milapiot ja rautalapiot. Kahdeksan hengen ryh-mällä tietä valmistui päivässä hyvin lyhyt pätkä.

Kun tienpinta oli tasoitettu, Nilsin kunnalla oli yksi kuorma-auto, jolla sitten ajettiin tarvit-taessa soraa Kermilän montulta. Miehet lapioivat kuormaa, johon meni vajaa neljä kuutiota kerral-laan. Autossa ei ollut kippiä ja kuorma tyhjennet-tiin käsipellillä.

Kaukon kanssa tultiin maanantaiaamuisin linja-autolla Mikkolan alta vajaat 10 km. Saar-

vonmäkeen. Olimme koko viikon kortteerissa Liljan mökissä ja lauantai-iltana tulimme linja-autossa takaisin Mikkolan alle, josta kävelimme kolme kilometriä kotiin. Kaukon koti oli Ranta-kallio ja minä asuin Pasalassa.

Palkka riitti juuri elämiseen ja vuokraan, mutta työn tarkoitus olikin ”hätäapu”. Rakennusmestari kävi valvomassa työtä ja toi tilipussin kahden viikon välein lauantaina. Kesällä tietyöt olivat työttömyystöitä ja niissä ojankaivuut an-nettiin 50-100 m. urakoissa.

Olin 17-vuotiaana Kaukon kanssa vielä La-pinmäessä koivusavotassa. Sanoin, että minä en vielä vastaa yhtä miestä, joten tilissä pitää tämä huomioida. Kauko tyrmäsi koko ajatuksen: ”Jo-kaiselle sama palkka”. Kauko oli tasapuolinen ja huomioi toistenkin mielipiteet.

SODAN JÄLKEEN ajankohtaiseksi tulivat koulu-jen laajennukset Lehtomäessä ja Konttimäessä. Reittion koulu tehtiin kokonaan uudeksi. Kauko oli kirvesmiehenä näillä rakennuksilla ja minä mukana. Tiemme erkanivat, kun minä lähdin Helsinkiin 1955. Kauko tuli Helsinkiin 1961 ja minä lähdin samana vuonna Kemiin. Yhteys säi-lyi kuitenkin koko elämän ajan.

Vuonna 1960 Kauko oli Pyhäsalmen kaivos-alueelle rakentamassa asuntoja ja siirtyi sieltä Siilinjärvelle Harjamäen sairaalan laajennus-töihin. Työt vähenivät ja muutto Helsinkiin tuli ajankohtaiseksi. Kaukon ensimmäinen työmaa oli Lauri-veljen mökin rakentaminen Espoon Larsvikiin, nykyiseen Laurinlahteen. Kaukolle oli kirvesmiehen töitä Helsingissä ympäristöi-neen yli 20 vuotta. Eläkeikä ei lopettanut töitä kokonaan, aina oli joku pyytämässä töihin tai neuvonantajaksi rakennushommiin.

Luonteeltaan Kauko oli hyvä, mutta jos joku teki väärin, antoi hän kyllä kurinpalautusta. Tä-män sain itsekin kokea, kun sairaalle äidillemme vastasin rumasti. Siitä tuli kilpajuoksu ja sain selkääni. En kuitenkaan muistele sitä pahalla. Tämä voisi olla kurinpidossa hyvä vieläkin.

Kaukon elämän taival alkoi Nilsissä ja vii-meinen leposijakin tuli Nilsään. Elämän ympy-rä sulkeutui näin. Omaisten puolesta kiitokset kaikille täällä oleville kunnioittaessanne läsnä-olollanne Kaukon viimeistä matkaa.

OLIMME SAATTAMASSA sotaveteraani, kersantti, autoteknikko ja autoalan ammattiopettaja Lauri Valter Väänästä hautaan. Hän syntyi 1.1.1920. Nuoruus kului Savossa Nilsissä.

Lauri oli nuorena innokas metsästäjä ja kalastaja, teki itse risumerrat. Minä olin mukana kalassa ja minulle kuului kalojen puhdistus. Kotona ollessa ennen armeijaa tehtiin kaikenlaisia töitä, oltiin kasakkana, tehtiin uutta peltoa ja oltiin metsätoissa. Ei ollut sosiaalihuoltoa, josta rahaa olisi saanut. Lauri kävi opiskelemassa tallukan tekoa Nilsin Lastukoskella ja opetti myöhemmin Lehtomäen koulussa iltaisin talukantekoa kyläläisille. Tallukat lähetettiin talvisotaaikana rintamalle.

Laurin ikäisellä mökin pojalla ei elämän alkua niin ruusuista ollut, kun ensimmäisestä maailmansodasta selvitettiin. Lauri joutui talvisodan päättymisen jälkeen asepalvelukseen 20-vuotiaana. Palveluajaksi oli kaksi vuotta. Palveluajaksi alkoi 22.3.1940 ja hän vapautui 27.4.1945. Jatkosota keskeytti normaalin palveluksen. Sodassa hän oli mm. Suursaaren valtuksessa, Siiranmäen ja Tali-Ihantala taisteluissa. Hän haavoittui polven alapuolelle jalkaan, josta toipui nopeasti.

Heti sodan loputtua oli ammatinvalinta edessä. Metsätoissa kotoa ja kortteerissa asuen hankittiin suolarahaa, särvintä, vanhemman ja nuoremman veljen kanssa. Hän tunsu työn erittäin raskaaksi ja halusi koulutusta. Haki samalla kertaa melisairaanhoidajan kouluun ja autoalan kurseille Kuopioon. Molempiin tuli kutsu. Autolinja kiinnosti enempi, naapurin isännältä sai lainaa alkuun ja kotoa irtominen näin tapahtui.

Lauri kävi Kuopiossa ensin moottori- ja sähköasentaja kurssin 1946. Täältä meni Lappeenrannan moottori Oy palvelukseen ja sitten lähti KTR 4:ään Riihimäelle ja oli siellä autoaliupseerina noin vuoden. Lauria ei kuitenkaan kiinnostanut armeijan leipä, vaikka sai autopuolen koulutusta aivan ilmaiseksi ja vaikka kersantin natsat annettiin ja kovasti kosittiin taloon jäämään.

Lauri oli autosähköasentajana Saso oy:ssä Helsingissä vuoteen 1948 ja Suomen Auto oy:ssä 1948-1952. Hän kävi Helsingin Teknillisen koulun kolmi-vuotisen autolinjan ja valmistui 1953 autoteknikoksi. Hän kävi myös dieselpumppukurssin Ammattienedistämislaitoksella sekä autokoulun opettajan ja

elokuvakoneenhoitajan kurssit. Hän oli töissä iltaisin Helsingin monessa elokuvateatterissa.

Olin Laurin kanssa työssä Keskusosuusliike Hankkijalla Malmilla. Kukaan ei tiennyt minua työnjohtaja-Laurin veljeksi, koska meillä oli eri sukunimi. Hankkijalta hän meni Oy Konela Ab sähköosaston työnjohtajaksi ja oli siellä vuoden 1956.

Tämän jälkeen Lauri perusti oman firman Autovirta Oy. Liike oli Hämeentien varressa. Töitä oli kovasti, siihen aikaan kämmittiin laturit ja käynnistysmoottorin ankkurit, minäkin olin muutamana kuukauden kämmimässä kesällä, kun olin teknillisessä koulussa.

Vuokra-aika loppui 30.12.1960 ja sopivaa paikkaa ei ollut tiedossa. Niinpä Lauri meni Oy Volvo Auto Ab Keskuskorjaamolle sähkö- ja dieselosaston työnjohtajaksi ja oli siellä yli viisi vuotta. Sitten korjaamonpäälliköksi Veljekset Salomaa Oy Vantaalle. Siellä hän laittoi uuden Ford-liikkeen korjaamon käyntikuntoon vuonna 1966. Oy Suomen Autoteollisuus Ab:ssa hän oli työnjohtajana vuoden 1967.

Kuopiossa Lauri kävi yhden vuoden Eskelisen korjaamolla korjaamonpäällikkönä 1968. Espoon ammattikurssikeskus haki auto-osaston opettajaa, Laurilla oli kokemusta autoalalta, ja niin opettajan ura alkoi 1969. Työn ohessa hän kävi Hämeenlinnan opettajaopiston. Hän siirtyi Työtehoseuran Ammattikurssikeskukseen Rajamäelle, jossa oli 65-vuotiaaksi. Eläkeajaksi alkoi 1984, ja 24 vuotta Lauri asui Jämsässä. Hän kuului Jämsän sotaveteraaneihin. Vaimo kuoli vajaa kuusi vuotta sitten.

Lauri kirjoitti kirjan 86-vuotiaana. "Savosta ja Sodasta" tuli painosta 9.9.2006. Kun oli nippu muistutinoja, tuli Laurille ajatus, eikö näitä voitaisi kirjaksi laittaa, kun on vielä omia ottamia kuvia paljon. Lupasin kirjoittaa kaikki tietokoneelle ja skannata kuvat koneelle. Näin kirja muodostui.

Hyvin ansaittua eläkettä hän sai nauttia suhteellisen pitkään. Luonteeltaan Lauri oli sovittehuhenkinen ja oli pidetty työntekijä joka paikassa. Viimeiset kolme vuotta hän sairasti kovasti.

Nyt ollaan tässä hetkessä ja muistellaan Lauria, joka oli 88 v 10 kk ikäinen poistuuksaan täältä.

Kauko Väänästä ja hänen ja Lauri Väänäsen vanhemmista kerrotaan perhekuvan kera myös Väänästen sukupuussa 15 (2007).

Samaan aikaan, kun Väänästen sukuseura piti vuosikokousta Keravalla, juhlittiin pienen matkan päässä Porvoon valtiopäivien 200-vuotismuistoa. Juhlista kertoo mukana ollut nimimerkki Heikintytär eli sukuseuran kunniajäsen ministeri Marjatta Väänänen. Huidunperä-palstan kirjoitus julkaistaan tässä uudelleen vain otsikko muutettuna.

Pietari Väänänen 200 vuotta sitten valtiopäivillä

PORVOON VALTIOPÄIVIEN komeat 200-vuotisjuhlat on nyt koettu. Ohjelmalehtisen kannen tutusta Ekmanin maalauksesta kirkon penkissä paikalla olleille juhluvieraille, joiden joukossa oli kaksi Väänäs-sukuistakin, selvisi, että tilat ovat entisellään vaan sen sijaan vieraitten asut olivat demokratisoituneet univormuista ja kunniamerkeistä talvisen yksinkertaisiksi.

Heikki Ylikankaan asiantuntijatekstille rakennettu Laulu Suomelle -juhlaohjelma, teatterin ja tv-tekniikan keinoin toteutettu, julisti selkeästi historiallista ydinsanomaa. Näyttelijätyö oli täydellistä, musiikki toimintaa tukevaa. Historian oppitunti se nyky- ja tuleville suomalaisille. Ja mikä kiintoisaa: ajan talonpoikainen näkökulmakin pääsi esiin.

Suomen sota ja seurauksensa ovat näinä aikoina välittyneet runsaassa historiallisessa uutuuskirjallisuudessa. Kuitenkin jo 1923 ilmestyneestä Talonpoikaissäädyn historiasta on luettavissa, miten maan säädyt olivat edustettuina, kun 1809 sodan vielä jatkuessa kokoonnuttiin Porvoon maapäiville.

Aatelistossa haikailtiin, muuttaako Ruotsiin vain jäädä Suomeen. Silti Porvooseen saapui 75 edustajaansa. Pappissäädystä saapui yhdeksän, porvareista 19 ja talonpoikia 29 henkeä. Jälkimmäisiä olivat mm. Klockars Keskipohjanmaalta ja Väänänen Savosta, Pietareita etunimeltä ja molemmat jo Norrköpingin valtiopäiville 1800 osallistuneita.

Kumpikin profiloitui nyt säädystä, edellinen puheenjohtajana, Väänänen eri luottamustehtävissä. Jälkimmäinen oli ”suomenkielisistä edusmiehistä ainoa alallaan”, kirjoittaa Viljo Hytönen säädyn historiassa. Vain suomea puhuvana hän

oli poikkeus, ruotsin taitoa kun silloin vielä edellytettiin valiokuntien edustajilta ja vastaavilta.

Vuonna 1809 Pietari Väänänen oli 45-vuotias talonpoika, lautamies ja yleisten asioiden hoitaja kotiseudullaan nykyisen Nilsin Murtolahdella. Perimätietojen mukaan Kuopion joutuessa vihollisen haltuun maaherra Olof Wibelius, Runebergin kuvaama rohkea laillisuusmies, saapui tuntemansa Väänäsen luo evakkoon ja lähti perääntyvien joukkojen myötä sittemmin Ruotsiin, jossa jatkoi maaherrana. Muistona – niin kerrotaan – on Väänäsen sukulaistalossa Wibeliuksen sinne jättämä rokokooajan seinäpeili.

Porvoon valtiopäivät veivät neljä kuukautta. Esillä olivat monet elintärkeät asiat: sota-väen perustaminen, kruunuverojen kanto ja helpottaminen, maan rahalaitoksen perustaminen. Vaikeimpia ja arkaluontoisimpia oli sotalaitoskysymys. Esimerkkinä Pietari Väänäsen aktiivisuudesta mainitaan, että hän valiokunnan jäsenenä katsoi keisarin ehdottaman ruotujakolaitoksen tarpeettomaksi. Maallahan ei ollut vihollista. Sota Ruotsin kanssa taas ei tullut kyseeseen, kun yhteisten muistojen nimessä siihen ei voida ryhtyä. Samalla Väänänen ja valiokunnan kolme muuta jäsentä esittivät vastalauseensa ruoduilta ja ratsutiloilta perittävien verojen alentamista. Asiaa Väänänen puolusti myös yleisistunnossa. Tuloksia ei liiemmälti saatu. Silti kruunuverojen keruuta ja kantotapaa edellytettiin kehitettäväksi. Uudet virat katsottiin aiheelliseksi vain olojen niin salliessa.

KANSAN ETUJEN ja oikeuksien valvominen kuuluikin etenkin talonpoikaissäädyn tehtäviin, sen valitsijat kun olivat joutuneet sodasta muita

enemmän kärsimään.

Viljo Hytönen päättää tekstinsä Porvoon valtiopäivistä erinomaisen juhlavasti: "Välittömämmin ja seikkaperäisemmin kuin muut säädyt talonpoikaissäätö toi ilmoille, mitä kansanlaajojen kerrostien sydämessä liikkui. Sillä teollahan se on ansainnut jälkipolvien kiitollisuuden. Sen osuus Suomen sisäisen itsenäisyyden luomisessa on kieltämätön."

Matti Klingenin 2006 ilmestyneessä Iisalmen ruhtinaskunta -teoksessa Väänänen henkilökuva on edelleen täydentynyt. Selviää, että Väänänen ja luokseen Kuopiosta evakkoon tulleen maaherra Wibeliuksen suhteet kärjistyivät, kun Väänänen joutui laatimaan valituskirjelmän kuninkaisiin maaherran "ankaruudesta ja säälimättömyydestä" veronkannossa. Myös Kuopion lääninokkuntorin asiat olivat 1809 "surkeassa tilassa". Niin ollen Runebergin välittämä juhlava kuva lakia rohkeasti puolustavasta Wibeliuksesta ei kaikin osin vastanne todellisuutta?

Porvoon maapäivillä Väänänen oli "aloitteellinen ja innostunut", toteaa myös Klinge, joka myös mainitsee tämän esittäneen, että "uudisasukkaille myönnettäisiin lisää vapaavuosia ja että veroa saataisiin heinien sijasta maksaa voina ja kaurana".

Näin historiankirjoitus Pietari Väänäsestä, joka jäi aikakirjoihin myös tuotteliaana kansanrunoilijana. Tunnettu on varsinkin kiitosrunonsa keisarille, joka salli suomalaisten nyt jatkavan maassaan omien lakiensa ja uskontonsa mukaisesti.

Siten miehemme kenraali, sittemmin kenraalikuvernööri Sprengtportenin, piispa Tengströmin ja muiden Suomen "uuden aallon" miesten rinnalla oli johtamassa suomalaisia – tässä tapauksessa maaseudun väestöä – uutta tulevaisuutta kohti.

HAUSKAA TARINAAKIN miehestä kerrotaan: Porvoon valtiopäivien päättäjäisjuhlassa keisarin seurueen ranskaa puhuva kenraali keskusteli Väänänen kanssa maaherra Ehrenstolpen tultessa. Väänänen vastausten sattuvuus ja helppous oli ihmetyttänyt kenraalia: "Mutta tämä talonpoikahan on nero!"

Toisaalta raskasta oli, että miehemme ei voinut viettää vanhuuttaan kotitilalla, kun se poikansa aikana myytiin pakkohuutokaupalla. Kuopiossa jonkin aikaa kauppianaan toimittuaan herastuomari Pietari Väänänen kuoli 82-vuotiaana toisen poikansa, kirkkoherra Antti Venellin hoivissa Taipalsaarella.

Väänänen jälkipolvilla on ilo ja onni tutustua Pietari Väänänen kasvopiiirteisiin*, sillä Emanuel Thelning teki mm. hänestä ja Pietari Klockarsista muotokuvaharjoitelmia suurta Porvoon valtiopäivät -maalaustaan varten. Monella Väänäs-sukuisella on tästä jäljennös seinällään.

Heikintytär

Maaseudun Tulevaisuus 1.4.2009

* Ks. Väänästen Sukupuu 15 (2007), s 50.

Kalle Väänäselle MM-kultaa Lahdessa

SUKUSEURAN KUNNIAJÄSEN Kalle Väänänen osallistui yleisurheiluveteraanien XVIII MM-kilpailuun 28.7.-8.8.2009. Kilpailut pidettiin Lahdessa, jossa oli 5000 ulkolaista ja 1500 kotimaista 35-100 -vuotiaasta veteraanikilpailijaa.

Kalle Väänänen juoksi 80-vuotiaiden 8 km:n maastojuoksun ja sijoittui viidenneksi ajalla 54.14. Kunkin maan kolmen parhaan tulosten perusteella Suomi sai kultaa, niinpä Lahden Kallen kaulaan pujotettiin MM-kultamitali.

Kalle kertoo polvensa kipeytyneen juuri kisojen alla, mutta lähtöpaikalla hän laittoi kylmägeeliä ja se riitti. Matkan aikana kipua ei tuntunut, kun muu jaksaminen oli mielessä.

Kalle alkoi harjoitella kisoja varten keväällä lumien sulettua kolme kertaa viikossa. Hän on harrastanut kotonaan viitisentoista vuotta myös joka-aamuista musiikkivoimistelua.

Hyvä pohjakunto on peräisin maatalon töistä ja sotilaspoika-ajoilta sekä upseeriuran aikaisesta runsaasta liikunnasta. Hän on pelannut pesäpalloa, hiihtänyt kilpaa ilman asetta ja aseensa kanssa sekä harrastanut metsästystä ja kalastusta koko ikänsä.

Nyt Kallella on tähtäimessä ensi vuoden EM-kilpailut Unkarissa.

Onnea kultamitalistille!

Pentti Väänänen

HELGA INKERI PARKKINEN

Runoja joulukuusta kesään

IKKUNASTAIN

Ikkunastain maisema erilainen
aamuna joulukuun se on satumainen,
puut ja pensaat harsovaipassaan
ja valkea lumi peittää maan.
Entäs sitten tuolla,
kuinkas onkaan pihan puolla?
Kesän kaunis kukkatarha,
piilossa on lumen alla.
Siroina seisovat pensahat,
takana kuuset arvokkaat.
Tien ura aukeaa valkoinen,
- vie kotoa maailmaan kiireiseen.

J O U L U K U I N E N L A U A N T A I

Vaikka mihin kurkkaan,
pölyistä on joka nurkka,
minä vain istun tässä,
pöydän ääressä ihmettelemässä.
Ei mikään minua estä,
tiedän, tätä iloa ei kauan kestä,
- kun aurinko paistaa joulukuussa,
- tuuli heiluttaa oksia puussa.
Metsän reunassa tuis kuttaa,
jäällä lunta kuljettaa,
kirkas pilkahdus auringon,
- jäljellä sininen hetki on,
enää taivaalla kultainen raita.
Näin on monasti elämässäkin laita,
pieneen onnen hetkeen tartu,
- suuria iloja ei kaikille kartu.

H U U T O K A U P P A

Tavarat pengotaan,
tarkoin tutkitaan,
olisiko arvokasta,
jotakin erikoista.
Siinä punnitaan
aarteet maan,
jotka koi ja ruoste syö
- ihmisen elämän työ.
Ei ole mitään pysyvää
vain muistot jälkeen jää.

(Tämä runo syntyi äitini ystävän, lapsettoman lesken jäämistön huutokaupan jälkeisenä iltana päivän tapahtumia muistella.)

K E S Ä

Aallon välkettä,
auringon paistetta,
kukkien loistetta,
lempeää tuulta,
pehmeää sadetta,
ukkosen jyrinää,
sateen ropinaa,
lasten naurua,
linnun laulua
mehiläisen surinaa,
hytтын ininää,
sitä se on - kesä.

Helga Parkkisen (Juvalta) isoäiti oli Fanny Elisabet Väänänen, s. 7.1.1867, joka muutti Juvalle 4.7.1887 isänsä Ee-nokki Väänäsen mukana Rantasalmen Tuusmäki n:o 17:sta.

Muistikuvia Neuvostoliitosta

TYÖSKENTELIN HANKKIJAN projektipäällikkönä Neuvostoliiton projekteissa 1980-90 luvuilla. Noina vuosina toimitettiin useita rakennuskohteita eri puolille laajaa maata.

Asioiden mieleen palauttaminen vuosikymmenien jälkeen auttaa selkeyttämään omia muistikuvia, joista jotain jo kertoilin sukuseuran Pietarin matkalla kesällä 2009. Nyt eläkepäivinä on mielenkiintoisinta ja antoisaa selailla vanhoja työmaapäiväkirjoja sekä katsella valokuvia sekä muistella ja kirjoitella menneistä.

JAROSLAVIN ROSTOVIN ALUE

Vuonna 1980 jouduin yllättäen Jaroslavin Rostoviin toimitettavan varastoprojektin vetäjäksi. Sovhoosi sijaitsi noin kymmenen kilometriä Rostovin Kremlistä. Laajojen peltojen reunassa oli kyläpahanen. Muutama kerrostalo, lämpökeskus, kauppa, sovhoosin toimisto ja hieman kauempana rähjäinen, haiseva navetta rehusuojineen. Sovhoosin esimiehenä toimi toveri Ledoskoi, hoikka keski-ikäinen, pirun juoppo äijä.

Kolmikerroksiset harmaat elementtikerrostalot rikkirevittyine ulko-ovineen ja murrettuine lukkoineen kyyhöttivät siinä kuraisen ja kuoppaisen raitin varressa. Rakennusten takaa aukeni silmänkantamaton sipulipelto. Sipulilajike oli melko mieto ja erittäin maukas kuullotettuna tai tainnutettuna.

Elintarviketilanne oli erittäin heikko, sovhoosin kaupassa oli myytävänä ainoastaan maukasta mustaa leipää, vodkaa ja teetä, kalasäilykkeitä oli myös ajoittain. Sovhoosin kauppa oli ikivanha korjaamaton röttelö, puiset korkeat portaat valittivat surkeasti asiakkaan saapuessa.

Eräänä päivänä ”markettiin” oli saatu pa-

kastekalaa kymmenen kilon pahvipakkauksissa. Huivipäinen mummo halusi ostaa pari kiloa tuotaa kalaa. Myyjä asetti kolmenkilon punnuksen avoimelle paikalle lattialle – kuori hiukan pahvia, nosti pakastelohkon rintojensa korkeudelle ja tähtäsi punnuksen pyöreään päähän. Pakkaus suorastaan räjähti erisuuruiseksi kappaleiksi – myyjä keräili palaset ja valitsi siitä sopivankokoisen mummon kassiin.

Toveri Ledoskoi ja hänen esimiehensä kombinaatin johtaja toveri Baranoff ryyppäsivät erään iltapäivän työmaamme valmiissa osassa. Illansuussa Ledoskoi lähti viemään autollaan esimiestään kaupunkiin. Pimeällä ja liukkaalla tiellä hän kolaroi pysäköidyn kuorma-auton lavan kulmaan. Baranoff kuoli ja Ledoskoi loukkaantui. Sovhoosi suoritti Baranoffin leskelle ja lapsille sovitun korvauksen. Näin asia oli sovitettu, se ei enää mennyt oikeuden käsittelyyn. Se oli kommunistista lainkäyttöä. ”Ledoskoi on liian hyvä mies lähetettäväksi vankilaan,” selitti sovhoosin varajohtaja, keski-ikäinen pullea nainen myöhemmin.

Ihmiset tuon ajan Neuvostoliiton maaseudulla olivat aika apaattisia, varsinkin sovhoosin miesten olemus oli kovin rähjäinen. Vaatetarjonta oli erittäin niukkaa, myytävänä oli ainoastaan työvaatteita, fufaikoja, mustanpuhuvia toppatakkeja ja varsisaappaita. Ympäröivä puute ja rähjäisyys vaikuttivat ihmisten sielujen sopukoihin. Ihmiset kertoivat mielellään sodanaikaisesta vilusta ja nälästä, sekä niistä menetyksistä, joita jokainen perhe oli kokenut ensin Stalinin puhdistuksissa ja sitten isänmaallisen sodan katkerina vuosina.

Nuo kaikki menneisyyden koettelemukset olivat mielestäni luettavissa vielä neljäkymmentä vuotta myöhemmin maaseudun miesten passiivisuudessa ja alistuneessa olemuksessa. Maaseudun työläisiä ei arvostanut kukaan, eivät asukkaat itse ja kaikkein vähiten kaupunkilaiset – musikoita kaikki tyynti.

Lukijalle huomautetaan, että kaikki mitä olette nähnyt matkallanne Moskovassa ja Leningradissa on luksusta verrattuna kuraiseen ja rähjäiseen maaseutuun.

Maaseudulla kuulin usein sanottavan, että kaikki järkevät ihmiset lähtevät kaupunkeihin heti kun vaan kynnelle kykenevät ja maaseudulle jäävät ainoastaan juopot ja turakit. Maatyöläisten rähjäisyyttä korosti mielestäni vielä virkamiesten, poliisien ja sotilaiden, asiallinen ja silmäänpistävästi siisti pukeutuminen. Naiset pukeutuivat selvästi miehiä siistimmin, varsinkin nuorten naisten vaatetus oli huoliteltua ja värikkästä. Käsitykseni mukaan naiset olivat yleensä tunnollisempia työntekijöitä kuin juopottelevat maatyöläismiehet.

YKSITYISET VIJELYSPALSTAT

Paikalliset palkat olivat maaseudulla surkean pieniä. Lisätuloja pyrittiin hankkimaan palstaviljelmillä, joissa kasvatettiin perunaa ja vihaneksia. Viljelmän reunassa oli usein ”karjakoju” jossa hoidettiin ankkoja tai kanoja ja syksyisin kasvatettiin sika.

Lehdissä on usein juttuja kuinka paljon Neuvostoliitossa yksityiset palstat tuottavat. Käsitys on mielestäni paljolti harhaa. Kaikki sovhoosilta varastettu sato ilmoitettiin palstalla tuotetuksi. Olen itse nähnyt kuinka sovhoosilta vietiin vehnää omille sioille ja kanoille. Kaupungista tuotiin betonia hedelmäsovhoosille, paluukuorman kätettiin aina kolme – neljä sakkia vehnää betonisten suojalautojen alle. Auto tarkastettiin kolme kertaa ennen kuin se pääsi yleiselle tielle. Ensimmäisen tarkastuksen teki luotettava puujalkainen sotaveteraani. Hän seisoi tienvarren korokkeella mitalit rintapielessä heiluen.

KIRKOT

Vanhan Venäjän alueella on tuhkatiheään ortodoksikirkkoja. Muutamia niistä on otettu uusio-

käyttöön kuten varastoiksi, autotalleiksi, konekorjaamoiksi ja ravintoloiksi. Valamon luostarin pääskiitta toimi perunavarastona. Kirkkoja on edelleen niin tiheässä, ettei muutaman tuhoaminen tai uusiokäyttö mielestäni mitenkään vaikuta kokonaistilanteeseen. Monet vanhat ja prameat kirkot olivat niin rapistuneita, että niiden kunnostus tulee viemään luullakseni pari vuosisataa.

KAASU JA SÄHKÖKATKOT

Rostov on talvella kovin kylmä paikka, on lunta ja pakkasta. Tapasin kerran miehen hiilisangon kanssa ja tiedustelin mihin hän hiiliä. Mies kertoi:

Joka vuosi pakkasten tullen ensin loppuu kaasu ja sitten sähköt. Hänellä on kotona liikuteltava kamiina. Kun kaasu ja sähkö loppuvat, hän sytyttää kamiinan kylpyhuoneeseen, sillä saa lämmitettyä teevettä. Kuultuani miehen kertomuksen ymmärsin, miksi paikallisten ihmisten asunnot ja vaatteet haisevat niin terävälle kitkulle. Peseytymismahdollisuudet olivat heikot ja sitten vielä kivihiilen polttoa sisällä. Kivihiilen makean kitkun hajun voi tuntea tyyneenä talvipäivänä neuvostoliittolaisella rautatieasemalla, vaunut lämmitettiin tavallisesti juuri kivihiilellä.

Hedelmäsovhoosi Taganrogin 3000 tonnin säätöilmavarasto omenan pitkäaikaisvarastointiin.

DONIN ROSTOVIN ALUE

Sovhoosissa tuotetaan 12 000 tonnia omenaa. Kuvan varastolaatikossa on 280 kg omenaa. Omenanpoimijat olivat pääosin Muurmanskin alueen 13–16 -vuotiaita koulutyttyjä. Päivän urakka oli poimia yksi laatikollinen omenoita. Juliste määräsi: Älä tule pois omenatarhasta en-

nen kuin normisi on suoritettu.

ISKULAUSEET - PUNANURKKA

Rakennusten katoille ja muihin näkyviin paikkoihin oli kirjoitettu suurin kirjaimin kommunistisia iskulauseita. "Kunnia kommunistiselle työlle", "Päämäärämme on kommunismi", "Lenin eli, Lenin elää, Lenin tulee elämään" "Kunnia työlle", "Rauha maailmaan", "Kunnia kommunistiselle puolueelle", "Kunnia kommunistisen puoluekokouksen päätöksille", "Kunnia neuvostokansalle".

Valistukseen kuuluivat myös punanurkat. Toimistoissa ja sovhoosin päärakennuksessa oli varattu rauhallinen nurkkaus kommunistiselle kirjallisuudelle. Siellä oli puoluekokouksen päätökset, Leninin ja Suslovin kirjoituksia. Kommunistisen työn saavutuksia esiteltiin laajasti, samoin avaruuden valloitusta ja isänmaallista sotaa. Juri Gagarin oli ensimmäinen astronautti.

LAATUSTEN TARINA

Hotelli Taganrokin kokki oli Ville Laatusen vaimo. Asuessani hotellissa hän eräänä aamuna tuli luokseni ja kertoi että hänen miehensä on suomalainen. Tapasimme Villen kanssa, joka kertoi olevansa kotoisin Kuusankoskelta. Villen ollessa nelivuotias perhe lähti työttömyyttä pakoon Kanadaan. "Siellä isäni sai hyvin töitä ja hankki talon ja auton. Kommunistimielisenä ja värvärien innoittamana isäni päätti kolmekymmentäluvun lopulla myydä talonsa ja muuttaa 'työläisten paratiisiin' Neuvostoliittoon."

"Oi vapaa Venäjä – kulta helminä heläjää". Näin olivat kommunistivärvärit laulaneet Kana-dassa ja paratiisiksi tätä maata mainostaneet. Villen isä uskoi ja sai myös epäilevän äidin myöntymään muuttoon. Muutto paratiisiin oli kauhea yllätys. Auto otettiin heti takavarikkoon, eikä sitä saatu koskaan takaisin. Asunnoksi saatiin ainoastaan pieni kopperi. Onneksi isä sai työpaikan ja pitää päänsä. Monet maahanmuuttajat menettivät tullessaan omaisuutensa lisäksi myös päänsä. "Isäni säästy luullakseni ammatinsa ansiosta, hän oli metallisorvari, niin kuin minäkin – sorvareista oli kova pula Neuvostoliitossa."

Laatuset pääsivät tapaamaan sukulaisiaan ja käymään ensi kertaa Suomessa vasta kun Ville oli jäänyt eläkkeelle kahdeksankymmentäluvun

Säätöilmavaraoston sähkötyöt käynnissä Taganrogin varastolla

puolivälissä.

Tuohon aikaan suomalaiset turistit myivät erilaista tavaraa vieraillessaan Neuvostoliitossa. Suosituimpia olivat naisten vaatteet, kengät ja aivan erityisesti sukkahousut. Vastaavasti neuvostonaiset tarjosivat palveluja halullisille turisteille. Kuulin usein toistettavan Ahti Karjalaisen kuuluisaa julkista lausuntoa "rajakaupan tulisi kukoistaa maittemme välillä".

LÄÄKEPULA

Donin Rostovissa tapasin suomalaisen opiskelijan, Hanneksen, joka oli ollut kirkasotsainen kommunisti ja pyrkinyt opiskelemaan Neuvostoliittoon. Opiskellessaan lääketiedettä hän joutui työskentelemään paikallisessa sairaalassa. Siellä hän oman kertomuksensa mukaan näki kuinka niukkoja lääkevaroja jaettiin, ei sen mukaan kuka olisi niitä tarvinnut, vaan sen mukaan kenellä oli rahaa ja kuka pystyi maksamaan niistä.

– Minusta on tullut niin oikeistolainen että Tuure Junnilakin menee vasemmalta ohi, uhosi Hannes.

Neuvostoliitossa oli tuohon aikaan paha pula

Sovhoosi Tehnikan tuotantositoumus. Viljaa 330 tonnia, heelmiä 6200 tonnia, voita 31 tonnia ja maitoa 133 tonnia. Osa tuotannosta tuli luovuttaa valtiolle, loppuosasta voitiin päättää itse. Tuotantositoumus oli sijoitettu ulos iskutyöläisten kunniataulun viereen kaikkien sitouttamiseksi.

lääkkeistä ja lääkintätarvikkeista. Muutamat äidit valittivat etteivät uskaltaneet antaa lastaan rokottaa. Sairaaloitten saastuneista neuloista oli useita kammottavia huhuja liikkeellä. Lahjoitin muutamille äideille lasten rokotukseen puhtaan ruiskun, he olivat ylen kiitollisia.

Laajan maan maaseudun ongelmia ei ratkaise pelkästään raha. Pääomaa tarvitaan kylläkin runsaasti laitteiden ja rakennusten uusimiseen. Pahin kehityksen este on mielestäni maaseudun asukkaiden alistetussa ja alistuneessa mielenlaadussa. Laajalti harjoitettu isänmaallisen hengen ylistys on nähtävä noiden ihmisten apeiden mielialojen kohottamisena.

Kalla-laivan lähtö Kuopio ryvistä

Ol semmosta helakan korreeta iltapäevee
eikä taivaalla näkynnä yhtää pilivehäivee,
kun Kalla kiäns Kuopijon ryvistä
kokkasa seleville vesille ja alako etteppäin männä
rytystee.

Kippari Viänäne ol justiin niistännä nokkasa,
rullauttanna sylej ja sanonna ruuttiin: Tuakko
näytäppäs, että laiva uip niinkun kuakko,
kuj joku siinä vierelläsä hoppus:

"Harakkala Ierikka ryvillä koettaa tulla kytystee
suostusittakohan, Viänänen, siihev vaivaan,
että ottasija vielä Ierikan laivaan,
eiköhän nuo sittä reissuvaiset loppus."

"Pittää tok Ierikka viijä Kehvolle,
muuten voip akkaväk antoo pehvolle,
paljo onnii Ierikalla tavaroo hyöstynnä
niihenko taatta lie näin lähtösäkkii myöstynnä?"

Ja Viänänen komens: "Hyvin se etteenpäin nykkii,
mut panes pakkia, minä ajan ahtorin rykkii,
otetaa tuo Harakkala Ierikka vielä völjyy
ja antaa sittä männä että ves pannussa höljyy."

Ierikka asettel raahassa kampsusa täkille,
pyihki ohtasa ja tassuttel kipparin häkille.
Sano sittä Viänäselle: "Se tule ja kynnä,
vähälläpä pit etten myöhästynnä."

Niin siinä männä sätkyteltiin täävellä höyryllä juteltiij
ja jokkainen tunnust mielellä nöyrällä,
että on tää laivapel kuitennii er peliä,
niinkaavankun riittää vuan tätä kesäkeliä.

18 98.

Höyryalus
„KALLA“
kippari A. Viänänen,
lähtee Kuopiosta joka päivä kello 1/23
i.-p. Sorsasaloon, Vartiolaan, Räämälle,
Haapalahteen, Kehvolle, Autiorantaan,
Hirvilehteen, Viänälänrantaan, Venä-
jänsaareen ja Kurolanlahteen, josta
seuraavana samuna, päiketen välillä
olevissa laitureissa, takaisin Kuopioon.
Sittä paitai käydään Lamperissa lau-
antaina tulo- ja sunnuntaina menomat-
kalla sekä Pulkonlahdessa maanantaina
menomat-kalla, tiistaina tulo- ja meno-
että keskiviikkona tulomat-kalla.
HUOM! Menomat-kalla kaupun-
gista ei käydä niissä laitureissa joi-
hin meneviä ei ole.
Johtokunta.

Kalla-laivan ilmoitus on Savo-Karjala-lehdestä
22.6. 1898 ja se on löytynyt digitaalisen sanoma-
lehtikirjaston kautta. – Kuvia ei lehdissä juuri vielä
ollut. Höyrylaiva-mainosta sai kuvittaa vinjettikuva
purjelaivasta!

Kun ol kolomisen virstoo Kallavein liemessä viilletty
ja alettii olla Itkonniemessä,
niih huohmas siinä äkkiä Kiärmelahen Nieminen,
että ryville ol unehtunna eukolle vieminen,
ol niät ostanna uuvan mallin pattiinit,
joissa on vuorina silikit ja sattiinit.

Siitäpä Niemiselle tul aika hätä kättee,
juoks Viänäseh häkille: "No, jottai kun pit jättee
eukol lahjakengät tuonne Kuopijon ryville,
se suattaa nyt nyhtee hivukset ihan tyville."

"Vielä tässä tämän taatta tukkoosa kaattoo,
voiphan tuon ajan vielä muutennii aattoo,
piipahettaa takasi, piähhan ne hakkoo,
ei tok tämän tähe suututeta akkoo."

Uuvestaan Niemiselle tuas mualima valakes.
Kohta se Kallan eissä ryypättävä halakes,
kun kerkes Viänänen kiäntee ympär laivasa
ja tuhista, että "neo itekullai nuo vaivasa."

Ja kun piästään tuas takasin Kuopijon rantaa,
niin satamakapteeni jo pattiinija antaa
ja sannoo että: "Minä jo rätnäsij just ikkää,
ettei niitä takasi ou kiäntännä muu mikkää kun nämä."

Kahtokee, onko vielä muutai jäännä,
ei se Viänänen nyt ennee takasik kiännä.
"Ei jos jokkaaisen tautta ajetaan kertaan kahtee,
nii ei tänä iltana piästä Kiärmelahtee."

Runopukuinen muistelus on ollut jossain kuopiolaisessa lehdessä varmaankin 1900-luvun alkupuolella. Kuopiossa oli 1800-luvun lopussa useita Väänäsiä laivureina ja kippareina. Yksi heistä oli Pöljän Lassilan Lassi Samulin poika Aaro Heikki Väänänen, Kaarlo-poliisin vanhempi veli. "Leikkeen" löysi Aaron tytär Aino ja sen lähetti Väänästen Suku-puulle Pertti Väänäsen kautta Aaron Yrjö-pojan tytär Maila Kortelainen. - Heikki Välisalmi oli työväenhenkinen kuopiolaisrunoilija, vuoteen 1906 Karttunen.

Vuosikokous pidettiin Keravalla

Väänästen sukuseura ry:n vuosikokous pidettiin Keravalla, kirjaston Pentinkulma-salissa lauantaina 28.3.09.

Kokoukseen osallistui 23 sukuseuran jäsentä. Pääkaupunkiseudulla pidettävät sukuseuran kokoukset ovat perinteisesti vetäneet paikalle parisenkymmentä osanottajaa.

Seuran esimies Pentti Väänänen avasi kokouksen ja kertoi Väänästen sukuseuran alkutalpaaleesta. Sukututkimus ja sukuseurat elävät nyt "kultakautta", mikä muistuttaa aikoja Suomessa 30-luvulla. Väänästen sukuseurassa oli jäseniä vuoden 2008 lopussa 468. Tavoitteena on jäsenmäärän nostaminen 600 jäseneseen vuoden 2009 aikana. Ensi vuonna (2010) vuosikokous pidetään Lapinlahdella.

Viime kesänä pidettiin Väänästen sukukokous Rantasalmella. Sukukokous pidetään kolmen vuoden välein. Sukuseuran verkkosivut saivat vuonna 2008 Sukuseurojen Keskusliiton kunniamaininnan. Verkkosivuista vastaa Kalevi Väänänen. Seuran taloudenhoitaja Jari A. Väänänen kertoi vuoden 2008 loppupuolella erittäin haasteelliseksi muuttuneesta omaisuudenhoidosta. Omaisuuden tuotot pysyivät kuitenkin plussan puolella, vaikka varallisuuden arvo putosi rajusti.

Taloudenhoitaja muistutti myös, että jäsenmaksulaskut postitetaan jäsenille huhtikuun alussa. Jäsenmaksu on edelleen 10 euroa ja ainajäseneksi pääsee 170 eurolla.

Kesäkuussa Väänäset tekevät retken Tarttoon, Tallinnaan ja Pärnuun. Matka tutustuttaa mukaanlähtijät Viron historiaan ja kulttuuriin. Lisäksi etsitään mahdollisia Väänäs-suvun juuria Virola.

Väänästen sukuseuran hallituksen myöntämiä opiskelijastipendejä vastaanottamassa olivat vuosikokouksessa korumuotoilua opiskeleva Eeva Väänänen sekä sosiologian opiskelija Petra Väänänen. Kim Liljeström ja Daavid Väänänen eivät olleet kokouksessa, mutta stipendit on toimitettu myös heille. Sukututkimusstipendit annettiin Pertti Väänäselä ja Riitta Mäkiselä.

Kokouksen puheenjohtajana toimi Kalevi Väänänen ja sihteerinä Marjatta Liljeström.

Eeva-Riitta Piispanen

Petra Väänänen (vas.) ja Eeva Väänänen saivat sukukokouksessa opiskelijastipendit, Pertti Väänänen sukututkimusstipendin. Riitta Mäkiselä ojennettiin sukututkimusstipendi Viron matkalla.

Väänäset Suhmuran Santran asuinsijoilla

EI SAATTANUT ARVATA Terho A. Könönen säveltäessään "Suhmuran Santra" laulun vuonna 1951, että tällä laululla aloitettaisiin 4.4.2009 Joensuun Suhmurassa Hirvosen Maatilamatkailussa pidetty Väänästen sukutapaaminen.

Lauluhan kuvailee nuorta miestä, joka on mennyt Hammaslahden nuorisoseuran talolle tansseihin ja siellä tavannut Suhmurassa asuvan Santran. Kun saattomatkalle olisi kertynyt n. 40 km nuorukaisen kesäviettopaikan ja Santran kodin väliä, oli saattomatka luovuttava. Asia kehittyi sitten niin, että samainen nuorukainen tapasi samalla tanssipaikalla Mulosta Mantan, joka asui lähempänä ja kun vielä Santra ei tansseihin saapunut, päättyi tarina onnellisesti Muloon Mantan kanssa.

HAMMASLAHDEN NUORISOSEURAN TALO sijaitsee kyläyhteisön keskellä. Tien vastakkaisella puolella oli Väänälän talo, jossa allekirjoittaja vietti kuusi ensimmäistä vuottaan. Talossa sijaitsi mm. kirjasto, puhelinkeskus, ruoka- ja sekatavarakauppa sekä jalkineliike. Nykyisin talo on purettu. Talon pihanpuolella oli lisäksi paikallispoliisin tarpeita varten ns. putkatilat.

Noin neljä-viisivuotiaana muistan istuneeni Hammaslahden nuorisoseuran lavan reunalla, kun Könösen tanssiorkesteri soitti tanssimusiikkia. Saman talon yläkerrassa asui myös paikallispoliisi, joka oli esikuvani. Leikin poliisia ja keran löysin juopuneen läheisestä pensaikosta jota koetin siirtää em. putkatiloihin, mutta kun en siinä onnistunut, hain oikean poliisin avuksi. Myöhemmin minustakin tuli oikea poliisi aina eläkepäiviin vuoteen 1998 saakka. Tämän jälkeenkin olen kantanut poliisin uusinta virka-

Tilaisuuden aluksi sukuseuran esimies Pentti Väänänen toi sukuseuran terveiset ja valotti vuonna 2005 perustetun sukututkimustoimikunnan tehtävää ja työtä kerätä viimeinkin Väänäs-sukua käsittelevää kirjasarjaa.

Sukuseuran kunniajäsen Kalle Väänänen Lahdesta kertoi sukuseuran työtä aina seuran perustamisesta vuodesta 1937 nykypäivään, valottaen samalla oman sukuhaaransa vaiheita.

asua, joka roikkuu naulakossani ja jota käytän Tampereen Poliisilaulajien konserteissa esiintymisasuna.

SUHMURAN SUKUTAPAAMINEN

Edellisessä Sukupuu-lehdessä esitettiin kokoontumiskutsu Pohjois-Karjalan Väänäsillemme ja paikaksi olimme valinneet juuri Suhmuran. Huhtikuun 4. päivänä 2009 Hirvosen Maatilamatkailun saliin saapui Väänästen Sukuseuran esimiehen eversti Pentti Väänäsen lisäksi rehtori Kari Eklund, tek.lis., arkkitehti Eero Väänänen ja hänen poikansa Olli, jotka edustivat Kiihtelysvaaran Oskolan kylän Väänäs-sukuja, sukuseuran kunniajäsen majuri Kalle Väänänen,

Paikalla olleet esittelivät itsensä ja kertoivat, mihin sukuhaaraan he mahdollisesti kuuluvat.

Vesa Väänänen (oik.) ja Kalevi Väänänen

edustaen Kehvolta Enoon muuttaneen Väänäsen sukuhaaraa. Samoin paikalle saapui Pekka T. Väänänen, edustaen myös Enon sukuhaaraa sekä Eila Kaatrasalo edustaen Ilomantsin sukuhaaraa. Paikalla oli myös sukutapaamisen järjestelyistä vastanneet Vesa Väänänen sekä allekirjoittaja. Me edustimme alkuaan Hammaslahden Mulossa asuneiden Väänästen sukuhaaraa. Edellä lueteltujen lisäksi tilaisuuteen osallistui puolisoita sekä muita sukuhaaroihin kuuluneita ollen meitä kaikkiaan paikalla 20 henkilöä.

Rehtori Kari Eklund ja tek.lis. arkkitehti Eero Väänänen ovat molemmat tehneet arvokasta selvitystyötä Kiihtelysvaaran Oskolan Väänästä esitellen läsnäolijoille oman sukuhaaransa tietoja.

Väänästen Sukuseuran sukututkimustoimikunta on saanut joitakin sukutietoja Pohjois-Karjalan alueen Väänäs-suvuista, mutta lisää kaivataan. Päätettiin, että osanottajien joukosta valitaan jokaiselle tiedossa olevalle sukuhaaralle ns. sukututkija, jolle jokainen voi lähettää omaa aineistoaan.

POHJOIS-KARJALAN SUKUHAARATUTKIJAT

Ilomantsi – Eno

Pekka Tapio Väänänen, Purotörmä 15,
02300 Espoo, E-mail: pvaanane@gmail.com.

Kiihtelysvaara Oskola

rehtori Kari Eklund, Sonkajantie 1 b 2, 82760
Hoilola (Joensuu), puh. 0400 641 706,
E-mail: kari eklund@pp.inet.fi sekä
tekniikan lisensiaatti, arkkitehti Eero Väänänen,

Laurintie 15, 41310 Leppävesi (Laukaa),
E-mail: eero.vaananen@kotikone.fi.

Kiihtelysvaara Mulo

Vesa Väänänen, Reijolantie 16, 80330 Reijola
(Joensuu), puh. 0400-577 211,
E-mail: vesa.vaananen@telemail.fi sekä
Kalevi Väänänen, Huhmarinkatu 25, 33560
Tampere, puh. 050-350 7302,
E-mail: kalevi.t.vaananen@suomi24.fi

LOPUKSI

Väänästen Sukuseuran tarjoaman ruokailun jälkeen tilaisuuden järjestäjä Vesa Väänänen Joensuun Reijolasta esitteli oman sukunsa vaihteita. Sukuseuran esimies lausui hänelle parhaat kiitokset järjestelyistä ja toivotti kaikille hyvää kotimatkaa.

Kalevi Väänänen

Kirjoittaja on eläkkeellä oleva rikosylikonstaapeli, joka toimi sukuseuran sihteerinä vuodet 1986–1990 ja on nyt sukututkimustoimikunnan jäsen sekä www.vaanastensukuseura.fi nettisivujen ns. webmaster.

Alavan haara kokoontui Vieremällä

ADAM VÄÄNÄNEN, s. 22.3.1864 Kuopion pitäjässä, ja Heta Väänänen, s. 26.11.1863 Maanin-
galla, viljelivät Kuopiossa Valkeisenlammen
rannalla sijainnutta Alavan tilaa – Alavan Hovia
– 1900-luvun alkupuolelta aina Aatun kuole-
maan saakka 1930-luvulle. Heillä oli kolme lasta
– Eenokki, Betty ja Väinö. Betty Väänäsellä, jota
on muisteltu toisaalla tässä Sukupuu-lehdessä, ei
ollut perhettä, mutta Eenokin ja Väinön jälkeläi-
siä on jo neljässä polvessa.

Suvun puuhanaiset Marketta Frederickson
Iisalimesta ja Elina Väänänen Joensuusta päätti-
vät, että ympäri Suomea hajaantunut suvun on
aika kokoontua. Niinpä Valkeiskylän nuoriso-
seurantatalolle Nurmelaan kokoontui aurinkoise-
na lauantaina, 11. heinäkuuta 2009 nelisenkym-
mentä Eenokin ja Väinön jälkeläistä – vauvasta
vaariin. Marketta Fredericksonin tervetuliaisa-
nojen jälkeen Ina Liljeström Helsingistä järjesti
Ikäkaari-leikin. Siinä väki järjestäytyy puolikkaa-
ren muotoon nuorimmasta vanhimpaan. Ikää
selviteltäessä sukulaiset alkavat tutustua toisiinsa
ja kaikki pääsevät mukavasti jutun alkuun – ja
kyllähän se ikäkaari saatiin oikeaan järjestykseen
lopuksi.

Seuraavaksi kuultiin Kalle Väänäsen kir-
joittama Väänästen sukuvirsi, jonka jälkeen al-
lekirjoittanut esitteli sukuseuran toimintaa ja
sukututkimushankkeita. Ruokailun jälkeen oh-
jelmassa oli sukutarinoita ja lauluesityksiä. Mai-
ja-Liisa Väänänen os. Sipilä esitti hauskan sketsin
– Lapsen mietteitä ”Ennen vanhaan”. Paikalle
oli koottu valokuvista ja lehtiartikkeleista suvun
vaiheita ja henkilöitä esittelevä näyttely. Lisäksi
oli mahdollista tutustua sukuseuran julkaisuihin
ja myytäviin tuotteisiin. Lopuksi Elina Väänänen
Joensuusta piti kiitospuheen ja esitti myös toivo-
muksen, että tapaaminen ei jäisi ainoaksi.

Marjatta Liljeström

Väänäset Virossa 8.–11.6. 2009

VÄÄNÄSTEN SUKUSEURA teki matkan Viroon 8.–11.6.2009. Bussi lähti Oulusta aamuyöstä ja tuli puolen päivän jälkeen Helsinkiin satamaan. Siellä kokoontuivat sekä bussilla että muualta tulleet, ja koko 35 hengen ryhmä nousi laivaan. Tallinnassa siirryttiin taas bussiin ja matka jatkui suoraan Tarttoon.

Tartto on noin 180 kilometrin päässä Tallinnasta kaakkoon. Maasto on varsin tasaista, vaihtelevasti peltoja ja metsiä. Metsät näyttävät lehtipuuvaltaisilta sekametsiltä. Järviä ei matkalle juurikaan osu. Jokia on jonkun verran.

Maaseutu on neuvostoaajoista muuttunut kovasti. Pienten kylien taloja on kohennettu ja pihoja hoidettu huolella. Siellä täällä näkyi vielä vanhoja kolhoosien jälkeen tyhjiksi jääneitä maatalousrakennuksia. Maanteiden varsilla on kookkaita tiilestä rakennettuja bussipysäkkejä suojaamaa odottajia sateelta ja tuulelta. Niitä on korjattu, joten ne ovat ilmeisesti edelleen käytössä, vaikka maan yksityisautokanta onkin kasvanut suuresti.

Bussimatkat kaupungista toiseen sujuivat rattoisasti, koska joukossamme oli aina joku, joka pystyi kertomaan jotain joko sukuseuraan tai Viroon liittyviä asioita.

Vähän ennen Tarttoa on Pölsamaan kunta. Nimestä tuli mieleeni Veikko Huovisen mainio novelli "Hanhikorppikotka" kokoelmasta "Rasvamaksa" (1973). Siinä Huovinen mainitsee: "Iltapalaksi hän (Anaksimandros Hyrkäs) keitti purkillisen Rassolnik-keittoa, jonka oli valmistanut eestiläinen Pölsamaa Pöllumajanduskombinaatti". Nyt ei enää ole olemassa maatalouskolhooseja, mutta seudulla on ruotsalaisen Felix-yrityksen tuotantolaitoksia, joissa valmis-

Matkan tauko pidettiin Adaveren myllyn kahvilassa.

tetaan mm. Felix-ketsuppia ja salaattikastikkeita.

TARTTO 9.6.2009

Tarttoon saavuttiin illansuussa. Majoituimme Tarton suurimpaan hotelliin Dorpatiin Emajoen varrelle. Saapumisillallisen jälkeen oli omaa aikaa. Seuraavana aamuna ohjelmamme alkoi heti aamiaisen jälkeen 2,5 tunnin opastetulla kierroksella kaupungissa. Oppaamme oli kaupungissa asuva suomalainen Elina Aro.

Opastus oli erinomainen ja persoonallinen. Kuulimme myös siitä, miten tarttolaiset elävät. Kaupungin elämään vaikuttaa selvästi yliopisto, jonka Kustaa II Adolf perusti 1632 Ruotsin suur-

Elina Aro teki meihin suuren vaikutuksen hienolla asullaan. Varakkaiden tarttolais-kauppiaiden rouvat käyttivät tällaista keskiajalla.

Viljandissa oli paljon kukkaistutuksia.

valtakauden aikana, kun Liivinmaakin kuului Ruotsiin. Ruotsissa oli tähän aikaan kolme yliopistoa, Uppsala (perustettu 1477), Tartto (perustettu 1632) ja Turku (perustettu 1640).

Tarton yliopiston vaikutus säteili koko Liivinmaan alueelle ja aina Itä-Suomeen ja Karjalaan asti. Ruotsin vallan aikana yliopistossa opiskelijoita oli yhteensä 1600, pääasiassa ruotsalaisia ja baltiansaksalaisia, mutta ei paikallisia maa-rahvaan edustajia. Suomalaisia, karjalaisia ja inkeriläisiä opiskelijoista oli runsaat 200. Lieneekö mukana ollut joku Väänästen esivanhemmista? Nykyään Tarton yliopistossa on n. 16 000 opiskelijaa, heistä vajaat 200 suomalaisia.

Suuren Pohjan sodan alussa yliopisto siirrettiin Pärnuun. Sen toiminta keskeytyi v. 1710 vajaan sadan vuoden ajaksi, kunnes yliopisto avattiin uudelleen Tartossa v. 1802. Yliopiston ansiosta Tarttoa on pidetty eräänlaisena Viron henkisenä pääkaupunkina.

Toinen Tartolle merkittävä asia ovat laulujuhlat. Näimme Tarton nykyisen laululavan. Ensimmäiset laulujuhlat järjestettiin Tartossa v. 1869, ja niiden seurauksena alkoi viritä virolaisten kansallisläike. Ensimmäisillä juhlilla ohjelmassa oli vain kaksi virokielistä teosta, muu ohjelmisto oli saksankielistä. Juhlat olivat suuri menestys, ja niitä alettiin järjestää muutaman vuoden välein. Vuodesta 1896 alkaen koko maan juhlalat on järjestetty Tallinnassa, nykyään joka neljäs vuosi. Laulujuhlat ovat ehtymätön kansallinen voimavara virolaisille, ne ovat kestäneet

kansallisen sorron, poliittisten vaikeuksien ja mullistusten yli jo 140 vuotta ja tuntuvat kestävänsä edelleen.

Kaupunkikierroksen jälkeen käytiin vielä tutustumassa Tampere Majaan (www.tampere-maja.ee). Se on Tarton ja Tampereen yhteinen kulttuurikeskus, jossa järjestetään suomalaisia ja virolaisia kulttuuritilaisuuksia. Vanha puutalo sijaitsee Tarton historiallisessa keskustassa. Talossa on myös mahdollisuus majoittua.

Käynnin jälkeen päätettiin lähteä eteenpäin ja pysähtyä Viljandissa. Siellä matkalaisilla oli omaa aikaa mm. ruokailua varten. Kaupunki on viehättävä vanhoine taloineen ja puistoineen. Silmiini osui myös Viljandin teatterin mainoksia. Ohjelmistossa oli mm. Berthold Brechtin näytelmä Härä Puntila ja tema sulane Mati, eli Herra Puntila ja hänen renkinsä Matti, jonka Brecht kirjoitti virolaissyntyisen Hella Wuolijoen kanssa Suomen hämäläisistä.

Viljandista jatkettiin matkaa Pärnuun ja majoituttiin hotelli Strandiin. Illallisen jälkeen oli aikaa tutustua kaupunkiin kauniissa aurin-gonpaisteessa kävelen. Virolaiset kutsuvat Pärnuä usein Viron kesäpääkaupungiksi, koska se on hienoine hiekkarantoinen erittäin suosittu kesäviettopaikka. Pärnu on myös kylpyläkaupunki, jossa vanhoja kylpylöitä uusitaan ja uusia rakennetaan. Siellä käy paljon suomalaisiakin.

PÄRNU 10.6.2009

Seuraavana aamuna läksimme paikallisen op-

Pärnun vanhankaupungissa "punaisen tornin" juurella. Sattui meille sadettakin.

paan johdolla kaupunkikierrokselle. Kaupungissa on monta puistoa ja vanha keskusta mataline, pienine taloineen. Pärnun perusti v. 1255 Saarenmaan piispa Pärnu-joen suulle paikkaan, jota piti kaupankäynnille suotuisana. Kaupunki hävitettiin kuitenkin moneen kertaan, niin että kaupunkilaiset päättivät kerran siirtää kaupunkinsa joen toiselle rannalle, jotta se säästyisi paremmin tuhoilta.

Kierroksemme aikana alkoi sataa, joten siirryimme bussiin. Silloin opas vei meidät joen toiselle puolelle, missä turisteja ei yleensä käy. Se on osittain pienteollisuus- ja uudisrakennusalue. Siellä näkyi selvästi Viron taloudellisen tilanteen viimeaikainen kehitys: 1990-luvulla oli syntynyt uusia omakotitaloalueita, ja osassa taloja asuttiin, mutta osa oli jäänyt kesken, kun nousukausi katkesi ja lama yllähti.

Pärnu elää kylpylöönsä lisäksi kalastuksesta. Riianlahdesta nousee kalaa, ja se tuodaan käsiteltäväksi Pärnuun. Opas kertoi, että virolaisille näiden kalojen hinta on kuitenkin niin korkea, että suuri osa saaliista joudutaan myymään ulkomaille, mm. Suomeen.

Kun kaupunkikierros oli tehty, lähdettiin kohti Tallinnaa. Matkan varrelle oli varattu ehkäpä matkan mielenkiintoisin kohde, käynti Väanan kylässä. Siitä on oma juttunsa tässä lehdessä.

TALLINNA 11.6.2009

Tallinnaan saavuttiin n. klo 16.00. Meille varattu hotelli oli muuttunut ja meidät ohjattiin

Lasnamäen lähellä Kadriorin puistossa sijaitseva v. 2006 valmistunut taidemuseo Kunstimuseum KUMU nähtiin ulkoapäin. Museon on suunnitellut kansainvälisen arkkitehtikilpailun voittanut suomalainen arkkitehti Pekka Vapaavuori.

(parempaan!) hotelli Olümpiaan. Sieltä lähdettiin kaupunkikierrokselle. Opas oli taas hyvä, ja hän vei meitä monille tuttujen vanhan kaupungin kohteiden lisäksi myös uusiin paikkoihin. 1980-luvulla rakennettu Lasnamäen lähiö keskustan itäpuolella on vaikuttava, kuin kaupunki kaupungissa. Asukkaita lähiössä on n. 140 000. Yli puolet heistä on venäjänkielisiä, osa on ukrainalaisia ja valkovenäläisiä maahanmuuttajia, virolaisia vajaa neljännes.

Kiertoajelulla nähtiin myös Tallinnan laululava, jolla järjestetään 4 vuoden välein laulujuhlia. Tänä vuonna järjestettiin 25. laulujuhlat ja 18. tanssijuhlat 2.-5.7.2009, joten järjestelyt olivat kesäkuussa täydessä käynnissä. Juhlien teemana oli Üheshingamine, yhdessä hengittäminen.

– Minulla oli tilaisuus osallistua juhlille virolaisten ystäviemme kanssa. Kuorolaisia oli laululavalla enimmillään 27 000 henkeä ja tanssijoita Kalevin urheilukentällä 7 500. Koko Tallinna oli täynnä kaikkialta maasta saapuneita kansallispukuja virolaisia, sekä yleisöä että esiintyjä, sillä kuorolaulu tai kansantanssi koskettavat edelleen lähes jokaista perhettä ympäri maan.

Päivä päättyi yhteiseen illalliseen hotellissa. Sen jälkeen osa joukosta lähti vielä kaupungille, osa jäi lepäämään.

Seuraavana aamuna ohjelmassa oli käynti Kadriorin palatsissa. Palatsin rakennustyöt aloitti tsaari Pietari Suuri v. 1718 ja se valmistui

Metsakalmistossa on monen huomattavan virolaisen viimeinen leposija. Georg Otsin haudalla pysähdyttiin hetkeksi. Haudoilla ei näkynyt kristillisiä symboleja, koska niiden käyttö oli neuvostoaikana kielletty. Sen sijaan siellä näkyi monella haudalla pieniä penkkejä, joille omaiset saattoivat istahtaa muistelevaan vainajiaan.

v. 1729. Siitä tuli yksi hienoimpia barokkipalatsia pohjoisessa Euroopassa. Rakennus oli Venäjän vallan aikana tsaarien kesäpalatsina. Viron itsenäistyttyä palatsissa avattiin Viron taidemuseo ja 1930-luvulla se oli presidentin virka-asunto. Sodan jälkeen palatsia käytettiin taas taidemuseona. Nykyään rakennuskokonaisuudessa on osa Viron taidemuseon kokoelmista sekä Viron presidentin virka-asunto.

Museokäynnin jälkeen oli vielä omaa aikaa. Sitten kiirehdyttiin satamaan. Helsinkiin saavuttiin noin kello 16.00. Eteläsuomalaiset vaihtoivat kulkuneuvoa, pohjoiseen matkaavat jatkoivat eteenpäin bussilla. Oululaiset olivat perillä puolen yön jälkeen.

Tutustuimme Kadriorgin palatsin taidemuseoon sen asiantuntevan oppaan johdolla. Kokoelmiin kuuluu taidetta pääasiassa Länsi-Euroopasta ja Venäjältä 1700-1800 -luvuilta.

Lämpimät kiitokset todella hienosti järjestetystä ja toteutetusta matkasta kuuluvat sekä seuramme esimiehelle Pentti Väänäselle että bussimme väsymättömälle kuljettajalle Juhani Tihi-selle. Kiitos myös kuljettajan vuorottajalle Voitto Väänäselle. Pentillä ja Juhanilla oli kova urakka pitää joukkomme koossa ja pysyä aikataulussa. Ja siinä he onnistuivat loistavasti.

Eva Paajanen
Espoo

Totta tai tarua, mutta Vääna kiehto

VIRON MATKAN HUIPPUKOHTIA oli vierailu Väänän kylässä. Yhden teorian mukaan Suomen ensimmäinen Väänänen olisi tullut juuri sieltä. Kun sellainen tapahtuma on vielä kuvailtu kaunokirjallisesti vanhaan Väänästen sukupuuhun, johan uteliaisuus syttyi, varsinkin sukuseuran matkaa valmistellessa.

HELPPO LÖYTÄÄ

Väänän kylä on parikymmentä kilometriä Tallinasta länteen ja kuuluu Harkun kuntaan. Etelästä päin kun lähestyttiin, maantiekarttaa tarvittiin. Mutta tulihan sitten riemastuttava tienviitta. Ehdottomasti kuvaamaan! – Todettakoon kuitenkin, että ryyppännyt virolainen ei ole humalassa, vaan purjus(sa).

Muutoin ei Väänän tavoittaminen ole vaikeaa. Kylä on erinomaisen hyvin järjestäytynyt ja ylläpitää monipuolisia nettisivuja www.vaanakulakoda.ee. Lisäksi Väänän moision löytää tietoverkon erilaisista kartanoluetteloista, ja koululla ja kirjastolla on omat sivunsa. Paikan päällä saatiin englanninkielinen esitekin. Suomessa harva kyläyhdistys voi esitellä juuriansa keskiajalta alkaen, mutta ensimmäinen tunnettu merkintä Väänän kartanosta on vuodelta 1325. Kartanoden ympärillä oli aina alustalaisten asutusta kylä.

Jos kartano on alkanut samalla lailla kuin Suomessa, paikalla on ollut asutusta ja maataloutta ennestään, minkä joku hallitsija on määrännyt suosikilleen ja tämä rakentanut kartanorakennuksen. Oliko siis ensin Väänän tila tai kylä, joka kartanoksi muututtuaan saksannettiin muotoon Fährne (useita kirjoitusasuja)? Vai muotoutuiko kartanon nimestä vironkielinen

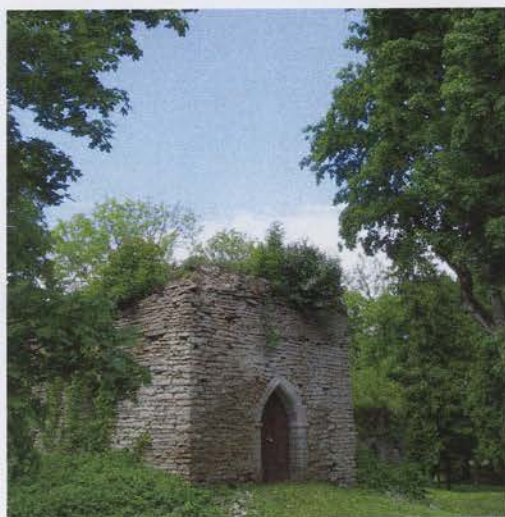
Vääna? Paikalliset arvelivat jälkimmäistä, me Väänäset suosimme edellistä selitystä.

Haapsalun lähellä on Väänlan kylä, siis ikään kuin Väänälä. Sinne emme kuitenkaan tällä kertaa yrittäneet.

TERÄSVUOREN MAAHANMUUTTAJA-TEORIA

Vääna-Väänänen -teorian esittäjä, kasvinjalostustieteen professori Kaarlo Teräsvuori lähti siitä tiedosta, että suomen kielessä ei tunneta mitään väänä-sanaa, mutta viron kielessä Vään / vääna / vääniline jne (viron kielessä vokaalit eivät "harmonisoidu") tarkoittaa kääntymistä, köynnöstä, nyrjähtänyt jne. Sanaperhe on siis oikeastaan sukua vääntä-sanalle.

Teräsvuorikin siis ajatteli Fährnen tulevan Väänasta. Viron saksalaisilla oli jo 1200-luvulla kauppasuhteita mm. Kymijoen suuhun. "On niin ollen ajateltavissa, että heidän mukanaan joku saksalaisille herroille epämieluisen Vaena olisi päässyt pujahtamaan Savoon sortajia pakkoon. Sen olisi pitänyt tapahtua ennen 1320-lukua, jolloin Savon yhteys Kymijoen suuhun al-

Väänän kartano on tunnettu asiakirjoissa vuodesta 1325. Onko tämä raunio keskiajalta vai myöhempi jäljitelmä, ei ole vielä selvitetty.

Kartanon rakennustaiteellinen erikoisuus on pyöreät ulokeet kummassakin päässä.

kaa olla lopussa”, päätteli Teräsvuori Väänästen sukupuun toisessa niteessä 1945.

Hän jatkoi: ”Toinen mahdollisuus olisi, että siihen aikaan kun Porvoon pitäjä, Sipoo ja Pernaja olivat läänitettyinä Tallinnan lähellä [...] sijainneelle Paadisten sistersiläisluostarille eli vuodesta 1351 vuoteen 1417, joku Vääna olisi lähetetty „peällysmieheksi” tänne Suomeen ja jäänyt maahan. Väänän moisista ei ole linnuntietä luostariin matkaa kuin noin 25 km. Mainitulla luostarilla – paikan nykyinen nimi on Kloostri – oli myös lohenkalastusoikeus Vantaanjoessa, joten sekin on pakottanut luostarin lähettämään tänne edustajiaan ja luultavasti myös kalastajia. Olisikohan joku niistä kalastajista tai heidän jälkeläisistään syytä tai toisesta siirtynyt Saimaan kalarikkaille vesille ja antanut nimensä [siellä sijaitsevalle] Väänän saarelle?”

Nettisivut kertovat, että Väänän kartano kuului keskiajalla mainitulle luostarille, joten Teräsvuori saattoi osua oikeampaan kuin itse tiesikään.

JORMA VÄÄNÄSEN MERISEIKKAILUKUVAUS

Sukuseuran perustajahahmoihin kuulunut ja kuolemaansa asti mukana toiminut lehtori Jorma Väänänen sommitteli myöhemmin Teräsvuoren idean ja muun historiankirjoituksen

pohjalta 1440-luvulle sijoittuvan tarinan Väänä-lähtöisen miehen ja hänen poikiensa siirtymisestä Suomeen. Prahan yliopiston käynyt Carolus Canuti eli Carel Väänamees on levottomina aikoina joutunut keskeyttämään virkauransa ja toimii tilanhoitajana Väänän moisiossa. Miehistysvalta painaa ja leskeytynyt Väänamees on suunnitellut maasta poistumista aikuisten poikiensa kanssa. Hän tapaa Tallinnassa satumalta entisen opiskelutoverinsa, nyt Turun piispan Maunu II Tavastin. Tämä tarjoaa tehtävää: eräiden asiakirjojen kuljettamista meren yli Suomeen. Asiakirjat koskivat juuri Teräsvuoren mainitsemia patronaatti- ja kalastusoikeuksia.

Melkoisten seikkailujen, kuten haaksirikon jälkeen Carolus poikineen asettuu uudistilalle Viipurin tienoille ja kuolee 1454. Pojanpoika on silloin syntymässä ja tästä Antista tulee tarinassa sitten ensimmäinen Väänä-isäntä Rantasalmen Tuusmäen tilalle – sinne, missä sukuseura vieraili kesällä 2008.

Jorma Väänäsen melkoisen taitavasti historiallisten tosiasian kanssa punoma seikkailukertomus, johon sisältyy myös musiikillisia osuuksia nuotteineen, ilmestyi postuumisti Väänästen sukupuussa 10. (1988). Sen, kuten Teräsvuoren kirjoituksenkin voi lukea sukuseuran verkkosivujen kautta.

Väinö Rahumägi koulun, päiväkodin ja kirjaston puitteet edustavat myöhäisbarokkia yli 200 vuoden takaa. "Kyläpäällikkö" Deiw Rahumägi kertoo historiasta.

Kyläläiset ovat kunnostaneet "kodakseen" vanhan viljavaraston.

VANHAA VAI IKIVANHAA?

Väänästen alkuperästä on monta selitystä, mutta arvoituksia liittyy Väänän moision historiaankin. Kyläyhdistyksen puheenjohtaja kertoi pihamaalla, että näkemämme rauniot ovat joko oikeasti keskiaikaisia tai sitten ei. Parisataa vuotta sitten alettiin Viron kartanoissa arvostaa vanhaa siten, että jos ei keskiaikaisia raunioita ollut muutoin, sellaisia muistuttavia rakennelmia tehtiin. Vielä eivät arkeologit ole ehtineet tutkia asiaa Väänassa, mutta seinän vierelle tekeillä olevan salaoja-kaivannon jatkamisen he olivat juuri käyneet kieltämässä. Kuopasta nimittäin löytyi holvikaaria ja ne nyt ainakin pitää tutkia, ennen kuin mahdolliset jännittävät kellarit kaivetaan pilalle.

Väänän nykyinen päärakennus on vuodelta 1797. Viron itsenäistyttyä saksankielisiltä kartanonherroilta pakkolunastettiin enimmäkseen kartanot. Maat jaettiin viljelijöille, päärakennuksille etsittiin uusi käyttötarkoitus. Väänassa kartanoon sijoitettiin jo 1920-luvulla koulu. Siellä on myös päiväkotia (valitettavasti lapset olivat päiväunilla) ja seudun varsin hyvin varustettu kirjasto.

MONITOIMINEN KYLÄTALO

Kivenheiton päässä, entisessä kalkkikivirakenteisessa vilja-aitassa on Väinö kyläkoda, siis kylätalo, mikä on samalla nimenä kyläyhdistyksellä. Yhdistys on perustettu vuonna 2003, mutta ehtinyt saada paljon aikaan. Puheenjohtaja Deiw Rahumägi on koulutukseltaan hallintotieteilijä

ja tuntee erilaiset projektirahoituslähteet, mutta tärkeinä on toimia kyläläisten tarpeiden ja kiinnostuksen mukaan. Missään nimessä ei toimita ryppyytsaisesti. Kuvaava on naisporukan nimi: Väinö Veenused, siis Väänän Venukset.

Pari "Veenusta" oli tilauksesta järjestänyt meille kahvituksen piirakoineen ja puheenjohtaja veti kalvosesityksen – hyvällä suomen kielellä, onhan hän opiskellut jonkin aikaa myös Tampereella. Tapaamisen valmistelut sujuivat sähköpostitse viron ja suomen yhdistelmällä.

Virossa, kuten Suomessakin, suurempien kaupunkien ympäryskunnat kasvavat maaseudun väljyyttä etsivistä perheistä. Monet ovat valmiita yhteistoimintaan, mutta on myös niitä, jotka työpäivän jälkeen eivät millään enää viitsisi... Joka tapauksessa, kangaspuut helskyvät yläkerrassa ja lapset löytävät monenlaista harrastusta. Kylätaloa vuokrataan juhla- ja kokouspaikaksi. Ja yhteiseen juhannusiltaan moision pihalla oltiin valmistautumassa. Väinö olisi mainio tutustumiskohde myös suomalaisille kylä- ja projektiaktiiveille. Kyllin samanlainen ja kyllin erilainen.

Historia on vielä raskaampaa kuin Suomessa. Deiw Rahumäen Väänassa asunut isoisa oli 40-luvulla saanut vihiä kyydityksistä ja piiloutunut. Jälkeenpäin ilmeni, että hänen asemestaan Siperiaan oli viety joku toinen mies, kiintiö kun piti saada täyteen. Osa virolaisista pakeni tuolloin yötä ja myrskyä uhmaten veneillä Ruotsiin. – Niistä matkoista kuuleminenko mahtoi osaltaan innoittaa Jorma Väänästä oman venetarinansa tekoon?

Oikeinpa sitä toivoisi, että jokin muinainen

Monitoimisessa kylätalossa pelaa myös tarjoilu.

Väänän kyläkoda sai Väänästen sukuseuran viirin lokakuussa Tallinnassa. Vastaanottajana toiminnanjohtaja Aira Ermel ja ojentajana esimies Pentti Väänänen.

asiakirja, vaikkapa salalokerosta sieltä moision kellarista, osoittaisi väänalaisten ja Väänästen yhteyden. Sellaisen toistaiseksi puuttuessa leikitään sukulaisuutta! Leikkimielisiksi läksiäisiksi saimmekin muutamia pussillisia kylän omia risti-nolla pelinappuloita. Ne jaettiin satamassa

matkanjohtaja-Pentille, kunniajäsen-Assarille, kahdelle nuorimmalle osanottajalle sekä Väänän tapaamista organisoineelle matkalaiselle, joka oli

Riitta Mäkinen

Kuvat: Kalevi, Pentti sekä Pinja Väänänen ja Riitta Mäkinen

Viron matkan yhteiskuva otettiin Tarton Toomemäellä.

Vehmasmäen Paavo Väänäsen jälkeläiset – Maaningan Varpasen Väänäset

KESÄLLÄ ILMESTYNYT Väänästen sukukirja 2 kertoo 1500-luvulla eläneen Paavo Väänäsen jälkeläisten elämästä 1800- ja 1900-luvun Suomessa. Paavo mainitaan Kuopion Vehmasmäestä, mikä on ilmeisesti hiukan Kuopiosta etelään Hirvimäen vieressä. Ovatko juuri nämä Vehmasmäki ja Hirvimäki vanhoja Väänästen asuinpaikkoja – on vielä selvittämättä. Ehkäpä ne olivat Paavon pojat, jotka siirtyivät Kehvon Väänälänrannan takamaille Kurolanlahden pohjukan länsipuolelle Varpaisjärven rannoille kaskeamaan ja asumaan. Sieltä ovat sitten saaneet alkunsa kirjan esittämien Väänäs-sukuhaarojen esi-isät 1600-luvun lopulta.

SUKUKIRJA?

Mikä sitten on sukukirja? Siihen ei ole yksiselitteistä vastausta. Painettuna näkee hyvin monenlaisia teoksia. Yhteistä niille on, että ne kertovat jonkin suvun tai suvun osan elämästä ja henkilöistä. Tämä kirja täyttää hyvin nämä kriteerit. Yksi tekijöistä (Paavo Väänänen) sanoo alkulauseessaan ”Ajattelin, että sen voisi aloittaa tekemällä ensiksi jutun lähisukulaisista ja heidän vaiheistaan.” Tämä on melkein paras tapa aloittaa sukukirjan tekeminen. Sen voi liittää

Väänästen sukukirja

Varpaisen Väänästen sukuhaara

*Euroopan ja Suomen
asutushistoriaa*

*Aukusti Väänäsen *1866 ja
Aukusti Väänäsen *1893
ja lasten ja lastenlasten
elämänvaiheista*

Väänästen veistämää

*David Väänäsen *1889 sukua*

*Paavo Väänänen *1550
jälkipolvi-
taulut*

tai voi olla liittämättä vanhoihin asioihin ja esiisiin. On aina kiinnostavaa nähdä keitä he olivat, joilta nykypolvet ovat piirteensä saaneet ja mistä perinteet tulevat. Sukukirja tehdään suvun jäsenille, mutta myös sellaisille, jotka haluavat tietää, voisivatko olla tämän suvun jäseniä hekin.

Tämän arvostelun tarkoituksena ei ole hakea negatiivisia asioita suuren työn vaateesta kirjasta, vaan ennemminkin esittää parannusehdotuksia seuraavia kirjoja suunnitteleville. Toivon, että tekijät eivät pahastu toisinaan melko suoraviivaisista kommentteistani. Virheiden analysoinnin kautta asiat usein paranevat. En puutu kirjassa oleviin kirjoitusvirheisiin. Ne korjautuvat huolellisella oikoluvulla. Sisällysluettelossa on syytä olla sivunumerot, muuten se on melko

käyttökelvoton. Ei myöskään ole hyvä, että kannessa lukee Väänästen sukukirja ja joka sivun alareunassa Väänästen Sukukirja 2. Ylipäänsä: Kun kuitenkin kyseessä on kuvaus vain erään sukuhaaran osista, kirjan nimi olisi voinut olla hiukan vähemmän kattava.

On mielestäni turhaa tällaisessa teoksessa lähteä hakemaan savolaisten tuloreittejä Suomeen kymmenien tuhansien vuosien takaa tai käsitellä sukunimen syntyä etruskien ajasta. Johdannoksi olisi varmaan riittänyt se mitä kirjan Esipuheessa on mainittu.

VEHMASMÄEN PAAVOSTA SE ALKOI

Kirjan ensimmäinen varsinainen tarina alkaa Augusti Väänäsen sukuhaarasta ja sen todennäköisestä kantaisästä Paavosta, joka oli syntynyt 1500-luvun puolivälissä jossain Kuopion ympäristössä – tai sitten peräti Rantasalmella tai Mikkelin ympäristössä. Tarina etenee olettamusten ja ”valistuneen arvauksen” kantamana Paavon mahdollisten poikien kautta eteenpäin. Näin onkin pakko edetä, ja se on selvästi tuotu esiin, joten lukija ymmärtää, että faktaa ei ole aina ollut saatavilla. Teksti olisi kuitenkin miellyttävämpää, jos se olisi muokattu sukuohjelman tulostamasta muodosta tavalliseksi kertovaksi tekstiksi. On myös syytä kiinnittää huomiota kirjan kappaleiden otsikointiin. Ne olisi voitu esimerkiksi tummentaa ja muutenkin asemoida sen tekstiosan alkuun, mitä esittelevät.

Jos alkupuolelle teosta olisi sijoitettu yksikertainen Paavon jälkeläisten sukupuu, niin hetkessä kävisi ilmi myöhemmin kuvattavien sukuhaarojen kantaisien sukulaisuus toisiinsa.

Sivulla 11 olevat kaksi kuvaa isojaon ajalta olisi pitänyt esittää suurempina, vaikka aukeamalla siten, että kartta on yhden sivun kokoinen ja tekstiosa viereisen. Nykyisellään niistä ei saa mitään selvää yksityiskohdista. Isojakokartan liitteissä on hyvinkin tarkkoja mainintoja siitä, mitä kukin osakas sai jaossa. Sellainen nykykartta, mistä näkyisivät nuo vanhat Kurolanlahden ja Varpaisen alueet nykyisen Maaningan suhteen, olisi ollut avuksi. Monikaan ei luonnostaan pysty niitä sijoittamaan.

KUVIEN KERTOMAA

Teoksen runsas kuvitus on hyvä asia. Kuitenkin kuvien sijoittelussa on toivomisen varaa. Usea kuvateksti katoaa nyt tekstin sekaan tai kuva on sijoitettu niin, että tekstistäkään ei ole apua. Kirjoittajan pitäisi ajatella lukijaa, jolle asiat eivät ole itsestään selviä. Sanotaan, että kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa, mutta olisi hyvä tietää mistä se kertoo. Vaikka kyseessä on sukukirja, vierastan viimeisimmistä lomamatkoista otettuja kuvia. Ne kuuluvat esimerkiksi perhealbumiin. Toisaalta on hyvä, että myös suvun nuoremmista jäsenistä on mukana kuvia, eikä ainoastaan manan majoille menneistä. Kannattaa myös jokaisen kuvan kohdalla miettiä kuuluuko se tarinaan. Liikat kuvat voivat olla myös raskasta lukijalle. Kuvat olisi parempi sijoittaa tekstin sekaan kuin kuvasivuille.

KRONIKKAKO VAI KERTOMUS?

Sukukirjassa ei asioiden tarvitse olla kronologisessa järjestyksessä – mutta jossain järjestyksessä tarinoiden on syytä olla. Tässä kirjassa tuntuu kuin eri osaset olisivat irrallaan toisistaan, eikä loogista etenemistä ole löydettävissä. Tietysti monet asiat ovat irrallisia kun ne perustuvat muistikuviiin, mutta juuri silloin kirjoittajan on tehtävä lukemista helpottavia eri osia sitovia tekstinosia mukaan. Kunnollinen otsikointi olisi varmaan helpottanut asiaa. Nyt usein kirjan väliotsikointi on selvempää kuin pääotsikointi. Useat tekstinpätkät ovat muistikuvia ja osittain omaperäisesti kirjoitettujakin, mutta juuri siksi mielenkiintoisia lukea. Samanlaista elävää, eteenpäin vievää tekstiä olisi toivonut myös näiden tekstinpätkien sitomiseksi kokonaisiksi kertomuksiksi aina yhden sukuhaaran elämästä.

Ison osan kirjan sisällöstä vie sukututkimusohjelmasta tulostettu sukutaulusto. Se on sinänsä hyvä ja tarpeellinenkin osa kirjaa. Siitä olisi kuitenkin voinut ottaa runsaasti tekstiosaa pois varsinaisen tekstin puolelle elävöittämään ja muodostamaan lisäkudelmia tarinoille. Silloin olisi saanut useampia henkilöitä mukaan muutenkin kuin vain niminä sukutauluissa. Koko taulusto olisi kannattanut muokata yksinkertaisemmaksi toistot poistamalla ja luettelomaisuutta vähentämällä. Henkilöluettelo olisi voinut olla kaksi-

palstainen, jolloin paljon tyhjää tilaa olisi saatu käyttöön. Kaiken kaikkiaan kirjan olemus on ilmeisesti ”kertomus”. Siksi on tärkeää, että teksti on helppolukuista, eikä tarvitse miettiä, että ”mihin tämä nyt liittyy”. Samoin, kun kyseessä on sukuseuran julkaisu, olisi pitänyt noudattaa seurassa hyväksyttyä etunimien standardikirjoitustapaa. Nyt henkilönimet esiintyvät vähän miten sattuu, mikä johtaa levottomaan esitysasuu-

MITÄ NYT PITÄISI TEHDÄ

Tämä kirja kannattaa lukea. Sitten pitää noudattaa esimerkkiä ja ryhtyä kirjoittamaan kirjaa omista sukulaisista. Vaikka vähemmälläkin tiedoilla aluksi. Ei aina tarvitse mennä 1600-luvulle asti saadakseen kiinnostavaa juttua. Väänäsissä on vielä monta haaraa, joista voisi saada aikaan hyvän sukukirjan, kun vaan ryhdytään toimeen. Pienimuotoisempia kannattaa kuitenkin yhdistellä isommaksi teokseksi. Sukuseura auttaa kirjoittajaa, kun vain saa tietää asiasta. Varpaisen sukukirjan uudistettu versio syntyy varmaan myöskin aikaa myöten, kunhan saadaan lisää tietoa nyt vajaaksi jääneistä haaroista.

Muista, että mitä nyt kirjoitat omista kokemuksistasi, on tulevaisuuden historiaa. Niin kuin tästä kirjasta huomaa, ei tarvitse olla kirjailija, että pystyy kirjoittamaan mielenkiintois-

ta luettavaa. Sukuseura pystyy myös auttamaan tekijöitä, kun materiaali on siinä vaiheessa, että kirja olisi syntymässä. Työn loppuvaiheessa kannattaa antaa sukuseuran kustannustoimittajan kommentoida tekstiä, jotta siitä saa helpommin luettavan. Kirjoittaja itse helposti sokeutuu asi-
aansa.

Tässä pohdinnassa läpikäyty teos on hyvä osoitus siitä, että muutaman yritteliään sukututkijan ja kirjoittajan voimin pystytään hyvin saamaan aikaan kirja suvusta ja sen historiasta. Se on mielenkiintoista luettavaa suvun jäsenille ja esimerkki muillekin. Lisämausteeksi voi käyttää paikallishistorian tietoja kunkin henkilön aikaisista oloista sillä kylällä. Silloin syttyy moni esi-
isä uudelleen elämään.

Pertti Väänänen

Väänästen sukukirja 2: Väänästen sukupuu. [Outokumpu]: Väänästen sukuseura, 2009 (Jyväskylä: Kopijyvä), 247 s.: kuv., kartt.; 21 x 24 cm. Tekijät: Maire ja Paavo Väänänen. Toimituskunta: Mauno Väänänen (Kerava), Seppo Väänänen (Joensuu) ja Risto Väänänen (Mikkeli). Hinta 20 euroa. Tiedustelut Mauno Väänänen 0400-180 456, manunposti@elisanet.fi.

Stipendin saaja kertoo

ÄITINI MIRJAM KOPONEN, omaa sukuaan Väänänen, sai minut aikoinaan innostumaan sukuseuraan liittymisestä. Olen asunut koko elämäni pääkaupunkiseudulla, mutta juureni ovat vahvasti Savossa Iisalmen seudulla, jossa on tullut vietetty monta kesää Väänäs-sukuisten tuttavien ja sukulaisten luona.

Aloitin opinnot vuonna 2003 Turun yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa. Erilaisten sattumien johdosta olen ajautunut opiskelemaan ja työskentelemään verotukseen liittyvien asioiden parissa. Siinä vaiheessa kun opinnot alkoivat lähestyä loppuaan ja jäljellä oli käytännössä enää gradun tekeminen, hain Väänästen sukuseuralta stipendiiä. Stipendi myös ilokseni myönnettiin minulle ja muutamalle muullekin ansiotuneelle, ja sain kunnian hakea sen Helsingissä arvokkaissa puitteissa vietetyssä sukuseuran kokouksessa marraskuussa 2007. Tuolloin asuin väliaikaisesti Uppsalassa Ruotsissa, jossa olin viimeistelemässä opintojani sekä gradua.

GRADUA OLIN ALOITELLUT jo tammikuussa 2007, mutta sain tuolloin myös määräaikaisen viran Pääkaupunkiseudun verotoimistosta, joten työ vei mennessään. Gradun teko, aiheeltaan ja otsikoltaan Eurooppalaistuva välitön verotus, jäi siis syksyyn 2007. Päätin vielä opintojen loppuvaiheessa yrittää parantaa myös toisen kotimaisen kielen taitojani, ja siksi valitsin opiskelupaikaksi Uppsalan. Siellä vietetyt kuusi kuukautta eivät ainoastaan parantaneet kielitaitoa, vaan toivat myös uusia kansainvälisiä ystäviä ja paljon ihania kokemuksia, joita voi muistella jälkeenpäin hymyssä suin!

Palasin Uppsalasta tammikuussa 2008 ja aloi-

tin työt Borenius & Kempainen Oy:ssä, joka on helsinkiläinen liikejuridiikkaan erikoistunut asianajotoimisto. Paluu valtionhallinnon palvelukseen houkutti kuitenkin sen verran, että saatuani maisterin paperit huhtikuussa 2008 hain virkaa verohallinnosta. Minut valittiinkin kesälä 2008 yritysverotuksen asiantuntijakoulutusohjelmaan, joka kestää kaksi vuotta, ja jossa olen edelleen mukana.

Näillä näkymin yritysverotuksen asiantuntijan virka aukeaa minulle vuonna 2010, ja siitä eteenpäin tiedossa olisi valtion pitkä leipä. Maailman taloustilanne ei onneksi vaikuta meidän verohallintolaisten työhön, sillä taantumassakin on verot kerättävä oikean suuruusina oikeaan aikaan.

OLEN OLLUT TODELLA ONNEKAS sekä opintojeni että työelämän sujumisen kannalta. Tulevaisuuden suunnitelmiin kuuluu jatkokouluttautuminen talon sisällä sekä mahdolliset kansainväliset työmahdollisuudet, joita EU on tuonut tullessaan lähes kaikille valtionhallinnon aloille. Tarkoituksena on myös suorittaa tuomioistuinharjoittelu eli auskultointi, jonka jälkeen työskentely jossakin hallinto-oikeudessa veroasioiden parissa voisi olla varteenotettava vaihtoehto.

Omastä puolestani haluan vielä lausua kiitokset sukuseuralle.

Kunnioittaen
Jenni Koponen

Sukuseuran stipendeistä

SUKUSEURAMME JAKAA nykyisin lähes joka vuosi stipendejä sukuseuraan kuuluville opiskelijoille. Stipendien hakuaika on alkusyksyllä. Keväällä on yleensä jo hakuilmoitus sukuseuran jäsenkirjeessä. Ilmoitus ja ohjeet löytyvät myös sukuseuran nettisivuilta.

Toivomme, että hakemuksesta ilmenee, mihin rahaa tarvitaan. Siinä pitäisi olla selvitys opinnoista, todistus oppilaitoksesta ja mahdolliset suositukset. Tarkemmat ohjeet ovat ilmoituksessa. Mielellään kuulisimme myös harrastuksista ja sukutaustastakin.

Ensin hakemukset käydään läpi stipenditoimikunnassa, johon kuuluu tällä hetkellä kaksi hallituksen jäsentä ja kaksi muuta sukuseuran jäsentä. Toimikunta esittää sitten hallitukselle ehdotuksen stipendin saajista ja rahan suuruudesta kullekin. Hallitus on aina sopinut aikaisemmassa kokouksessaan kulloisenkin jaettavan summan katon.

HALLITUS KÄSITTELEE sitten seuraavassa kokouksessaan syksyllä asian ja päättää stipendien saajat tai saajan sekä rahasummat. Raha maksetaan saajille loppuvuonna tai seuraavan vuoden alussa. Stipendien suuruus on ollut keskimäärin 1000 euroa. Stipendistä menee tieto myös verotajalle.

Hallitus on toivonut, että stipendien saajat kertovat opinnoistaan ja rahan käytöstään noin vuoden kuluttua. Kertomukset on julkaistu sukuseuran lehdessä. Olemme hallituksessa aina erittäin kiinnostuneita kuulemaan, onko rahasta ollut apua ja minkälaista iloa siitä on ollut saajalle. Varmasti muutkin sukuseuralaiset haluavat kuulla mielenkiintoisia kertomuksia

opiskelijoiden opinnoista ja saavutuksista. Stipendinsaajat ovat olleet joskus myös sukukokouksessa kertomassa tutkimustyönsä tuloksista tai esiintymässä kokousväelle.

Lisäksi on myönnetty sukututkijastipendejä. Tarkoituksena on kannustaa ja tukea Väänäsiä sukututkimukseen sekä edistää sukututkimusten julkistamista ja palkita hyvistä tutkimustuloksista. Sukuseuran jäsenet ja sukututkimustoimikunta voivat tehdä hallitukselle esityksen stipendin saajista.

SUKUSEURAN HALLITUS on myöntänyt vuoden 2009 opiskelijastipendit seuraaville henkilöille: Arja Väänänen Mikkelistä, Elina Väänänen Turusta, Jenni Vehviläinen Espoosta ja Pasi Väänänen Helsingistä.

Sinikka Aaltonen

Sukuseuran varaesimies

Kutsu sukuseuran vuosikokoukseen 20.3.2010 Lapinlahdelle

VÄÄNÄSTEN SUKUSEURA RY:N vuosikokous pidetään Lapinlahdella, Väärnin pappilassa JUHANI AHON TIE 82 LAUANTAINA 20.3.2010 KLO 13.00. Ilmoittautuminen ja lounas alkavat klo 11.45. Kokouksen päätyttyä on Väärnin pappilan esittely.

Vuosikokouksessa käsitellään sukuseuran sääntöjen 6 §:n asiat. Vuosikokouksen käsiteltäväksi tarkoitetut ehdotukset on jätettävä kirjallisesti esimiehelle tai hallitukselle kaksi viikkoa ennen vuosikokousta.

Seuran sukututkimustoimikunta kertoo sukututkimuksen tilanteesta, ottaa vastaan sukutietoja ja vastaa mahdollisiin kysymyksiin ennen vuosikokousta klo 10.00–12.00. Osallistujia pyydetään tuomaan tietoja sukuhaarastaan eli omien tietojen lisäksi vanhempien isovanhempien ja heidän esi-isien ja -äitien sekä lasten syntymäajat ja -paikat sekä kuolinajat. Valokuvat ja tarinat elävöittävät sukuhaaran historiaa. Tietoja voi

myös lähettää sukuseuran hallitukselle tai sukututkimustoimikunnalle. Tervetuloa kuulemaan sukututkimuksesta ja osallistumaan siihen. Tilaisuuteen on vapaa pääsy.

Kokouksen yhteydessä on myytävänä joitakin seuran tuotteita alennettuun hintaan mm T-paita (5 €), vanhoja Väänästen Sukupuita (alk. 2 €) ja seuran postimerkkejä sekä Kalle Väänäsen Sanarrieskoo (cd).

OSALLISTUMISESTA KOKOUKSEEN JA/TAI SUKUTUTKIMUSTILAISUUTEEN PYYDETÄÄN ILMOITTAMAAN 14.3.2010 MENNESSÄ sukuseuran esimiehelle Pentti Väänäselle, Kotikatu 6 E 11 33710 Tampere, puh 040-7217605 tai sähköpostilla: pentti.vaananen@suomi24.fi. Myös jäseneksi aikovat ovat tervetulleita!

Hallitus

Sukuseuran hallitus tiedottaa

Sukuseurojen Keskusliitosta voi tilata keskusliiton julkaisemaa Sukuviesti-lehteä, joka ilmestyy kuusi kertaa vuodessa. Kestotilauksena lehti maksaa 22 € jäsenseurojen jäsenille kuten sukuseuramme jäsenille.

Muista ilmoittaa osoitteen muutoksista sihteerille, muuten Sukupuulehtikään ei tule!

Vanhoja Väänästen sukupuu -julkaisuja ja sukuseuran historiikkaa voi tilata Sukuseurojen Keskusliiton toimistosta osoitteesta:

Savilankatu 1 B, 00250 Helsinki

(09) 4369 9450, toimisto@suvut.fi

Sukuseura tukee Väänäs-sukuaisia opiskelijoita

stipendein. Vuoden lopussa jaettavien stipendien säännöt ja hakuohjeet löytyvät Internet-sivuilta. Stipendien hakuaika ilmoitetaan keväällä jäsenkirjeessä ja seuran www-sivuilla. Hakuaika päättyy lokakuun lopussa.

Hallitus tilaa sukuseuran logolla varustettuja isännänviirejä, joiden omakustannushinta on noin 60 euroa. Viirejä voi tilata Martti Väänäseltä puh. 0400-576784. Tammikuun aikana tilatut viirit ehtivät vuosikokoukseen Lapinlahdelle.

Ajankohtaisia asioita valokuvien kera löydät sukuseuran Internet-sivuilta:

www.vaanastensukuseura.fi